

EKONOMİK RAPOR

2019

ANTALYA TİCARET BORSASI

Cumhuriyet Caddesi Borsa İşhanı Kat 2

P.K. 101 07040 Antalya /TÜRKİYE

Tel: 0 242 244 26 70, 241 11 25, 241 28 28

Faks: 0 242 241 11 58

<http://www.antalyaborsa.org.tr> antalyatb@tobb.org.tr

**TÜCCAR, MİLLETİN EMEĞİNİ VE ÜRETİMİNİ KIYMETLENDİRMEK İÇİN
ELİNE VE ZEKÂSINA, EMNİYET EDİLEN VE
BU EMNİYETE LİYÂKAT GÖSTERMESİ GEREKEN ADAMDIR.**

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

Sunuş

Antalya Ticaret Borsası; 100 yıla yaklaşan tarihi ile hem kentimizin hem de ülkemizin en köklü kurumlarından biri konumundadır. Böylesi derinliğe ve birikime sahip bir kurumun yönetim ve insan kaynağı ekibinde olmak hepimiz için kıvanç vericidir.

Bizler; borsamız kapsamındaki faaliyetlerimizi bu ayrıcalıkla gerçekleştirme peşindeyiz. Kurumumuzun tarihi hafızası, tecrübesi ve misyonu hepimize rehber olmaktadır. Üyelerimize, sektörümüze, kentimize ve ülkemize hizmet ederken bu rehber, hepimize yardımcı olmaktadır.

2019 yılı; geçen yılın ikinci yarısından itibaren bir kez daha ortaya çıkan hızlı döviz yükselişinin yarattığı zorluklarla geçmiştir. Sözün özü 2019 yılı, ülkemiz için ciddi zor yıllarımızdan biri daha olmuştur. Nitekim yılı %1'in altında bir ekonomik büyümeyle kapatmak durumunda kaldık. Bütün zorlu yıllarda olduğu gibi bu yılda da tarım sektörü, genel ekonomik performanstan çok daha iyi bir performans göstermiş ve daha kötüye gidişi durdurmuştur. Son 10 yılın ortalamasının 1/5'i kadar bir büyüme gösteren ekonomiye karşılık tarım sektörümüz son 10 yılın ortalamasından daha iyi bir büyüme göstermiştir.

Genel ekonominin nispi yüksek büyüdüğü yıllarda hiç adı konuşulmayan hatta adeta yok ya da yük sayılan sektörümüz, sadece genel ekonominin zor zamanlarında akla gelmekte ve üzerinde konuşulmaktadır. 12 yıldan fazla bir süredir her ortamda ve koşulda sürekli olarak hem sözlü hem de yazılı biçimde tarımın stratejik bir sektör olarak tanımlanması ve bu tanımın gereklerinin yapılmasını talep ediyorum. Bu talebimden de hiç vaz geçmeyeceğim.

Borsamız, 2020 yılında yüzüncü yaşına erişecek. Kentimiz ve ülkemizin asırlık çınarları ailesine katılacak. Üyesi olmaktan ve yönetiminde bulunmaktan her zaman gurur duyduğumuz, hizmet etme fırsatının bize verilmesinden dolayı minnettar olduğumuz borsamızın yüzüncü yaşına yaraşır faaliyetleri bugünden planlamaktayız.

Borsamızın Stratejik İş Planına uygun olan 2019 Ekonomik Raporu'nun ilgilenenlere fayda sağlaması, birlikte sağlıklı, mutlu ve başarılı yıllar dileğimi sizlerle paylaşmak isterim.

Ali ÇANDIR

Yönetim Kurulu Başkanı

ANTALYA TİCARET BORSASI
YÖNETİM KURULU

Başkan : Ali ÇANDIR

Başkan Yardımcısı : Halil BÜLBÜL

Sayman Üye : Cüneyt DOĞAN

Üye : Süleyman ERSAN

Üye : Hüseyin SİMAV

ANTALYA TİCARET BORSASI
MECLİSİ

Başkan	:	Erdoğan EKİNCİ
Başkan Yardımcısı	:	Abdullah İNAN
Başkan Yardımcısı	:	Murat KÖSEOĞLU
Katip Üye	:	Tuncay ÖZDEN
Üye	:	Ali ÇANDIR
Üye	:	Halil BÜLBÜL
Üye	:	Cüneyt DOĞAN
Üye	:	Süleyman ERSAN
Üye	:	Hüseyin SİMAV
Üye	:	Yusuf KARASU
Üye	:	Nuri BÜYÜKSELÇUK
Üye	:	Muzaffer AYDOĞAN
Üye	:	Sedat EKİCİ
Üye	:	Ragıp GÖK
Üye	:	Ata SÖNMEZ
Üye	:	Adnan İNGEÇ
Üye	:	Süleyman KAÇAROĞLU
Üye	:	Selçuk ÇELEBİ
Üye	:	Hakkı Ergin CİVAN

ANTALYA TİCARET BORSASI MESLEK KOMİTELERİ

1. MESLEK KOMİTESİ

Başkan	Ahmet YILMAZ
Başkan Vekili	Yusuf SARICALAR
Üye	Yusuf KARASU
Üye	Murat KÖSEOĞLU
Üye	Nuri BÜYÜKSELÇUK
Üye	Ali GÖK
Üye	Mehmet ÖZMEN

2. MESLEK KOMİTESİ

Başkan	Hakan Tayfun AYDIN
Başkan Vekili	Ramazan ÇETİN
Üye	Süleyman ERSAN
Üye	Muzaffer AYDOĞAN
Üye	Ali YILDIRIM

3. MESLEK KOMİTESİ

Başkan	Fevzi ATŞAN
Başkan Vekili	Fatih EKİNCİ
Üye	Erdoğan EKİNCİ
Üye	Cüneyt DOĞAN
Üye	Sedat EKİCİ
Üye	Erhan BÜYÜKKASAP
Üye	Mustafa ÇETİN

4. MESLEK KOMİTESİ

Başkan	Yaşar KOCAOĞLU
Başkan Vekili	İrfan AKBAŞ
Üye	Halil BÜLBÜL
Üye	Hüseyin SİMAV
Üye	Ragıp GÖK
Üye	Cengiz TÜLÜBEN
Üye	Zafer TAN

5. MESLEK KOMİTESİ

Başkan	İbrahim UYSAL
Başkan Vekili	Ufuk İNGEÇ
Üye	Ata SÖNMEZ
Üye	Adnan İNGEÇ
Üye	Süleyman KAÇAROĞLU
Üye	Şadi BAYRAM
Üye	Kadir ELMAS

6. MESLEK KOMİTESİ

Başkan	Ertan ALTUNDAĞ
Başkan Vekili	Mehmet BULGAN
Üye	Ali ÇANDIR
Üye	Tuncay ÖZDEN
Üye	Selçuk ÇELEBİ
Üye	Ömer OSMAN
Üye	Mert YEĞİNALTAY

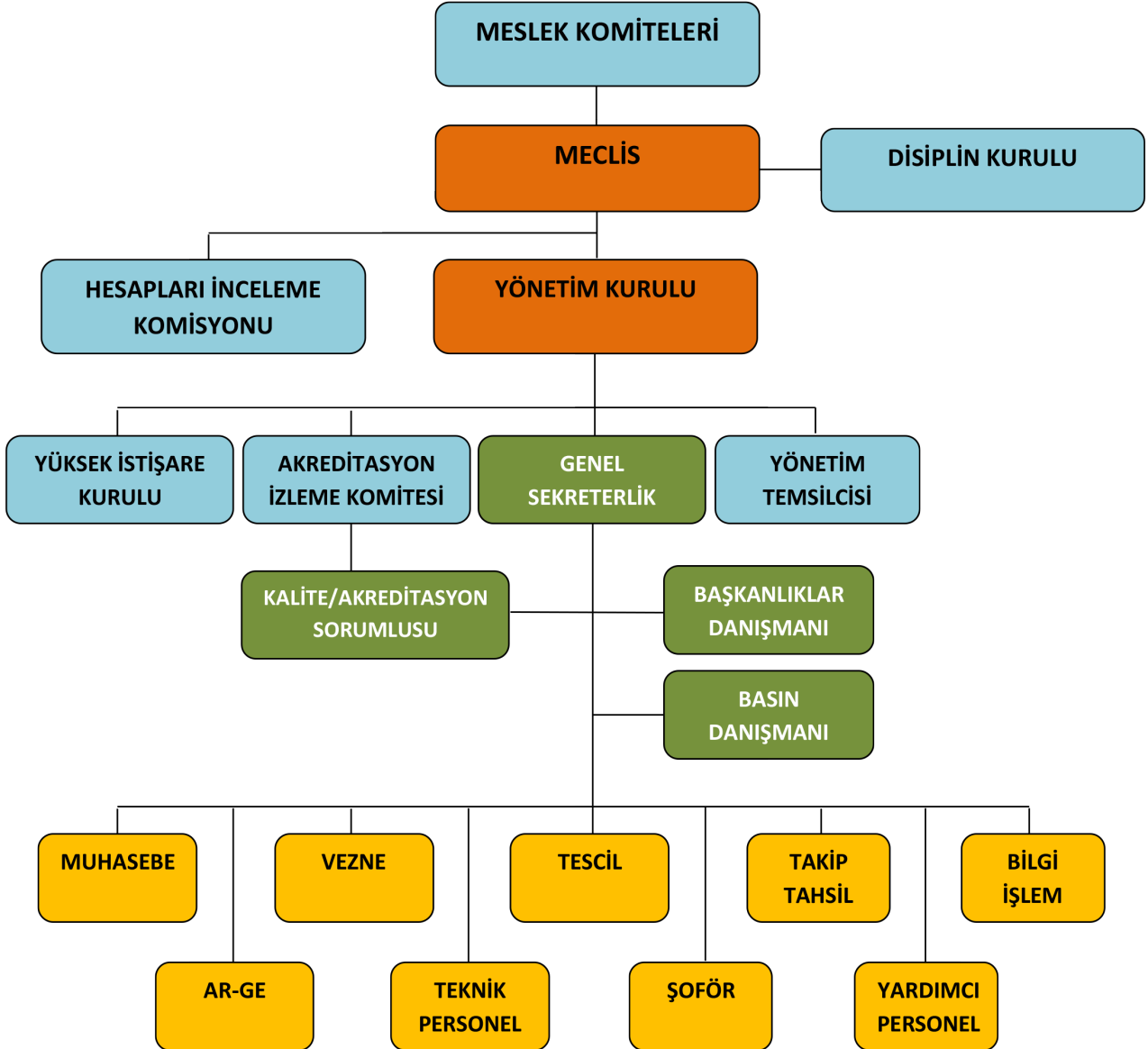
7. MESLEK KOMİTESİ

Başkan	Necmi ALPAGOT
Başkan Vekili	Arif İZMİR
Üye	Hakkı Ergin CİVAN
Üye	Abdullah İNAN
Üye	Şaban ACAR

DİSİPLİN KURULU

Başkan	Burak GÖNEN
Üye	Nurettin BABAOĞLU
Üye	Nuri CENGİZ
Üye	Mehmet Ali CAN
Üye	Mehmetcan ÇALIK
Üye	Mustafa ÇETİN

ATB ORGANİZASYON ŞEMASI

İÇİNDEKİLER

Sunuş	4
Giriş	10
1. Küresel Ekonomide Görünüm ve Eğilimler	12
2. Türkiye Ekonomisinde Görünüm ve Eğilimler	24
3. Antalya Ekonomisi, Tarımsal Üretimi ve Ticareti	40
4. Antalya Ticaret Borsası	58
4.1. Kuruluş ve Tarihçe	58
4.2. Mali Yapı ve Üye Sayısı	58
4.3. Temsil, İmza Yetkisi ve Ehliyet	59
4.4. Yayın Faaliyetleri	59
4.5. Borsa Tescilleri	60
4.6. Borsa Kotasyonuna Dahil Maddeler	60
4.7. Borsanın İşlem Hacmi	62
4.8. Başarı ve Sosyal Sorumluluk Faaliyetleri	63
5. 2020 Yılı Hedefleri ve Planları	66
6. Sonuç ve Değerlendirme	67

Giriş

2019 yılı sonlarına doğru, 2020 yılı beklentileri ya da öngörülerini ifade edilmeye başlandığında 2019 yılından daha yüksek bir performans, ortak görüş olarak çıkıyordu. Bu görüş sadece ülkemiz için değil gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere tüm dünya için geçerliydi. Ancak 2020 yılı başından itibaren görülmeye başlandı ki, durum hiç de beklentilere uygun seyretmeyecek! Üstelik bu uygunsuzluk, ekonomik nedenlerin tetikleyiciliğinde değil küresel salgın (pandemi) tetikleyiciliğinde olacak! Muhtemelen eşi benzeri olmayan ve daha öncekilerle ölçek, yaygınlık, hız ve teknoloji gibi nispiyetlerle karşılaştırılmayacak bir salgınla insani ve ekonomik hayatın ani duruşuna tanık olduk. 2020 yılı, tarihteki yerini bir başka alacaktır ve bu haliyle de eşsiz bir konuma sahip olacaktır.

2019 yılı ekonomik performansı; ülkemiz, dünya ve gelişmekte olan ekonomiler için ayrı ayrı seyretmiştir. Özetlemek gerekirse GSYH (gayrisafi yurtiçi hasıla) büyümesi olarak 2019 yılında dünya % 2.9, GOÜ (gelişmekte olan ülkeler) %3.7'lik performanslar gösterirken ülkemiz ancak %0.9'luk performans gösterebilmiştir.

2018 yılındaki %2.6'lık büyümeyi, potansiyelimizin ancak yarısı kadar oldu diye değerlendirirken 2019 yılında yaşadığımız %1'in altındaki bu büyüme, bizleri 2023 yılı hedeflerinden epeyce daha uzaklaştırmıştır. Öyle ki dünyanın %2.9 ve rakiplerimiz olan GOÜ'nün %3.7 büyüdüğü yılda, hem 2023 yılı hedeflerinden neredeyse koparken hem de rakiplerimizle olan mesafemiz daha da açılmıştır. 2018 yılı ekonomik raporunda da belirtildiği gibi 2017 yılındaki nispi yüksek büyümenin önemli dayanaklarından biri, GSYH hesaplama yönteminde ve veri derleme kaynaklarında yapılan radikal değişimdi. AB uyum çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen bu değişim ile zincirleme endeks yaklaşımı uygulanmaya başlarken diğer taraftan da idari kayıt sisteminden veri derleme yaklaşımı uygulanmaya başlamıştır. Böylece ankete dayalı saha çalışmalarından veri derleme uygulamaları nispi ağırlığını kaybetmiştir.

Esasen 2019 yılı ilk ve ikinci çeyreklerinde yaşanan % -2.3 ve % -1.6'lık küçülmeler, yılın tamamı için ciddi büyüme endişelerine yol açmıştır. Nitekim üçüncü ve dördüncü çeyrekler için açıklanan % 1 ve % 6'lık büyümeler, yılın toplamını ancak % 0.9'luk büyüme ile tamamlamamıza olanak sağlamıştır.

2019 yılı, her ne kadar genel ekonomik büyüme bakımından son 10 yılın en düşük olanı da olsa tarım sektörü için bu durum geçerli olmamıştır. Hatta % 3.3 ile son 10 yılın en yüksek üçüncü büyümesini gösteren tarım sektörü, genel ekonomik performansın kötü olduğu her dönemde olduğu gibi bu dönemde de küçülmeyi önleyici bir görev görmüştür.

Tarım sektörümüz, son yıllarda bir dönem iyi büyümeye karşılık ertesi dönem daha kötü bir performans gösterme karakteristiği göstermeye başlamıştır. Bu karakteristik 2019 yılında da devam etmiştir. Yaklaşık 8 yıldır devam eden bu döngünün istikrarlı bir şekilde yani sürdürülebilir bir yapıda büyüme ile ikame edilmesi gerekmektedir. Bu yapı hem ülkemiz tarımı için hem de kentimiz tarımı için geçerli hale getirilmelidir. Zira tarımsal faaliyetler başta kırsal kesim olmak üzere tüm insanlarımıza doğrudan etki etmektedir. Bu faaliyetlerdeki dalgalanmalar, doğrudan kent-kırsal kesim insanlarımıza doğrudan şok edici etkiler yaratmaktadır. Aynı zamanda tarımsal faaliyetlerle uğraşanları da bu faaliyetlerden uzaklaştırmaktadır. Yani ikili ve geniş kapsamlı olumsuz etkiler yaratmaktadır. Tarım sektörünün tüm olumsuzlara ve zorluklara rağmen kent ekonomisi içine nüfuz etme ve yayılma gücü hala etkisini göstermektedir. Yani kentimizde tarımsal üretim ve ticaret iyi ise hem kent ekonomisi hem de kent istihdamı toplam olarak yükselmektedir.

Ekonomik büyüme eğilimini sürdürülebilir hale getirme çabalarının özellikle tarımsal ve ticari hayata sayısal yansımaları; bu raporun temel konusunu oluşturmaktadır.

İlk bölümde, yukarıda sözü edilen yaklaşımla bir tümden gelim uygulaması ve değerlendirmesi yapılmaya çalışılmıştır. Bu bölümde IMF,OECD, WTO ve WB gibi uluslararası, TÜİK, DPT, DTM ve HM gibi ulusal kurumların verilerinden ve araştırma raporlarından yararlanılmıştır.

İkinci bölüm Türk ekonomisindeki 2019 yılı görünümü ve eğilimleri kapsamaktadır. Bu kapsamdaki ikincil veriler ve araştırmalar temel alınmıştır.

Üçüncü bölümde, tarımsal yapı ve ticaretteki veriler ve araştırmalar değerlendirilmiştir.

Dördüncü bölümde ise Antalya'nın tarımsal yapısı ve ticareti; uluslararası, ulusal ve bölgesel karşılaştırmalarla değerlendirilmiştir.

Beşinci bölümde, Antalya Ticaret Borsası'nın kurumsal ve operasyonel faaliyetlerinin 2019 yılı görünümü değerlendirilmiştir.

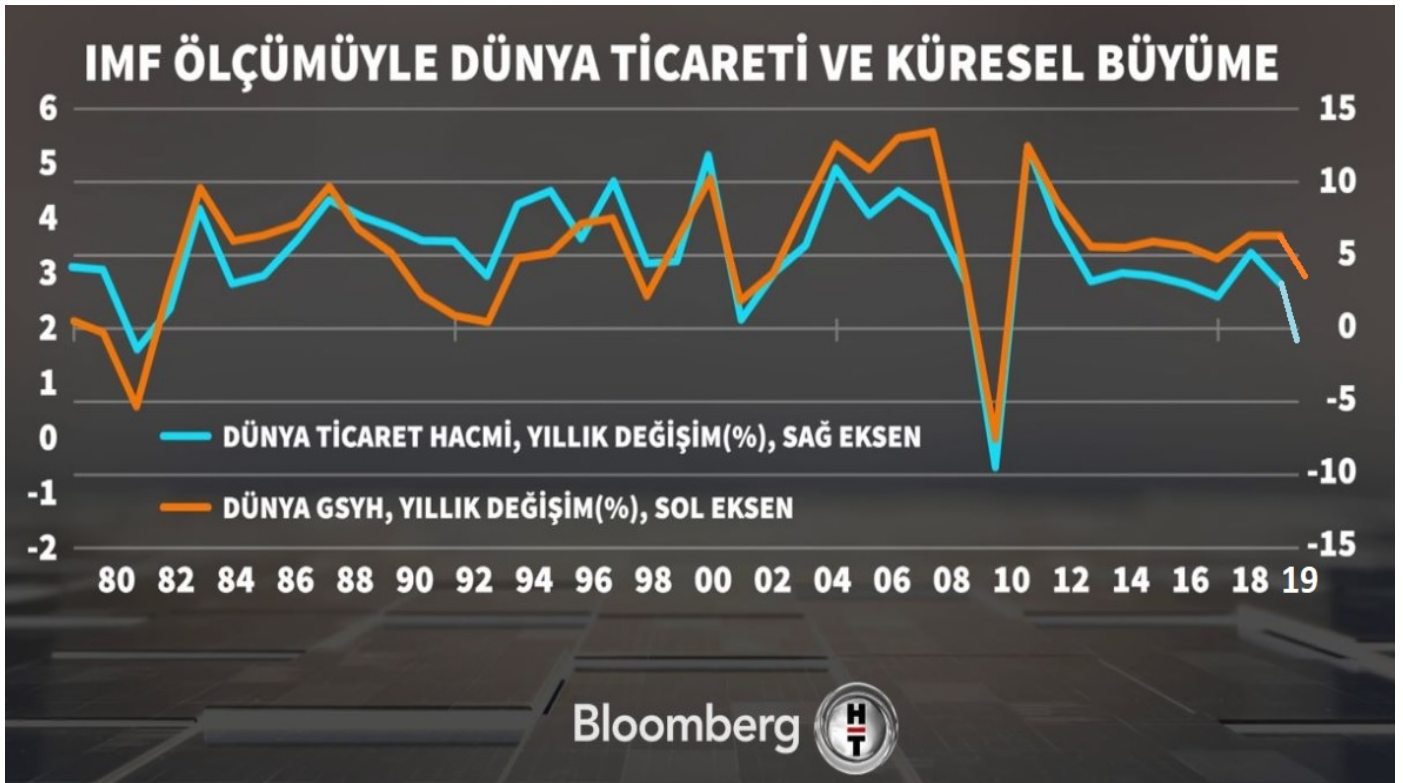
Raporun son bölümü olan altıncı bölümü ise 2020 yılı hedeflerine ayrılmıştır.

1. Küresel Ekonomide Görünüm ve Eğilimler:

Küresel ekonomi, GSYH büyümesi ve ticaret büyümesi itibariyle 2010-2019 dönemini oldukça iyi bir performansla geçirmiştir. Yıllık ortalama büyüme, GSYH’da % 3.8 ve Ticaretle ise % 5’ten fazla olarak gerçekleşmiştir. GOÜ’de ise büyüme % 5.5’un üzerinde seyretmiştir. Yani bu 10 yıllık dönem, genel eğilimi itibariyle aşağıya doğru da olsa, oldukça elverişli bir ekonomik iklimi işaret etmiştir. Bunun en önemli kaynakları hiç kuşkusuz 2008 küresel kriziyle beraber merkez bankalarının neredeyse sınırsız para arzı ile piyasaları son derece likit tutması, doğal olarak faizlerin hiç olmadığı kadar sıfırlanması ve küresel mal ve hizmet akımlarının ciddi boyutta serbestleşmesi olmuştur. Ancak özellikle Trump’ın seçilmesiyle beraber, yanlış bir tanımlamayla, adına ticaret savaşları dense bile aslında keyfi kısıtlamaların başlamasıyla küresel hareketlilik son birkaç yılda zayıflama göstermiştir.

Küresel ekonominin GSYH ve ticaret büyümelerinin son 40 yıldaki altın çağı hiç kuşkusuz 2002 – 2008 dönemi olmuştur. Bu dönemde gösterilen performans, 80’li yıllardan itibaren hiçbir dönemde gösterilememiştir. Bu performanstan en fazla yarar sağlayan ekonomiler ise kesinlikle açık ara GOÜ olmuştur. Bu dönemin nimetlerinden ülkemiz genel olarak yeterince yararlanamamıştır.

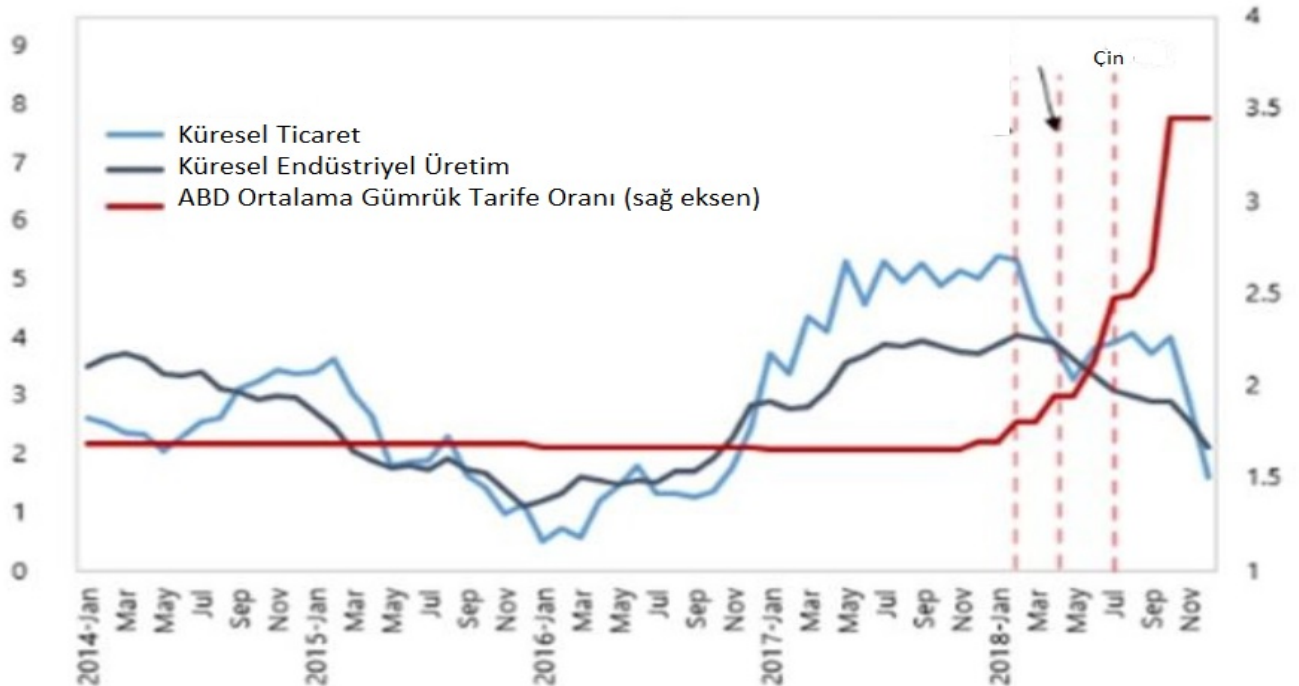
Şekil-1.1. Küresel GSYH ve Ticaret Büyüme Eğilimi.

Şekil-1.1’ de, son 40 yıldaki küresel GSYH ve ticaret büyümelerinin eğilimi verilmektedir. Buradan da görüldüğü gibi 2002 – 2008 dönemi her iki göstergede de en yüksek artışların yaşandığı tek dönem olmuştur. Yani dünya ve özellikle GOÜ, bu dönemde adeta coşmuştur. 2009 yılı ise yine son 40 yıldaki en kötü küçülme ya da daralma yılı olmuştur. Her ne kadar 2010 yılında küresel ekonomi, ciddi bir V yükselişi yaşasa da bu yükseliş sürdürülebilir olamamıştır. Takip eden 10 yılın genel büyüme performansı eğilimi ise hem GSYH’da hem de ticarete aşağı yönlü olmuştur. Özellikle 2019 yılında dünya ticareti büyümesi sıfırın altında kalırken yani küçülürken dünya GSYH büyümesi % 3 civarında olmuştur. Bunun tek benzer örneği 1980 yılında gerçekleşmiştir. Yani 2019 yılı küresel ekonomi ve ticaret performansı kendi içinde bir eşsiz değişim göstermiştir.

Son 5 yılın küresel ticaret bakımından en önemli olayı, daha önce de belirtildiği gibi ABD tarafından uygulamaya konan tamamen keyfi ve egosantrik uygulamaları olmuştur. Başta DTÖ (Dünya Ticaret Örgütü) düzenlemeleri olmak üzere tüm uluslararası mevzuata kökten aykırı olan bu uygulamalar için ortaya koydukları gerekçeler de keyfi ve ikna edici olmaktan tamamen uzak olmuştur. Büyük bölümünü zaten kendilerinin hazırladığı uluslararası mevzuata aykırı bu uygulamaların kaynağını oluşturan gümrük tarifelerindeki değişimler, küresel ticaret ve endüstriyel üretim üzerinde ciddi baskı yaratmıştır. Şekil-1.2’de bu baskı ve daralmanın boyutları gösterilmektedir.

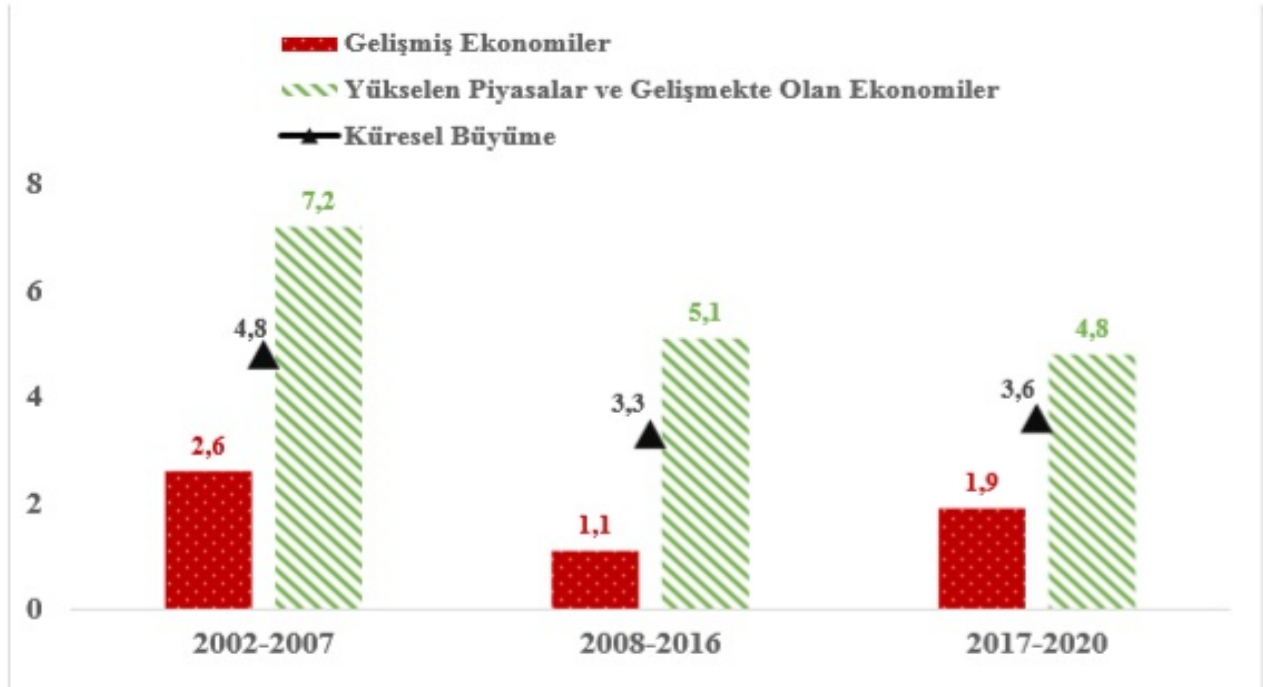
Şekil-1.2. Küresel Ticaret ve Üretimde ABD Gümrük Tarifelerinin Etkisi.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin GSYH büyümelerindeki eğilimler de dönemler itibariyle farklılıklar göstermektedir. Özellikle küresel mal, hizmet ve para hareketliliğinin arttığı, akışkanlığın yaygınlaştığı dönemlerde gelişmekte olan ülkeler, GSYH büyümelerini gelişmiş ülkelere göre çok daha yüksek oranlarda gerçekleştirmişlerdir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki GSYH büyüme farkının dönemler itibariyle karşılaştırmasının yapıldığı Şekil-1.3'te bu durum görsel düzeyde bile fark edilebilmektedir.

Şekil-1.3. Dünya Ekonomisindeki Büyüme Eğilimi (%)

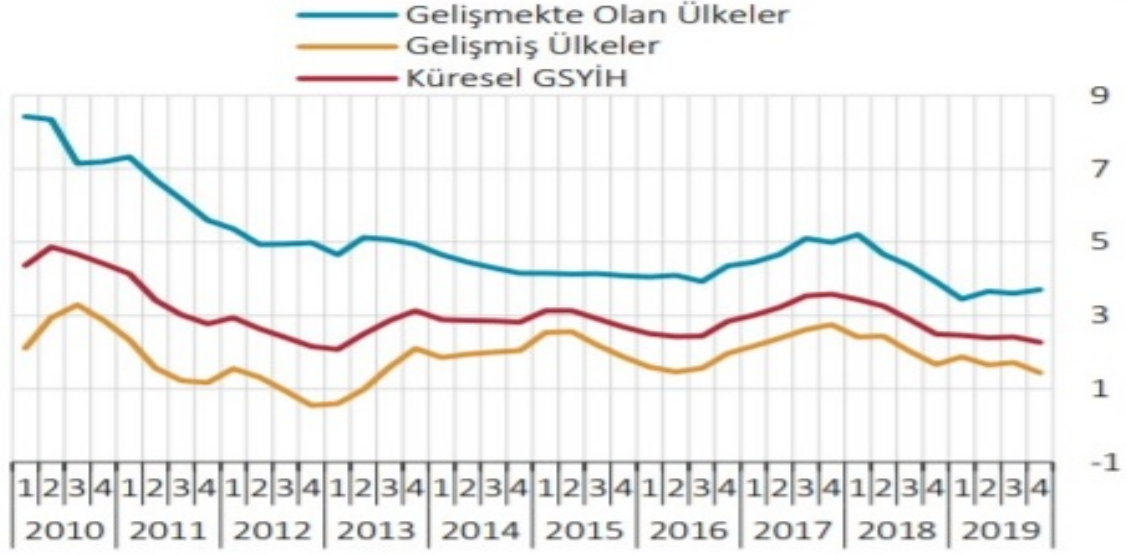
Küresel Büyümede Artış Eğilimi (Yüzde)

Dünya genelinde parasal genişlemenin rekorlar kırdığı 2008-2016 döneminde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin GSYH büyüme farkı 5 kate yakın seyretmiştir. Bu dönem, iki grup ülkeler arasındaki ekonomik farkın azaltılmasına örnek gösterilecek bir dönem olmuştur. Benzer bir eğilim de 2002-2007 arasında yaşanmıştır. 2017-2020 dönemi ise 2 kattan biraz fazla büyüme farkının yaşanacağını göstermektedir ki özellikle korumacı politikalarla bu tespit daha da pekişmektedir. İki grup ülkeler arasındaki büyüme oranlarının gittikçe birbirine yaklaşan bir eğilim göstermeye başlaması, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki uçurumun korunacağı ve hatta gittikçe açılacağı bir döneme doğru gitmekte olduğumuzun göstergesi olmaktadır.

Küresel ekonomik büyümede (GSYH) son 10 yıla baktığımızda özellikle GOÜ ekonomilerin topluca daha fazla hız kaybettiğini söyleyebiliriz. Nitekim Şekil-1.4'te, 2010 yılındaki % 9'a yaklaşan GOÜ büyüme hızı, 2019 yılında % 4'ten daha aşağıya gerilemiştir.

Şekil-1.4. Küresel GSYH Büyüme Hızları (%).

Kaynak: Bloomberg, TCMB.

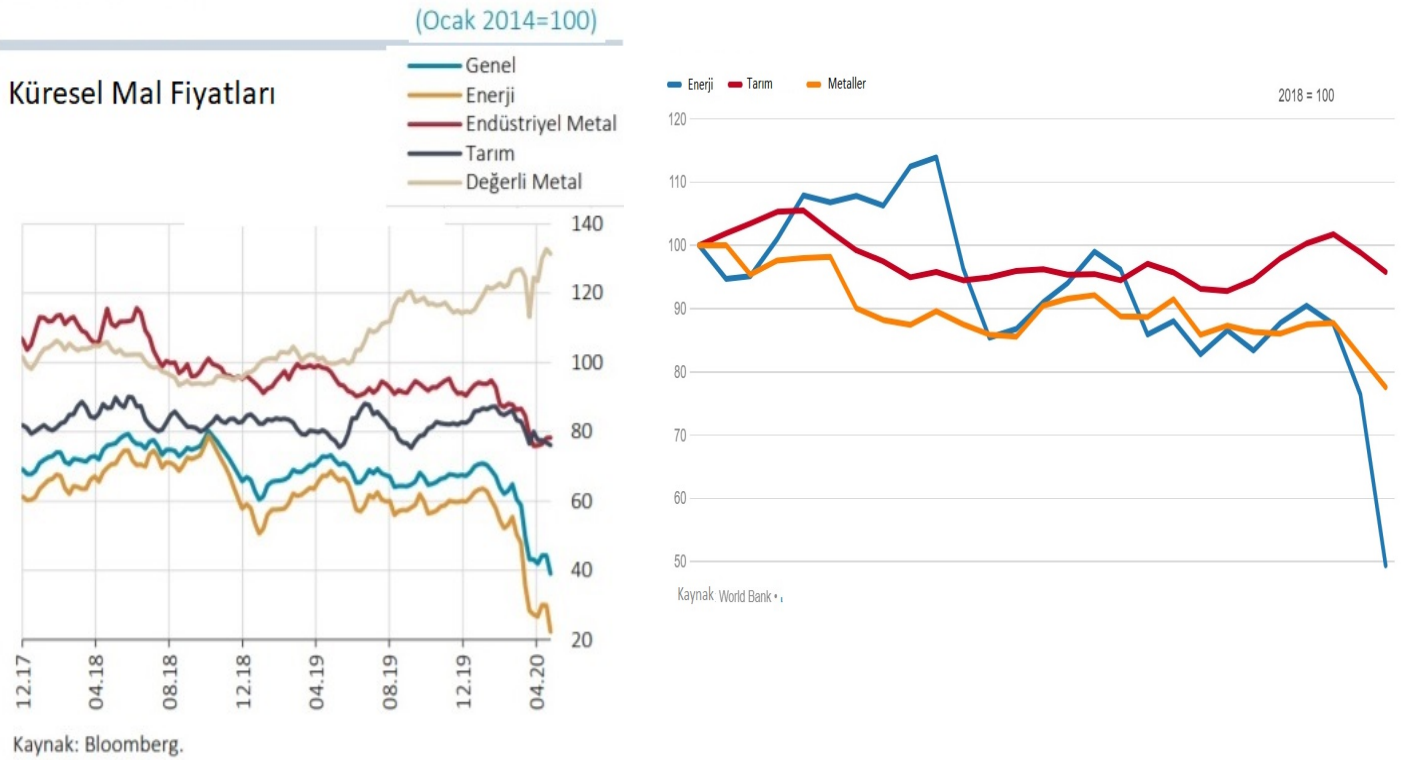
Gelişmiş ülkelerin (GÜ) ekonomileri ise 2010 yılında % 2'nin biraz üzerinde olan büyümelerini 2019 yılında istikrarlı bir eğilimle % 2'nin biraz altına indirmişlerdir. Yani bu 10 yıldaki büyüme oynaklığı GOÜ'de GÜ'den çok daha yüksek olmuştur. Diğer bütün ekonomik göstergelerde olduğu gibi bunların adeta bir bileşkesi olan GSYH'daki oynaklık, her ekonomi için yıpratıcıdır. GOÜ ekonomileri ya da az gelişmiş ülke ekonomileri için nispi olarak çok daha yıpratıcıdır. Yani son 10 yıl GOÜ ekonomileri için oldukça yıpratıcı geçmiştir.

Dünya, bölgesel ve gelişmişlik gruplamasına göre ülkelerin GSYH büyümelerinin küresel mal ve hizmet ticaretinden belirleyici oranda etkilendiği bilinirken ticaretteki son dönem kısıtlayıcı politikaların ekonomik büyüme beklentilerini de olumsuz yönde etkileyeceği kaçınılmazdır.

Küresel kurumların son dönemde yaptığı ekonomik verilere ilişkin güncellemeler her seferinde daha düşük beklentileri yansıtmaktadır. Beklentileri düşüren bir diğer konu da küresel mal ve hizmet talebinin giderek zayıflaması ve buna bağlı olarak ürünlerdeki fiyat düşüşleridir. Nitekim temel mallar sınıfında olan petrol, temel metal ve mineraller grubundaki ürün fiyatları 2018 yılından bu yana ciddi bir düşüş eğilimine girmiştir. Şekil-1.5'te bu grup malların küresel fiyat eğilimleri verilmektedir.

Dünya ekonomilerindeki bu gruplandırılmış ortalama büyüme hızları doğrudan etkileyen önemli bir göstergenin dünya ticareti ile ilgili olduğu bilinmektedir. Özellikle ticaret hacmindeki ve değerindeki nispi ilişkilerin büyüklükleri, reel ekonomilerin büyüme hızlarına rehberlik eder niteliktedir. Zira hacim, miktar cinsinden büyüklükleri gösterirken değer ise ticaretin parasal büyüklüklerini göstermektedir.

Şekil-1.5. Temel Mal Fiyatlarında Küresel Eğilimler.

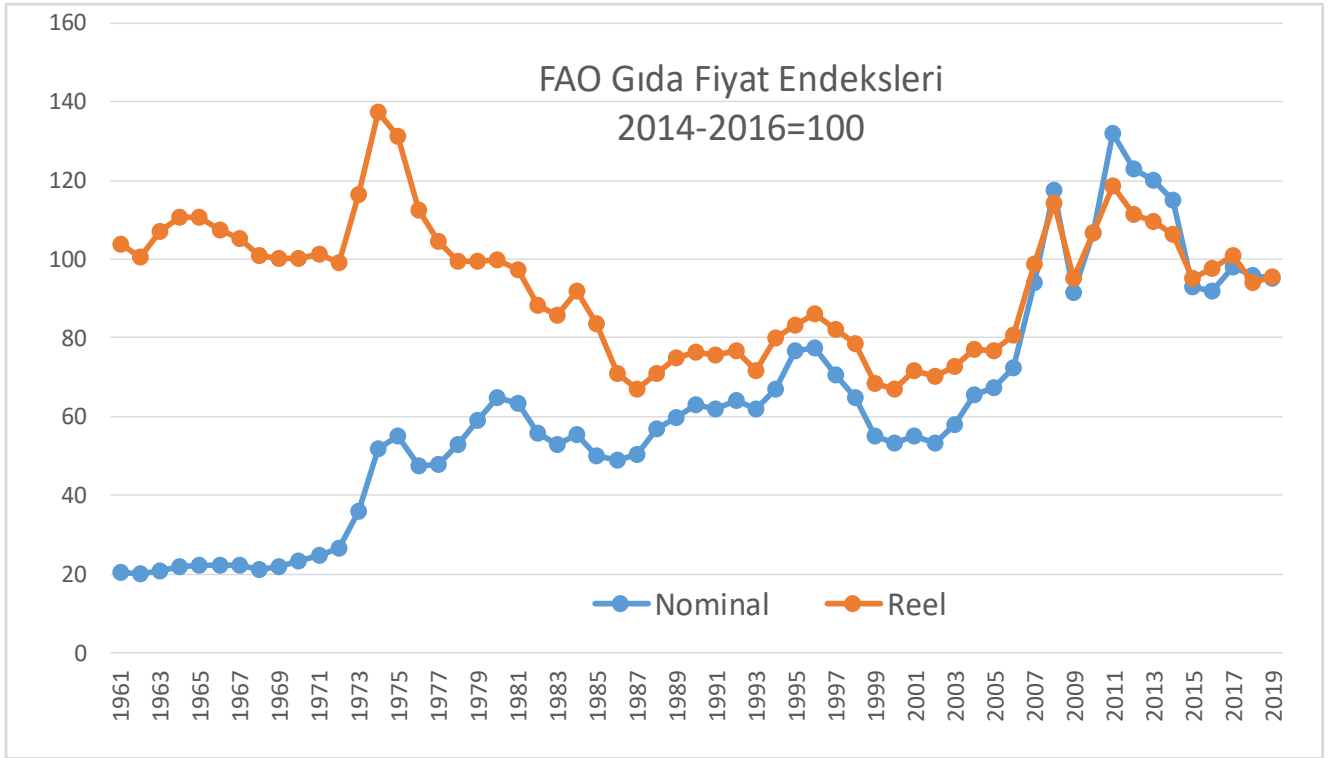
Küresel piyasalardaki temel mal ticaretinin fiyat eğilimleri 2018 yılından itibaren istikrarlı biçimde aşağı yönlü olmuştur. Bu durumun istisnasını ise değerli metaller grubu oluşturmuştur. Şekil-1.5'in sol çiziminde toplam mal ticaretindeki genel fiyat düzeyinin yanı sıra enerji, endüstriyel metaller, tarım ürünleri ve değerli metaller sınıflandırması; 2014 yılı baz alınarak fiyat endeksleri verilmiştir. Sağ çizimde ise bu kez enerji, tarım ve metaller kapsamında fiyat endeksleri 2018 yılı baz alınarak hesaplanmıştır. Her iki çizimde ve temel yıl hesaplamasında da açıkça görülmektedir ki küresel mal fiyatları değerli metaller hariç düşmektedir. Düşük faiz ve değersiz para politikalarının salgın halde yaygınlaştığı bir dönemde sistematik fiyat düşüşleri, genel talep düzeyinin zayıflığına, serbest ticaretin kısıtlanmasına ve doğal olarak düşük büyüme hızına bağlanabilir.

Küresel mal fiyatlarında zaten son 10 yıldır bir zayıflama ve düşüş eğilimi söz konusu idi. Son iki yıldır bu eğilimin daha da hızlanmış olması küresel büyüme konusunda ciddi risklerin varlığını daha da öne çıkarmaktadır.

Küresel tarım ve gıda fiyatları konusu da en az diğer mallar kadar hatta onlardan daha fazla dikkat çeken durumdadır.

Şekil-1.6. FAO Gıda Fiyat Endeksleri (2014-2016=100)

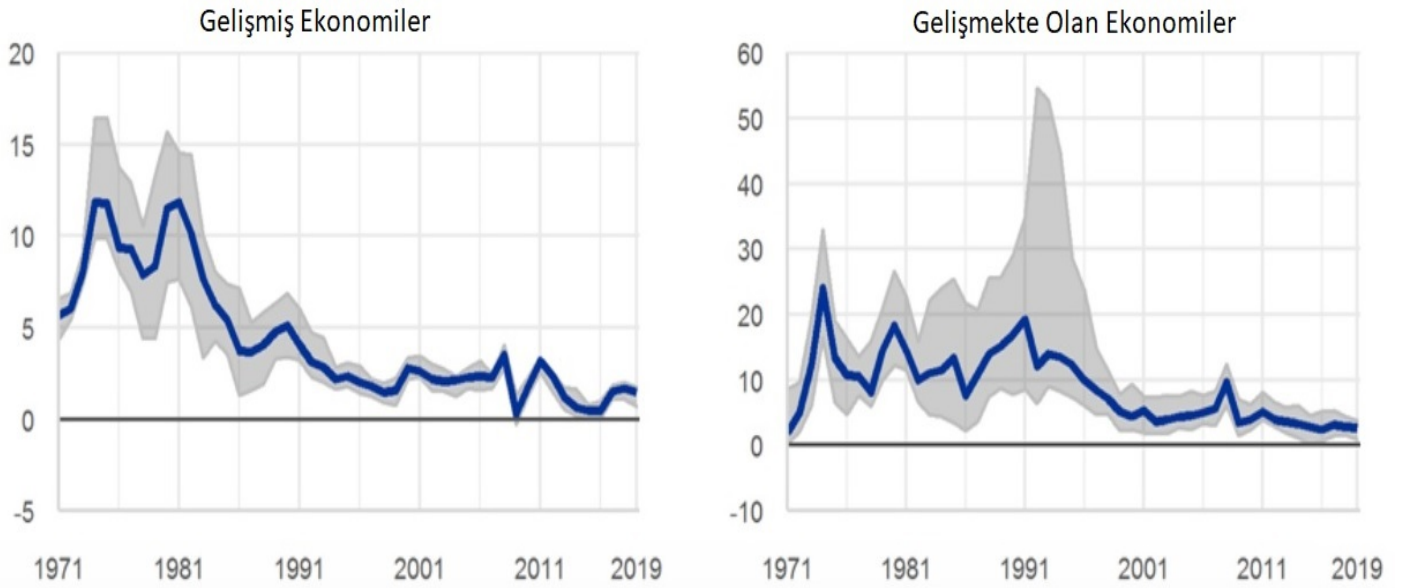

Şekil-1.6'da son 60 yıldaki tarım ve gıda ürünlerinin nominal ve reel fiyat endekslerine ilişkin eğilimler verilmektedir. 2014-2016 dönemi baz dönem alındığında ortaya çıkan bu eğilimler, esasen 2010 yılından günümüze gıda fiyatlarında reel ve nominal olarak yaşanan düşüş eğilimini göstermektedir. Uzun dönem geçmiş verisiyle yapılan bu hesaplamada ortaya çıkan eğilimlerde en çok dikkat çeken dönem; rekor reel fiyat artışlarının yaşandığı 1970'li yılların özellikle ilk yarısıdır. Reel endeksin 140'a çıktığı 1973-1974 yılları bir daha yaşanmamıştır. O yıllar hatırlanacağı üzere petrol krizlerinin de başlangıç dönemidir. 2000'li yılların ortalarında da bir yükseliş eğilimi vardır ve o yıllarda da petrol fiyatları hatırlanacağı üzere ciddi artışlar göstermiştir. 2018-2019 yıllarında ise hem reel hem de nominal endeks, 100'ün altında seyretmiştir. Yani gıda fiyatları da bu dönemde düşüşler yaşamıştır.

Küresel ticaretin genel ve temel mallar itibariyle farklı tarihler ve baz yıllar için fiyat eğilimleri birlikte incelendiğinde görülmektedir ki, ticaretteki dalgalanmalar ekonomik büyümedeki dalgalanmalar üzerinde doğrudan etkilere sahip bulunmaktadır. Özellikle küresel ticaretin arttığı ve ticaret üzerindeki engellerin azaltıldığı dönemlerde küresel ekonomik büyüme de ciddi artış eğilimine girmektedir. Bu artıştan, gelişmekte olan ekonomiler nispi olarak daha fazla yararlanmaktadır.

Dünyadaki üretim, ürün, ticaret ve kredi hacimlerinin eğilimleri, gerek birbirleri üzerinde gerek fiyat istikrarı üzerinde doğrudan etkilere sahiptir. Dolayısıyla zaman serisi halinde fiyatlar genel düzeyindeki eğilimlerin de bu değerlendirmeye dahil edilmesinde fayda bulunmaktadır. Şekil 1.7'de 70'li yıllardan itibaren gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerdeki enflasyon eğilimleri verilmektedir.

Şekil-1.7. Dünyada Enflasyon Eğilimleri (%).

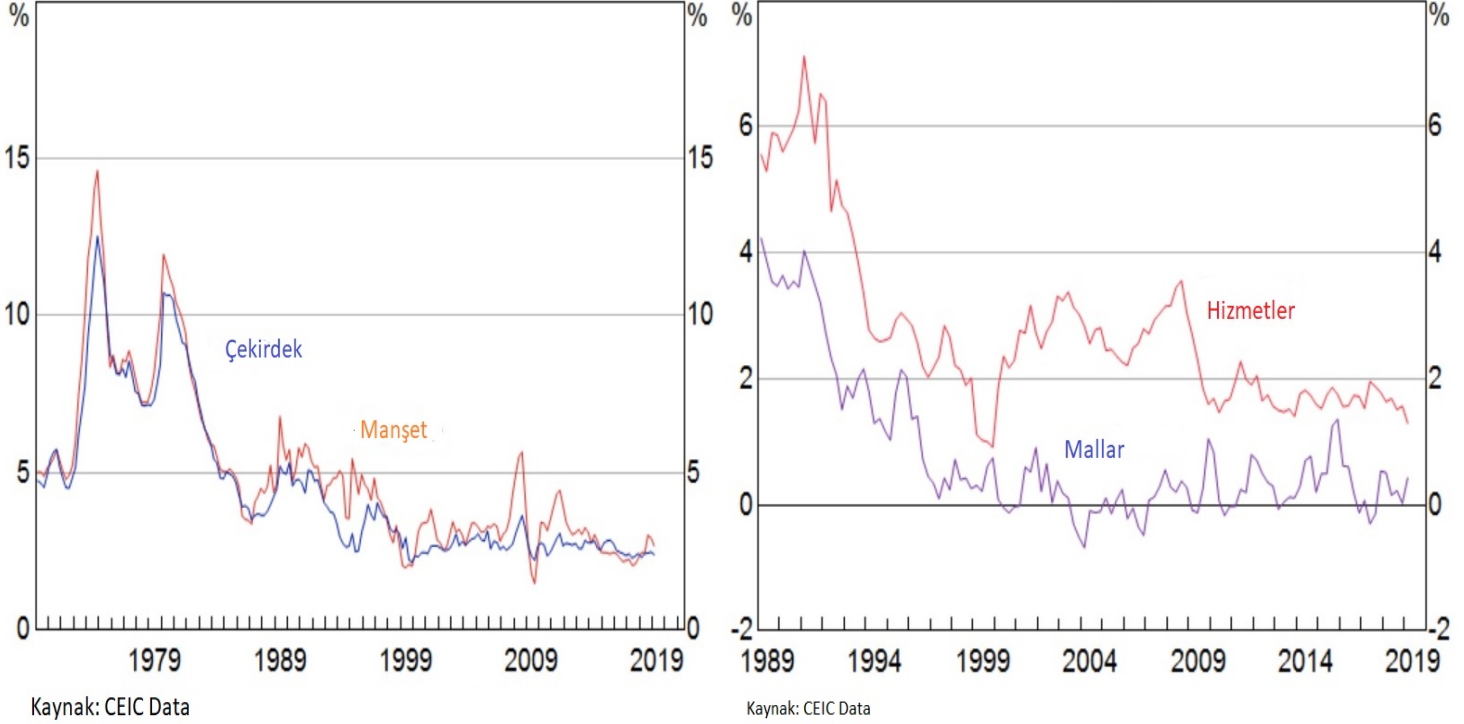

Kaynak: Haver Analytics

Bu eğilimlerde mavi çizgiler medyan enflasyon oranını, gri renkli alanlar ise bant aralığını göstermektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomiler bakımından ortak eğilim, son 50 yılda düşen bir enflasyonun varlığıdır. Gelişmekte olan ekonomiler özellikle 90'lı yıllarda gelişmiş ekonomilerden ciddi ayrılarak tam bir hiper enflasyon dönemine girmişlerdir. Fakat 2000'li yıllarda her iki grup ekonomide de enflasyon çok dar bir bantta ve ortalama % 3 civarında seyretmiştir. Ülkemiz, gelişmekte olan ekonomi durumundayken bu dönemde yaşadığı resmi enflasyon bile bu ortalamanın yaklaşık 5 kat üzerinde seyretmiştir.

Küresel ekonomileri, gelişmiş ve gelişmekte olan gruplamasıyla enflasyonist açıdan değerlendirmenin yanı sıra bir de toplam dünya enflasyonunu, bu kez manşet ve çekirdek sınıflamasıyla değerlendirmek için Şekil-1.8 verilmiştir.

Şekil-1.8. Dünya Enflasyonunda Manşet ve Çekirdek Eğilimleri.

Şekil-1.8'in sol çiziminde dünya manşet (genel) enflasyonu kırmızı çizgiyle, mevsimsel ve kontrol edilen ürünler hariç olan çekirdek enflasyon ise mavi çizgiyle verilmiştir. Bu seride de 2000'li yıllarda manşet ve çekirdek enflasyonun tarihi düşük seviyelerde seyrettiği görülmektedir.

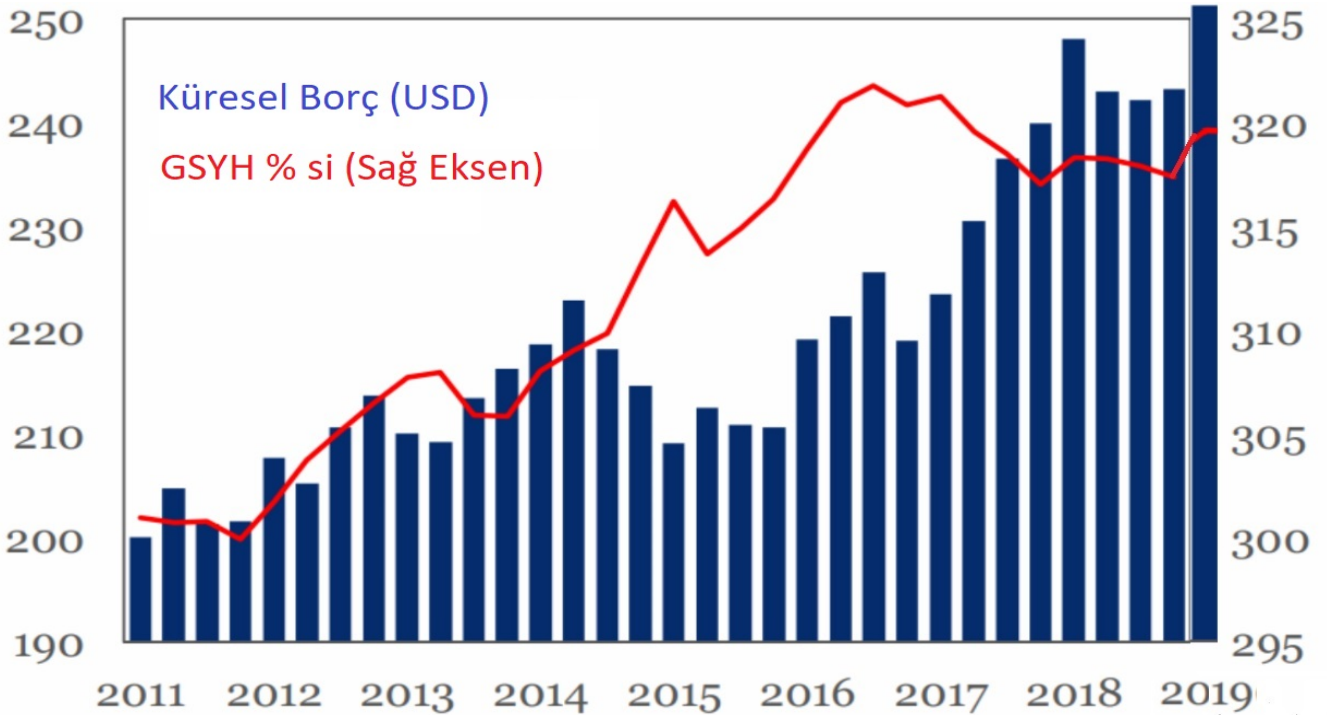
Şekil-1.8'in sağ çiziminde ise dünya çekirdek enflasyonundaki mal (emtia) ve hizmet kalemlerinin yarattığı enflasyon eğilimleri verilmektedir. Buna göre son 30 yılda hizmetlere ilişkin ürünlerin enflasyonu, malların enflasyonundan 2 kata yakın yüksek seyretmiştir.

Gelişmiş ya da gelişmekte olan ekonomiler sınıflandırmasında ve manşet ya da çekirdek sınıflandırmasında ortak yapı, 2000'li yılların tarihi düşük enflasyon bakımından 50-60 yıllık geçmişte özel bir yere sahip olduğudur. Bunun en önemli sebeplerinden biri hiç kuşkusuz yaratılan ciddi üretim kapasitesi ve arz fazlasıdır. Bu kapasitenin küresel akıma da kolaylıkla uğraması, fiyat farklılıklarının azalmasını sağlamıştır. Dünya üzerinde özellikle gelişmiş ekonomiler açısından negatif çıktı açığının yüksekliği, enflasyonist baskıları da frenlemiştir. Son 10 yılda sadece biz ve bizim gibi nadir sayıdaki ülkeler hariç tüm dünyanın en büyük problemlerinden biri, % 2 ve biraz üzerinde enflasyon yaratamamış olmalarıdır.

Dünya ekonomileri gerek büyüme ve ticaret eğilimleri gerek mal ve hizmet fiyatlarındaki gelişmeler bakımından, geçmişten 2019 yılına kadar sinüzoidal dalgalanmalar yaşamıştır. Bu dalgalanmaların boyutlarının özellikle ticaret hacminde ciddi düzeyde artmış olması, dünyanın bundan sonrası için kendine yeni bir rota çizmedeki kararsızlığına delalet etmektedir. Yani önümüzdeki ufukta acaba daha kararlı bir yaklaşımla sınırlamaları gevşetici bir rota mı yoksa daha sınırlayıcı bir rota mı geçerli olacak? Bu konu 2018 yılına kadar kendisine net bir cevap bulmuş değildi. Ancak 2018 yılı itibariyle şimdilik de olsa net bir cevap bulmuş durumdadır. Başını Trump'ın çektiği yeni rota; adına tam da kuralsız (keyfi) ticaret savaşları diyebileceğimiz, ya da “güçlü olan her şeyi alır” kuralı diyebileceğimiz bir yöne doğru gitmektedir. Öyle ki, küresel ticaret; her hangi bir ülkeye yönelik gümrük duvarı yükseltmenin yanı sıra şirket düzeyine kadar öznelleşmiş durumdadır. 2018 yılının özellikle ikinci yarısından itibaren küresel ticaretin hızla daralmasının nedenlerinden biri de budur.

2019 yılı genel olarak böyle bir rotada geçirilirken finansmana erişim, kredi akışkanlığı ve stoku konularında Şekil 1.9'daki eğilim söz konusu olmuştur. Mavi cubuklarla ifade edilen trilyon USD biriminde toplam küresel borç verilirken kırmızı çizgi ile gösterilen de GSYH'nın %' si olarak toplam borçlanma oranı olmuştur.

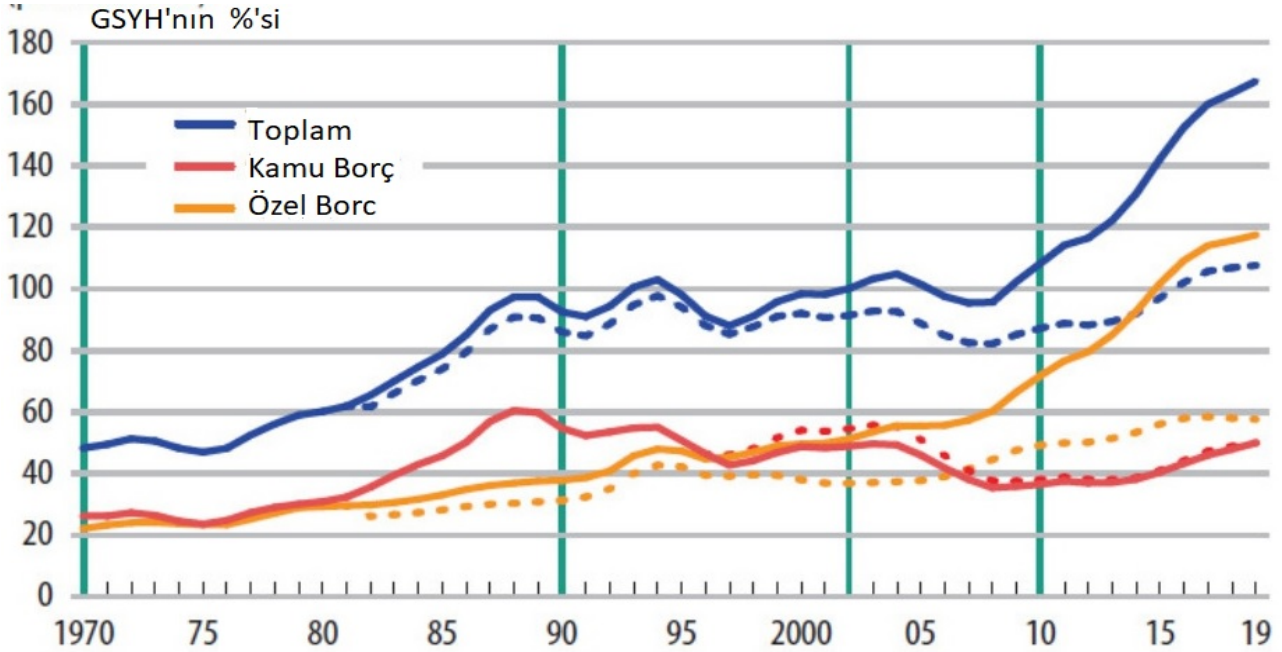
Şekil-1.9. Küresel Borç Yükümlülüğü ve Stoku.

2019 yılı itibariyle küresel borç, tüm zamanların rekorunu kırarak 253 trilyon USD'yi bulmuştur. Bu borç yükü küresel GSYH'nın 3 katını aşmaktadır. Nominal ve GSYH'nın %'si olarak böyle bir borç yükü ilk kez söz konusudur. Şekil-1.9'un sol ekseninde trilyon USD biriminde nominal borç miktarı verilirken, sağ ekseninde ise GSYH'nın %'si olarak borç oranı verilmektedir. 2015, 2016 yıllarında bir miktar gerileyen borç miktarı özellikle 2017 yılından itibaren ciddi ve hızlı artış göstermiştir.

Uzun vade geçmiş dönem borçlanma eğilimini toplam, kamu ve özel kesim itibariyle izlemek için Şekil-1.10 verilmiştir. Buna göre son 50 yılda özel sektör borçlanma eğilimi, kamuya göre çok daha yüksek seyretmektedir. Özellikle 2000'li yılların başlarından itibaren yaşanan yükseliş, aşırı boyutlarda seyretmektedir.

Şekil-1.10. Küresel Borcun Kamu-Özel Ayırımı

Kaynak: IMF ve WB

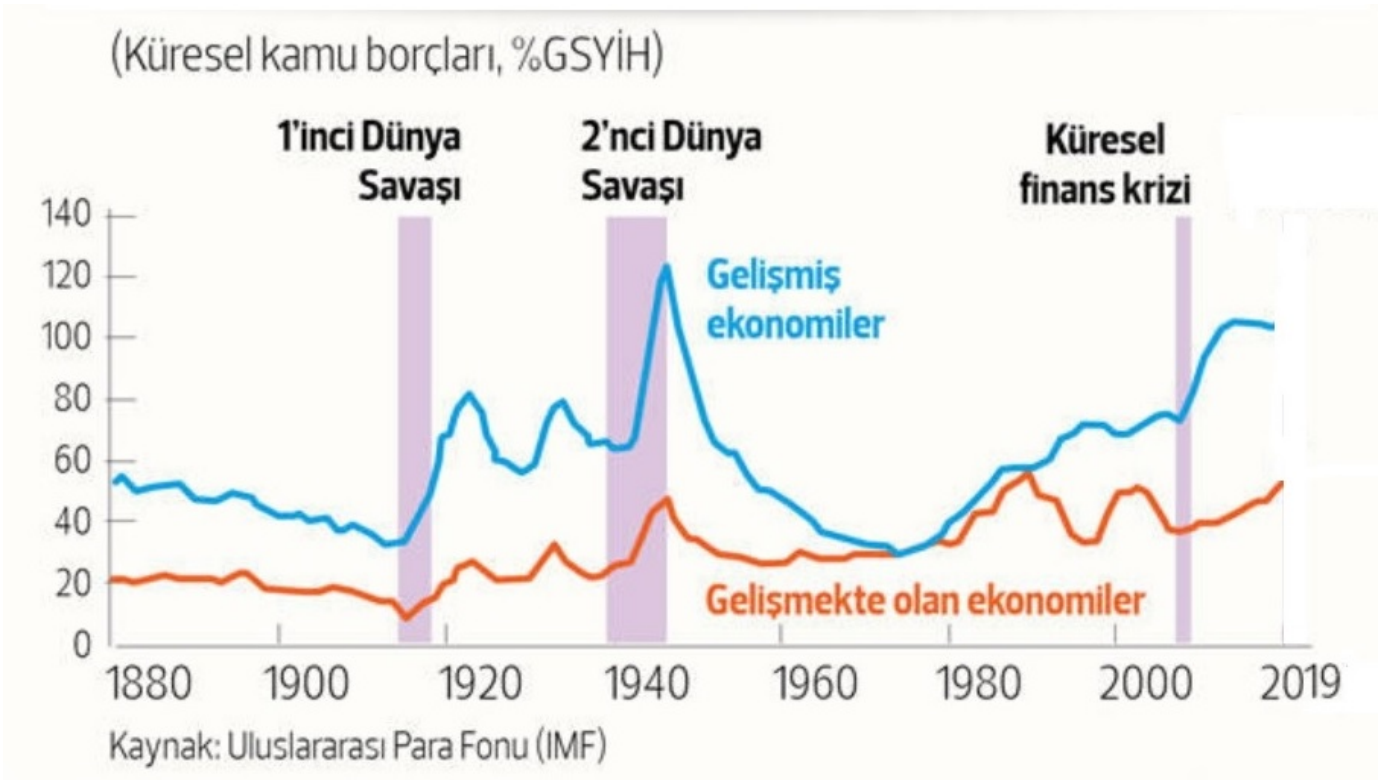
Küresel borcun kamu kesimini oluşturan bölümünün büyümesi özellikle 90'lı yıllarda özel kesim borcunun büyümesinden açık ara yüksek seyretmiştir. Yani dünyada 90'lı yıllar nispi olarak daha kamucu bir yapıda seyretmiştir diyebiliriz.

Son 50 yıllık perspektifle bir değerlendirme yaptığımızda görmekteyiz ki, 1970 yılında GSYH'nın % 30'una yakın olan kamu kesimi borcu, 2019 yılında ancak %50'ye yaklaşmıştır. Buna karşılık % 20 ile başlayan özel kesim borcu ise 2019 yılında % 120'ye yaklaşmış durumdadır.

Borç stokunun GSYH'ya oranını gösteren borç yükümlülüğü, gelişmekte olan ve gelişmiş ekonomiler için farklı eğilimler ve referanslar içindedir. Özellikle uzun vade geçmiş verilerle bu eğilimleri incelediğimizde daha berrak bir şekilde durumu görebilmekteyiz.

Tıpkı borcun kamu-özel ayırımına benzer hatta ondan daha uzun vade geçmiş verilerine bakarsak kamu borçlanması bakımından durumu gözlemleyebilmekteyiz. Nitekim Şekil-1.11'de bu eğilim, 150 yıllık geçmiş veriyle gösterilmektedir.

Şekil-1.11. Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler için Küresel Kamu Borçları.

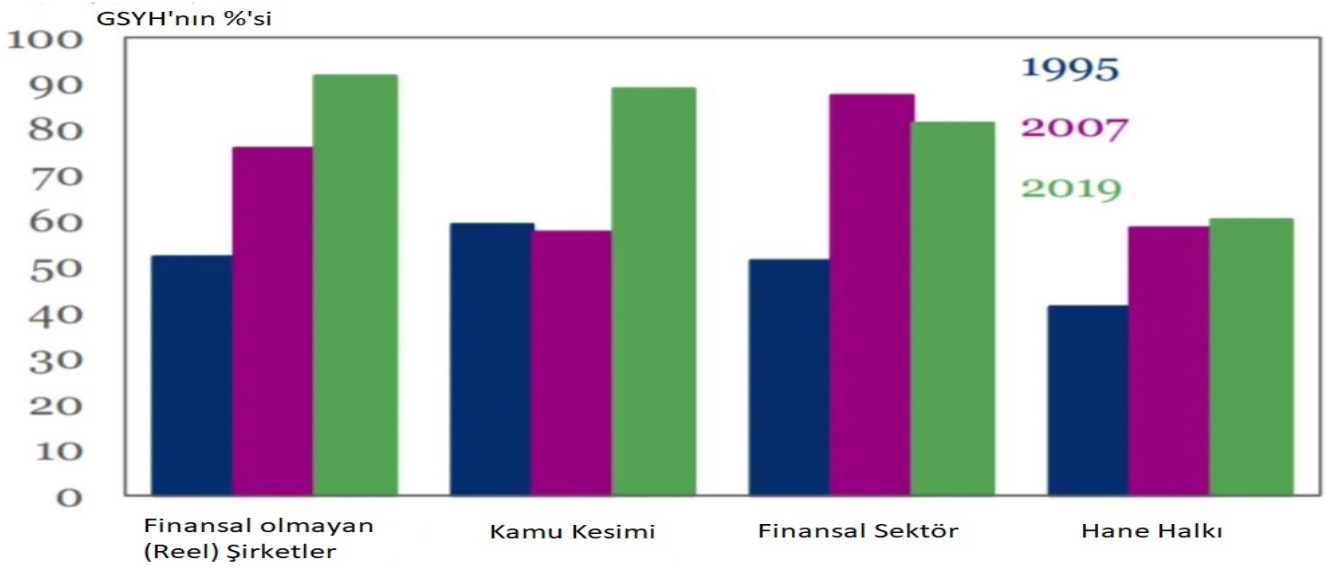

Şekil-1.11'de, 1880'li yıllardan itibaren günümüze kadar ki uzun vadede küresel kamu borçlarının, GSYH'nın %'si olarak eğilimi, gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomiler için verilmektedir. Burada 3 önemli dönem ortaya çıkmaktadır. 1. dönem, 1. dünya savaşına kadarki bölümü, 2. dönem, 2. dünya savaşına kadarki bölümü, 3. dönem küresel finans krizine kadarki bölümü ve 4. dönem ise krizden sonraki bölüm olarak gösterilmiştir.

Gelişmiş ekonomilerin özellikle 2. dünya savaşından sonraki nispi yüksek borçlanmasının gittikçe azalarak 1980'lerde gelişmekte olan ekonomilerin kamu borçlanmasına yaklaştığını görmekteyiz. 2019 yılında ise gelişmiş ekonomilerin borçlanmasının tekrar 2. Dünya savaşı düzeyine yaklaştığı ve gelişmekte olan ekonomilerin ise tüm zamanların rekorunu kırmaya yakın olduğunu görmekteyiz.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerdeki özel kesim borçlanma oranının kamu borçlanmasına göre özellikle 2005 yılından sonra hızla arttığını ve kamuya göre açıklığın giderek arttığını Şekil-1.10'dan hatırlamaktayız. Küresel bir toplu gösterge olarak belli başlı kesimlerin borçluluk oranlarındaki eğilimleri 1995, 2007 ve 2019 yılları itibariyle Şekil-1.12'de görmekteyiz. Hem bu yıllar itibariyle hem de farklı ana kesimler itibariyle borç yüklerinin nasıl değiştiğini bu şekilde açıkça görmekteyiz.

Şekil-1.12. Küresel Borçlanma Oranlarının Kesimlere Göre Eğilimleri.

Kaynak: Global Debt Monitor, IIF

Şekil 1.12'de finansal olmayan (reel) şirketler, kamu kesimi, finansal kesim ve hane halkı borç yükümlülükleri, GSYH'nın %'si olarak verilmektedir. Toplam 25 yıllık bir dönemde borç yükünü en fazla artıran kesim finans dışı yani reel sektör şirketleri olmuştur. Büyük bölümü 2005 yılı ve sonrasına rastlayan bu aşırı borç yükü artışı, reel sektör şirketleri için küresel bir daralma ya da durgunluk dönemi bakımından en büyük risk olarak durmaktadır. Bu risk de 2018 yılından itibaren özellikle başta ABD ve AB'nin dünyaya yaşattığı ticaret vandallıkları nedeniyle hızla artmaktadır.

GSYH'ya oranı itibariyle borç yükünü en fazla artıran ikinci kesim kamudur. Özel reel kesim kadar hızlı olmasa da kamu kesiminin borç yükü, 1995'ten 2019'a % 60'tan % 90'a çıkmış durumdadır. 2007'den 2019'a borç yükü oranını azaltan tek kesim içinde bankacılık sektörünün de olduğu finans kesimi olmuştur. Tüm dünyada 2007-2019 döneminde GSYH'ya göre borçlanma oranını yaklaşık % 90'dan % 80'e düşürmüştür durumdadır. Hane halkı borçlanma oranı ise 2019 yılı itibariyle küresel düzeyde % 60'a yükselmiş durumdadır.

2. Türkiye Ekonomisinde Görünüm ve Eğilimler:

Türkiye ekonomisi, 2019 yılını gerek küresel gerek gelişmekte olan ekonomiler ortalamasının oldukça altında % 0.9'luk bir büyüme ile tamamlamıştır. 2018 yılında başlayan yavaşlama, hatta çeyrek dönemler itibariyle 3 dönem üst üste devam eden daralma, 2019 yılı son iki çeyreğinde % 1 ve % 6'luk büyümelerle yıllık % 0.9'luk bir büyüme sağlanabilmiştir. Tablo-2.1'de harcamalar yöntemiyle ve çeyrek dönemler itibariyle büyümeler verilmiştir.

Tablo-2.1. GSYH Büyümesi (Harcamalar Yöntemiyle)

	Harcamalar Yöntemiyle Büyüme Katkıları (2009 zincirlenmiş hacim endeksi)												(% puan)
	2017		2018					2019					2020
	Yıllık	Ç1	Ç2	Ç3	Ç4	Yıllık	Ç1	Ç2	Ç3	Ç4	Yıllık	Ç1	
Tüketim	4,5	4,4	2,9	1,2	-3,9	0,9	-2,2	-0,1	1,8	4,3	1,1	4,0	
Özel	3,8	3,7	1,6	0,4	-4,7	0,0	-3,1	-0,6	1,1	3,9	0,4	3,0	
Kamu	0,7	0,7	1,3	0,8	0,8	0,9	0,9	0,5	0,7	0,4	0,6	0,9	
Yatırım	2,4	3,0	1,9	-1,3	-3,5	-0,2	-3,7	-7,1	-3,5	-0,2	-3,6	-0,4	
Stok Değişimi	0,4	3,4	-0,1	-4,4	-3,9	-1,5	-5,8	-0,1	2,9	6,5	1,1	5,3	
Net İhracat	0,1	-3,4	1,0	6,8	8,4	3,6	9,4	5,7	-0,2	-4,7	2,3	-4,3	
İhracat	2,5	0,2	1,0	3,1	2,2	1,7	1,9	1,8	1,2	1,0	1,5	-0,2	
İthalat	-2,4	-3,6	0,0	3,7	6,2	1,9	7,5	3,9	-1,5	-5,8	0,8	-4,1	
GSYH	7,5	7,4	5,6	2,3	-2,8	2,8	-2,3	-1,6	1,0	6,0	0,9	4,5	

Kaynak: TÜİK

2017 yılındaki %7.5'luk rekor büyümenin kaynağı açık ara özel tüketim olmuşken 2018 yılındaki %2.8'lik büyümenin kaynağı ise net ihracat olmuştur. Keza 2019 yılındaki % 0.9'luk yani % 1'in bile altında kalan yavaşlamış ekonominin de büyüme kaynağı net ihracat olmuştur. Bu katkının en önemli sebebi hiç kuşkusuz 2018 yılı ikinci yarısında yaşanan ciddi kur yükselişleri etkisidir.

2019 yılında dikkat çeken bir konu da özel ve kamu tüketimlerinin büyüme katkısının 2017 yılından çok uzakta olmasıdır. 2018 ve 2019 yıllarında toplam olarak tüketimin büyüme katkısı nispeten düşük kalmıştır. Yani tüketim eğilimi göreceli olarak sürekli bir düşüş eğilimine girmiştir. Tüketimin böyle fren yapmasının önemli nedenlerinden biri dövizdeki ciddi oynaklıklar ve yükselişlerdir.

2019 yılı için dikkat çeken bir diğer büyüme konusu da yatırım ve stok değişimi alanlarındaki daralmalardır. Bu durum 2018 yılında da benzer bir eğilim içerisindeydi. Dolayısıyla gelecek büyüme beklentileri için son derece olumsuz bir seyir göstermektedir.

GSYH büyüme hesabı ister harcama, ister gelir ve isterse üretim yöntemiyle yapılmış olsun doğal olarak nihai rakam aynı olur. Yani sonuç değişmez ve değişmemelidir de! Ancak her hesaplama yöntemiyle aynı sonucun farklı boyutlarını, kanallarını ya da yönlerini öğreniriz. Harcama yöntemiyle büyümenin kaynaklarının boyutlarını yukarıda görmüştük. Sektörlere göre büyümenin boyutlarını ise üretim yöntemiyle hesaplamada öğreniriz.

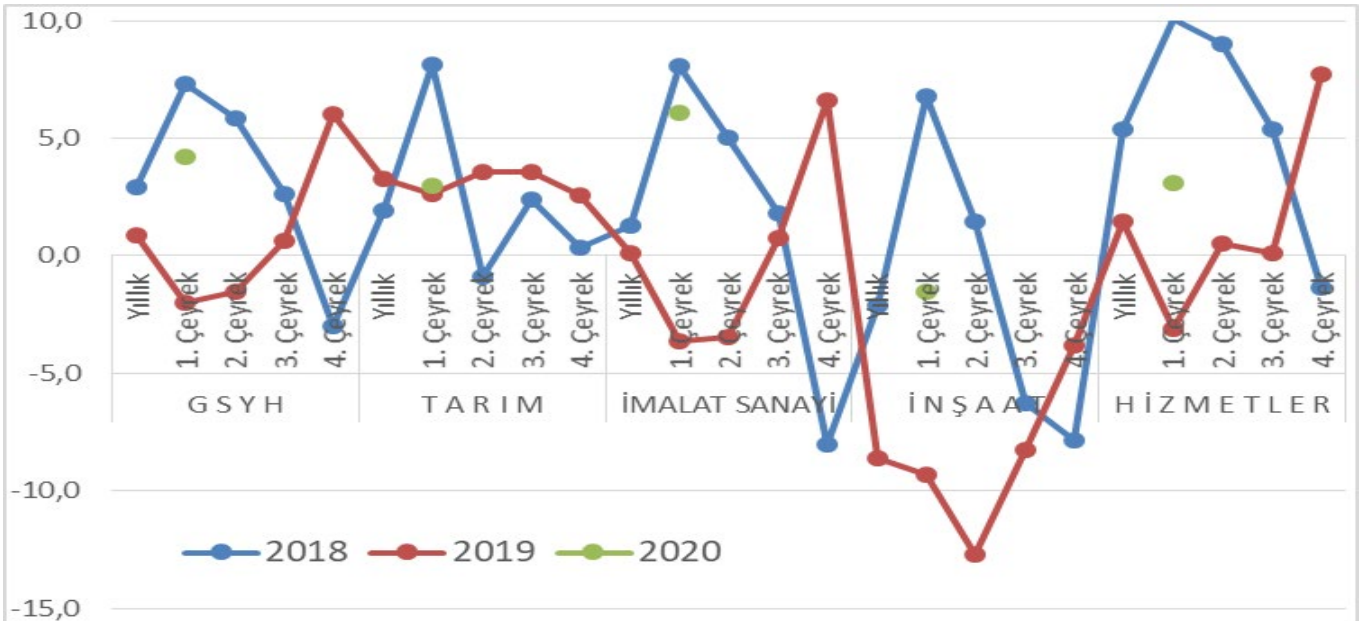
Üretim yöntemiyle büyümenin boyutları, seçilmiş temel sektörler için çeyrek dönem ve yıllık seyirler itibariyle Şekil-2.1’de verilmiştir.

Tarım, İmalat, İnşaat ve Hizmetler gibi temel sektörlerin 2018 – 2019 dönemi yıllık ve çeyrek dönemler itibariyle büyüme performanslarının yanı sıra 2020 yılı ilk çeyreği de bu Şekil’de yer almıştır.

Son 9 çeyrekteki sektörel büyümler bakımından en az dalgalı yani varyansı en düşük olan sektör, açık ara tarım olmuştur. Yani her zamanki gibi zor zamanların istikrarlı ve olumlu katkı yapan sektörü tarım olmuştur. Dalgalanma boyutu en yüksek olan inşaat ve hizmet sektörleri ise bu dönemde % -13 ile % 11 arasında oynaklık göstermiştir. Esasen bu iki sektör, ekonomilerde daralmadan ya da durağanlıktan daha tehlikeli olan durumu ekonomiye yaşatmışlardır.

Şekil-2.1. GSYH Büyümesi (Üretim Yöntemiyle)

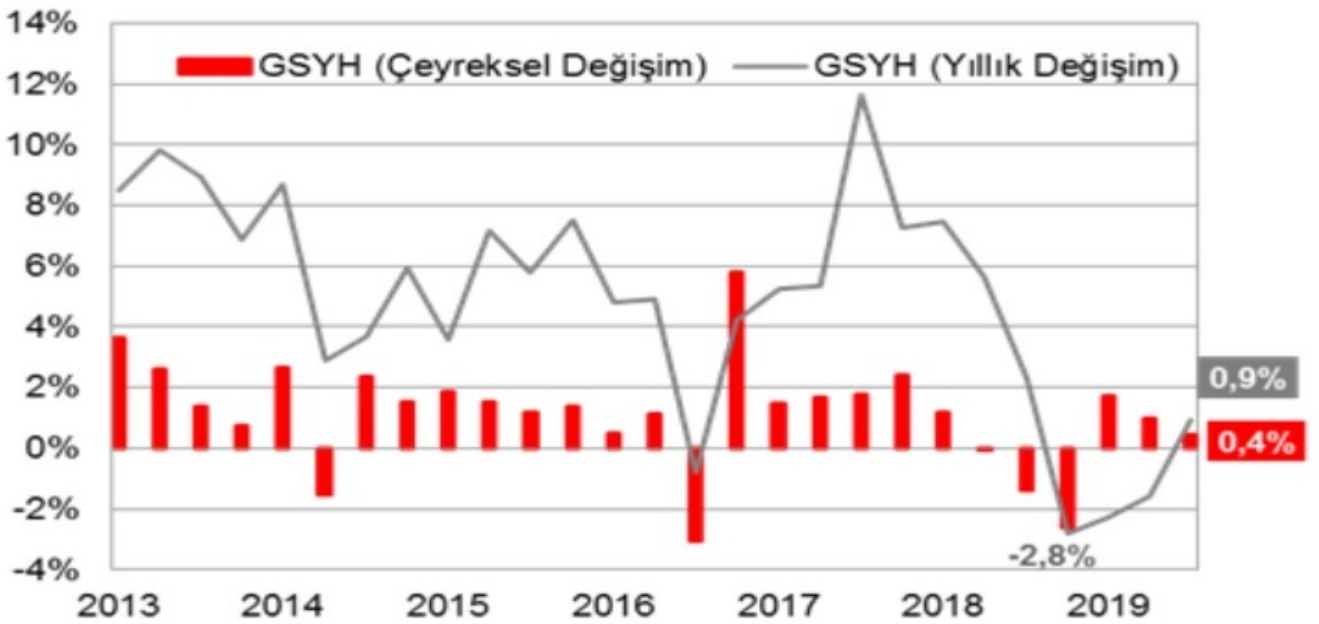
(%)

Burada dikkat çeken diğer bir konu da, 2019 yılının zannedilen aksine 2018 yılına göre daha dalgalı seyrettiği konusudur. 2018 yılı için özellikle üçüncü ve dördüncü çeyreklerde bir daralmanın olduğu dile getirilmekteydi. Halbuki genel olarak birinci çeyrekte itibaren tüm sektörlerde ciddi bir daralmanın olduğu gözlenmiştir.

Daha uzun bir geçmiş için bu çeyrek dönem ve yıllık büyüme seyrini görmek bakımından Şekil-2.2 verilmiştir. Buna göre son 7 yılda Türkiye ekonomisi, son derece dalgalı bir büyüme seyri göstermeye devam etmiştir. Yani sadece son iki yıl değil en az 7 yıldır bu durum toplu olarak söz konusu olmuştur. Çeyrek dönemler itibariyle toplam 5 kez küçülme, 5 kez %1'in altında büyüme ve 1 kez de %6'ya yakın büyüme göstermiştir. Böyle bir varyansa sahip olan bir ekonomi için istikrarlı ve sürdürülebilir büyümeden bahsetmek mümkün değildir.

Şekil-2.2. Türkiye Ekonomisinin Çeyrek ve Yıllık Büyüme Eğilimi.

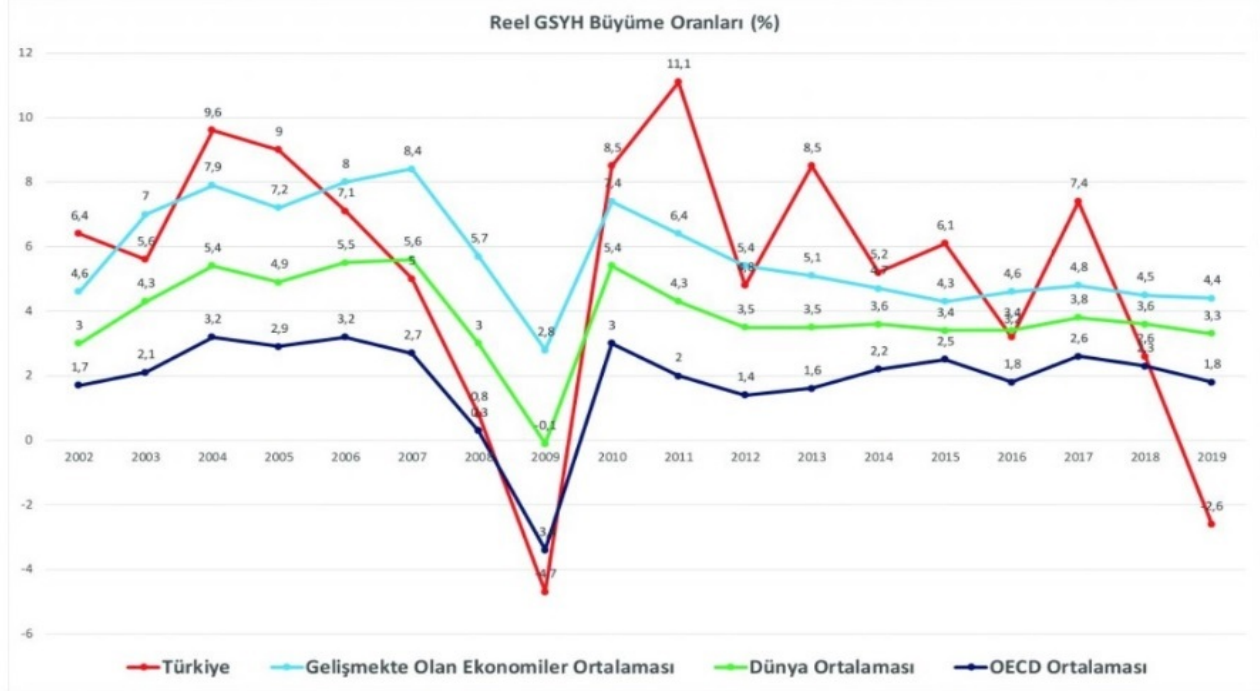

Kaynak: TÜİK. ZB

GSYH büyümesi olarak ifade edilen ekonomik büyüme eğilimimiz, bu dönemde yıllık olarak kabaca % -4 ile % 11 arasında bir dalga boyuna sahip bulunmaktadır. Böyle yüksek bir dalga boyunun sadece bize mi yoksa dünyadaki diğer ülkelere de ait bir özellik mi olduğu önemli bir konudur. Bu durumu tespit etmek amacıyla uzun vadeli bir geçmiş veriyle hem dünya ortalama büyümesiyle, hem OECD ortalama büyümesiyle hem de GOÜ büyümesiyle karşılaştırma yapan Şekil-2.3 verilmiştir.

Türkiye ekonomisinin kendi içindeki büyüme varyansının yüksekliği, içinde bulunduğu bölgesel ve gruplar ayırımında da geçerliliğini korumaktadır. Yani Türkiye ekonomisinin bu yüksek dalgalı büyüme alışkanlığı, benzer ya da rakip durumda bulunan ülke gruplarında gözükmemektedir.

Şekil-2.3. Dünya, Bölgesel ve Benzer Grup Ülkeler GSYH Büyüme Eğilimi.

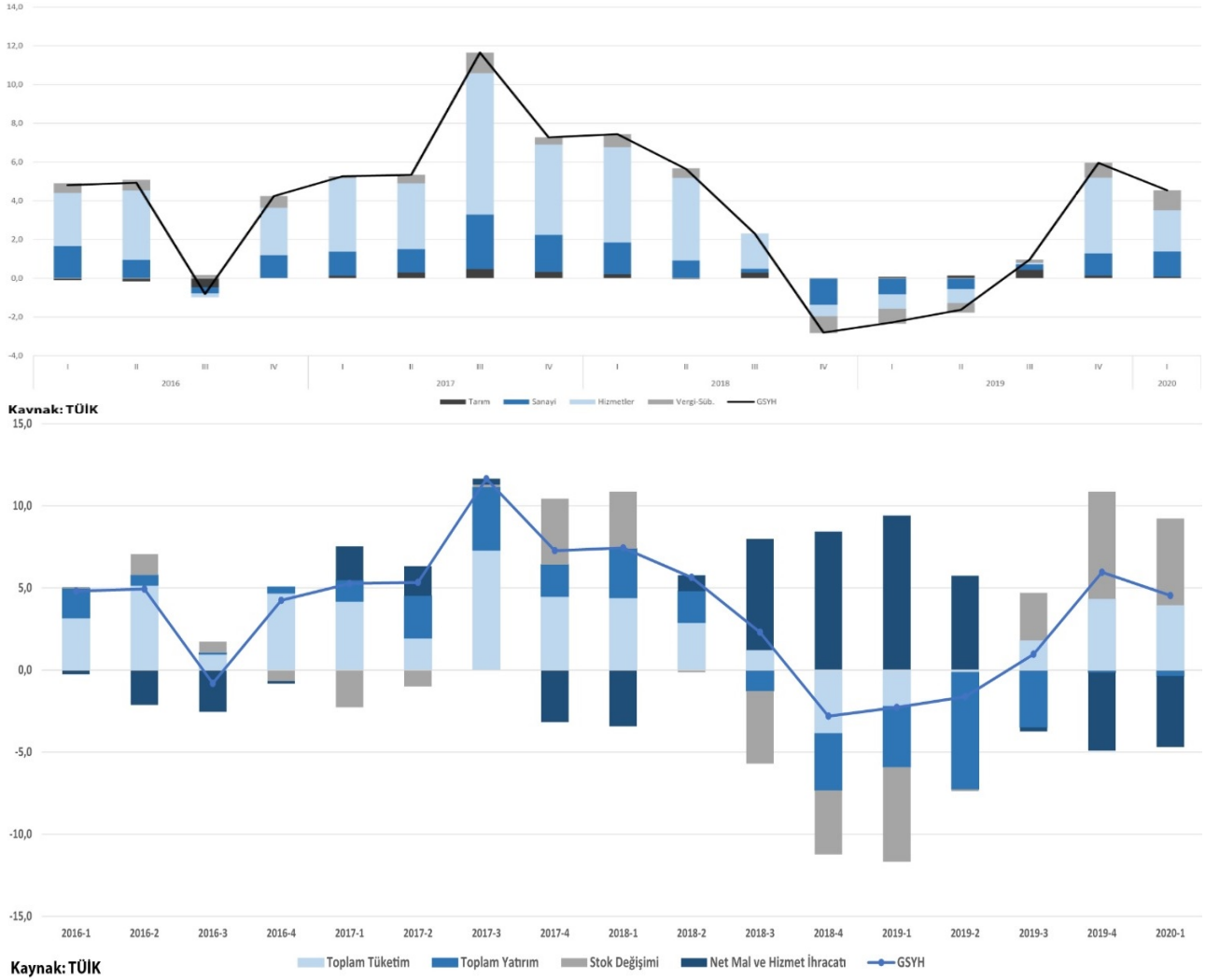
Kaynak: SODEVmonitor

Burada dikkat çeken bir diğer konu da, Türkiye ekonomisi; dünya, OECD ve GOÜ gruplamalarının ortalama büyüme oranlarına son 18 yıldır, 2007 ve 2016 yılları hariç, neredeyse tüm yıllar boyunca aykırı hareket etmiştir. Bu aykırılığın genel karakteristiği de büyüme yıllarında genel olarak daha iyi ve daralma ve durağan yıllarda ise daha kötü bir aykırılık göstermiştir. Yani ortalama eğilime göre bir uçtan diğerine sürekli olarak savrulmuş bir karakteristik göstermiştir. Eğer bu karakteristik devam edecekse dünyanın sürekli iyi bir büyüme yakalamasına dua etmekten başka çare gözükmemektedir.

Son 18 yılda bizim açımızdan 2009 ve 2019 yılları tüm gruplardan daha kötü, 2011, 2013 ve 2017 yılları ise daha iyi performans göstermiş olmamız bakımından önem kazanmaktadır. Diğer yıllarda da aykırı kaldığımız dönemler çoğunluktadır. Ancak bu aykırılık nispeten daha düşük düzeyde kalmıştır.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Türkiye ekonomisi dünya, OECD ve GOÜ ortalama büyüme oranlarına karşı oldukça duyarlıdır. Büyüyen bir küresel ekonomide bizim ekonomimiz daha yüksek bir performans gösterirken durağanlaşan ya da daralan bir küresel ekonomide daha hızlı bir düşüş göstermekteyiz. Stratejik olarak büyüyen, serbestleşen ve yayılan bir küresel ekonomik iklim bizim ekonomimizin potansiyel büyümesine ortalama üzerinde olumlu bir etki yaratmaktadır.

Şekil-2.4. Üretim ve Harcama Yönlü GSYH'ya katkılar (%)

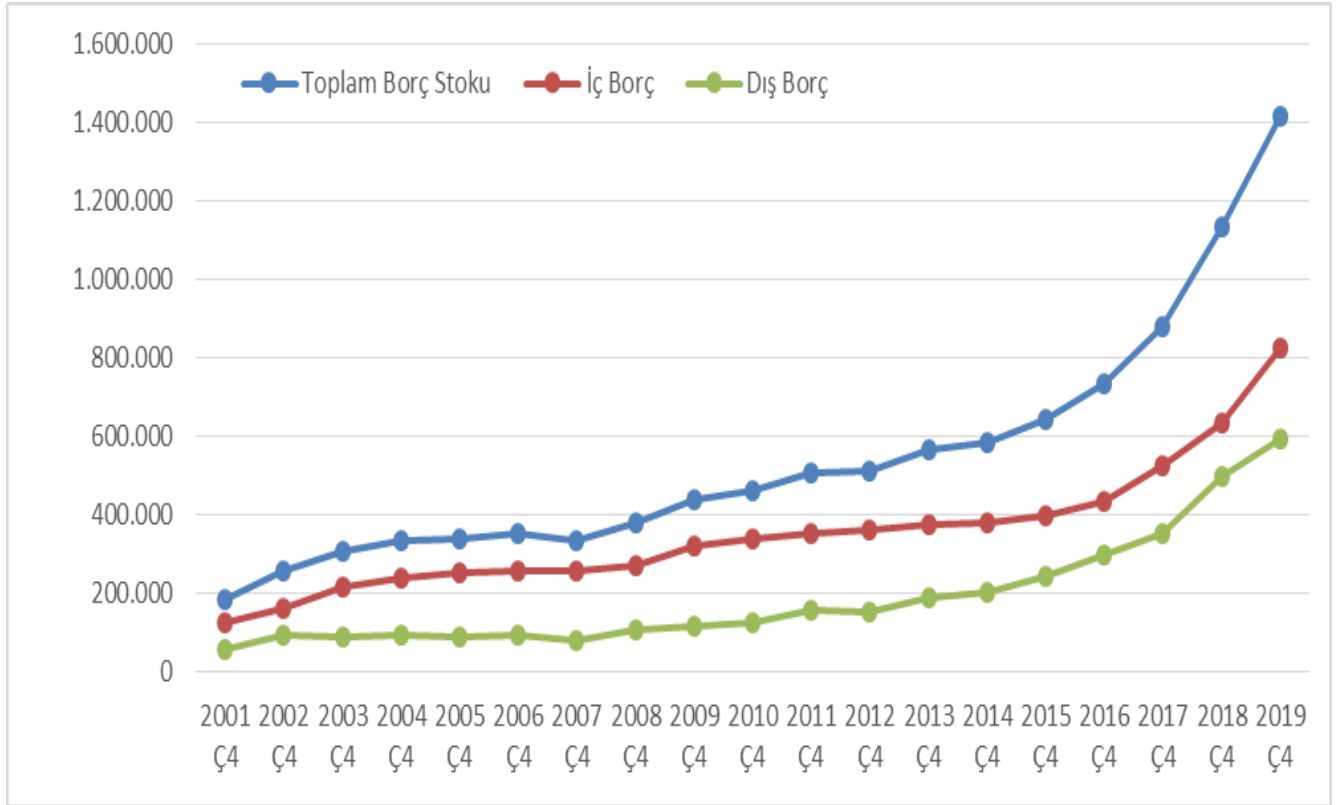
Şekil-2.4'te üretim ve harcama yöntemleriyle hesaplanan GSYH büyümesine temel unsurların katkıları verilmiştir. Üstteki çizim, üretim yöntemiyle GSYH'ya katkıları 2016 yılından itibaren çeyrek dönemler itibariyle göstermektedir. Buna göre açık mavi renkli hizmetler sektörü en büyük katkıyı açık ara vermektedir. Daha sonraki sanayi sektörü ise koyu mavi ile gösterilmekte ve hizmetler sektörünün sağladığı katkının yaklaşık 1/3'ü kadar katkı sağlamıştır. Temel sektörlerden biri olan tarım ise büyümeye toplam katkı itibariyle vergi sübvansiyonlarının bile altında bir katkı sağlayabilmiştir.

Harcama yöntemiyle GSYH'ya katkılar konusunda nispeten istikrarlı ve en büyük katkıyı tüketim kalemi yapmıştır. Ekonomimiz tüketime doğrudan bağlı konumda kalmış, buna karşılık yatırım ve stok değişimi kalemleri genellikle eksi tarafta yer almış ve ekonomiye küçültme etkisi yaratmıştır. Net ihracat ise bu dönemde sadece 2018 yılında pozitif katkı yaratmıştır.

Türkiye'nin borçlanma eğilimi özellikle 2008 küresel finans krizinden sonra dünyada yaşanan parasal genişlemeci politikaların yarattığı fırsatla ciddi boyutta yükselmiştir. Nispeten düşük maliyetli olan bu borçlanma iştahı hem TL hem de yabancı para cinsinden ciddi boyutta artmıştır. Bu referans tarihinden sonra tüketim eğilimimiz de borçlanma iştahına paralel olarak artmış, dış ticarete ihracatın ithalatı karşılama oranı hızla azalmıştır.

Şekil-2.5. Türkiye Toplam Borç Stoku Eğilimi.

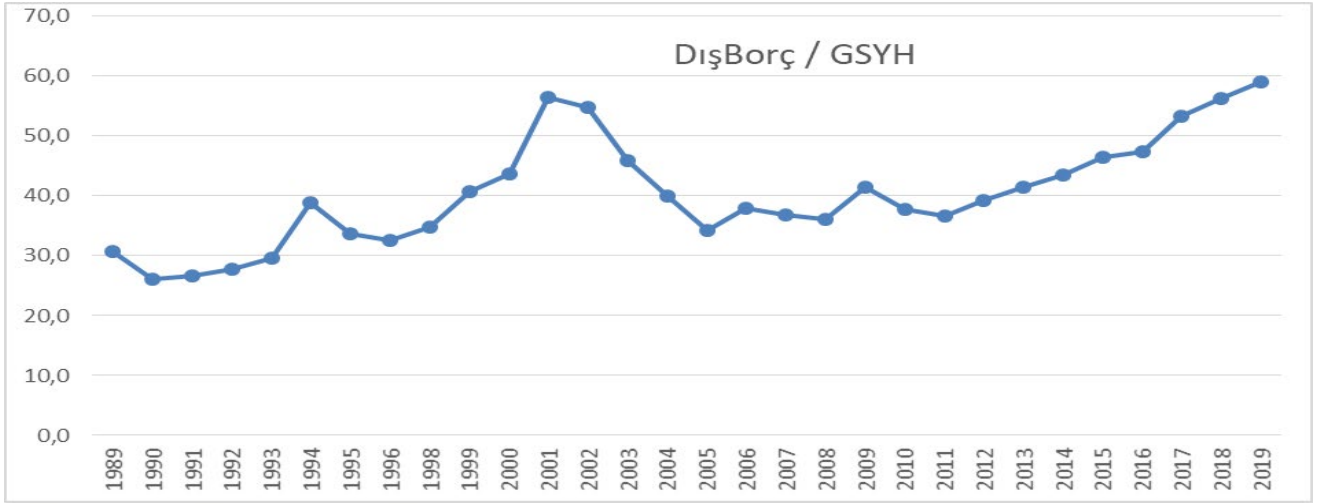
(milyon TL)

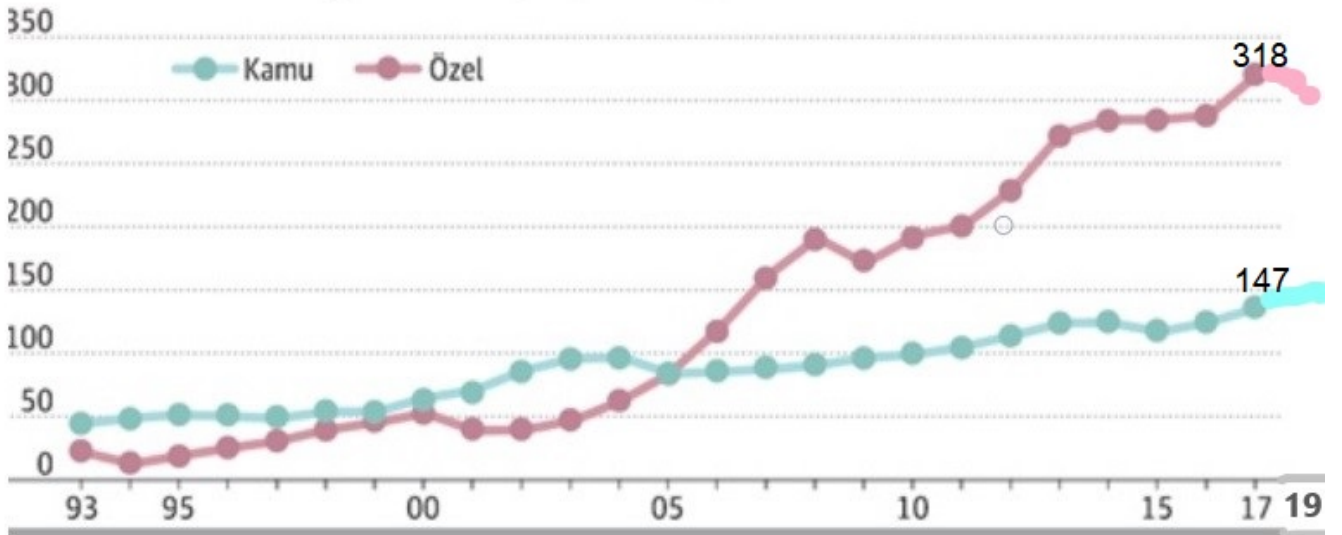
Şekil-2.5'te TL birimine çevrilmiş iç ve dış borçların 2001 -2019 dönemindeki 4. çeyrekler itibariyle nominal seyri verilmektedir. 2019 yılı 4. çeyreği itibariyle 1.4 trilyon TL'yi aşan toplam borcun yaklaşık 600 milyar TL'si dış ve 800 milyar TL'yi aşan kısmı da iç borç olarak gerçekleşmiş durumdadır. Bu dönemde borçlanmanın iki kırılma noktası görülmektedir. Bunlardan ilki 2007 yılı ikincisi ise 2012 yılıdır. Bu yıllarda özellikle dış borçlarda yukarıya doğru ciddi kırılma görülmekte ve bunun sürdüğü görülmektedir. Borçlanmada dikkat çeken bir diğer konu da 2003 - 2014 döneminde yaşanan nispi olarak yüksek iç borçlanma seyridir. Keza 2015 yılından itibaren de hem iç, hem de dış borçlanma eğilimi, hızla ve geometrik olarak yükselmiştir. Öyle ki, 2015 yılında 600 milyar TL civarında olan toplam borç, 2019 yılında % 150 artmıştır. Halbuki 2003 – 2014 dönemindeki 11 yılda toplam borç artışı % 100'den azdır. 2001 yılından 2019 yılına kadar iç borç 8 katına ve dış borç ise 6 katına çıkmıştır.

Borçlanma konusunda önemli bir ayırım da dış borç kompozisyonundadır. Özellikle dış borcun GSYH'ya oranı eğilimi ve dış borcun kamu – özel kompozisyonu eğilimi önem kazanmaktadır.

Şekil-2.6. Dış Borçların GSYH'ya Oranı (%) ve Kamu Özel Kompozisyonu (Milyar USD)

Kamu-özel dış borcu (Milyar dolar)

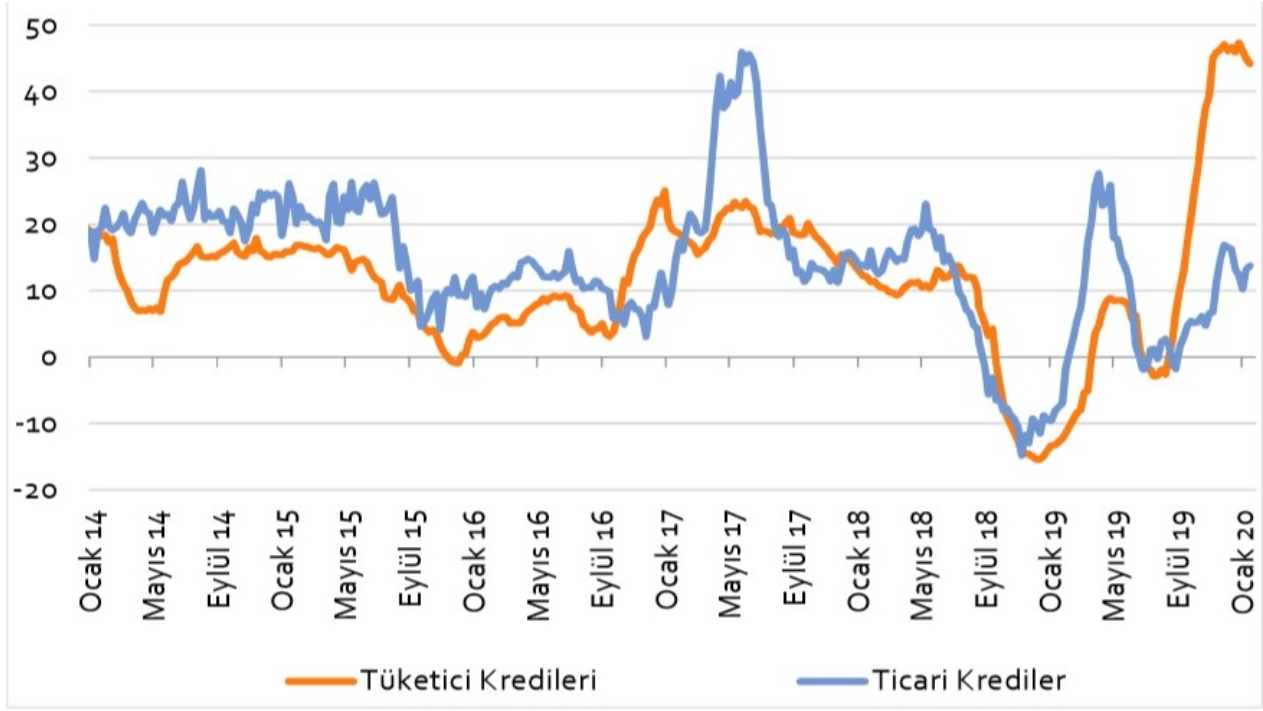

1989 yılında dış borcun GSYH'ya oranı % 30 iken 2019 yılında bu oran % 60'ı geçmiş durumdadır. Yani % 100'ü aşan bir artıştır. Söz konusu dönem içerisinde dalgalı bir seyre sahip olsa da ortalama olarak % 40 civarında bir ağırlığa sahip bulunmaktadır.

Dış borcun kamu özel kompozisyonunda ise ciddi dalgalanmalar ve değişimler yaşanmıştır. 1993 – 2019 döneminde özel sektör borcu 2005 yılına kadar kamunun altında seyrederken bu tarihten itibaren geometrik bir hızla ve sürekli olarak artmıştır. 2019 yılında ise özel kesim borcu, kamu borcundan % 120 daha yüksek olmuştur.

Borçlanma ya da krediler bölümünün bir diğer boyutunu bankacılık sisteminin yarattığı krediler oluşturur. Ticari ve tüketici olarak iki ana grupta son 6 yıldaki gelişmeler incelendiğinde Şekil-2.7’deki eğilimler ortaya çıkmaktadır.

Şekil-2.7. Bankacılık Sisteminin Ticari ve Tüketici Kredileri Eğilimi (%)

Kaynak: Turkish Data Monitor

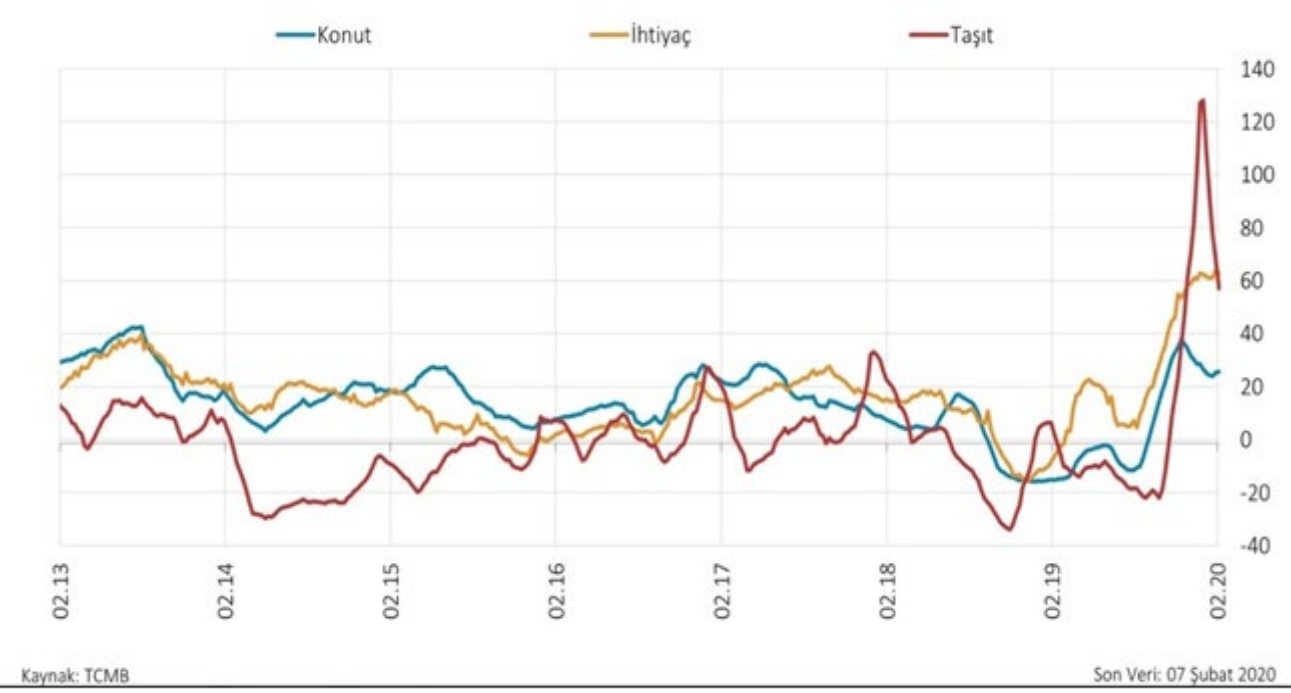
Kur etkisinden arındırılmış, 13 haftalık hareketli ortalama ile yıllıklandırılmış verileri, 2019 yılında hem ticari hem de tüketici kredilerinin hızla arttığına işaret etmektedir. Son 6 yılda birlikte böylesine hızlı artışın bir örneği bulunmamaktadır. Artış ya da azalışlarda genellikle birinden biri öne çıkmaktadır. 2019 yılında kredi artış hızı, % -15 küçülmeden % 25 artışa geçmiştir. Özellikle ticari krediler yılın ikinci yarısından itibaren tüketici kredilerinden iki kat daha hızlı artış kaydetmiştir.

2019 yılında genel olarak ticari kredilerdeki artış hızı tüketici kredilerini oldukça aşmıştır. Ticari kredilerdeki bu artış hızına rağmen yılın sonunda GSYH büyümesi ancak % 1’in altında bir büyümeye varabilmiştir. Yani 2017 yılındaki yüksek büyümenin kaynaklarında biri olarak gösterilen ticari kredi büyümesindeki artış, bu kez büyümeye benzer katkıyı yapamamıştır.

Tüketici kredileri, özellikle 2019 yılı Eylül ayından itibaren daha önce eşi benzeri görülmemiş hızla artırılmış ve ticari kredilerdeki artış hızını 5’e katlamıştır. Kredi bölümlendirmesinde bu boyutta bir radikal değişim daha önce hiç yaşanmamıştır.

Tüketici kredilerindeki bu eşi benzeri görülmemiş artış hızının konut, taşıt ve ihtiyaç bölümlendirmesi ile dağılımlarının eğilimi Şekil-2.8’de verilmiştir. 13 haftalık hareketli ortalama ile yıllıklandırılmış büyüme verileri arasında son dönemde ciddi değişimler yaşanmıştır.

Şekil-2.8. Tüketici Kredilerindeki Büyüme (%)

Taşıt, konut ve ihtiyaç kredisinden oluşan tüketici kredilerinin son 7 yıllık büyüme eğilimleri yıllık ortalama % 15 civarında yer almıştır. Üstelik taşıt kredilerindeki yıllık büyüme de nispi olarak diğer iki krediden daha düşük seyretmiştir. Halbuki 2017 ve 2018 yılları sonu ile 2019 yılı sonu itibariyle taşıt kredilerindeki büyüme diğer iki kredi büyümesini geçmiştir. 2019 yılı sonundaki taşıt kredisi büyümesi ise son 7 yılda eşi benzeri olmayan bir hızda olmuştur. Öyle ki 2019 yılı sonundaki taşıt kredisi büyümesi % 130 civarında gerçekleşmiştir.

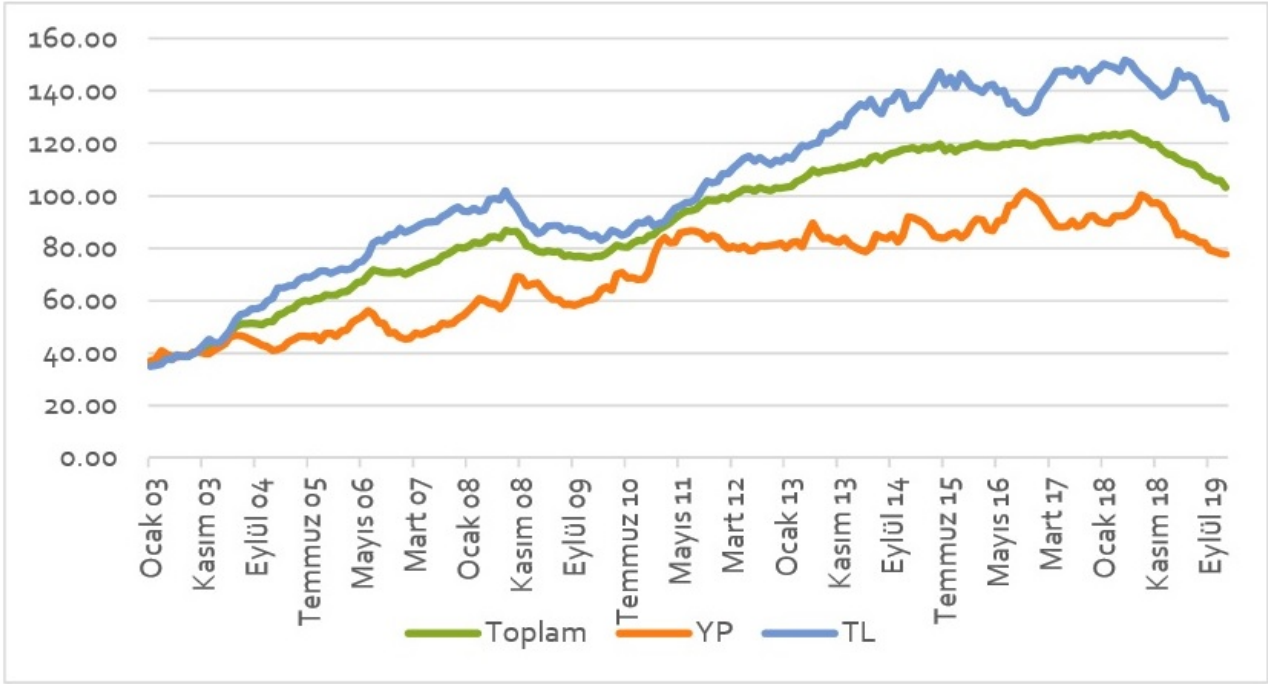
Aynı dönemde ihtiyaç kredisi % 60 ve konut kredisi ise % 20’den fazla artmıştır. 2019 yılı son çeyreğinde radikal olarak hızla artan tüketici kredileri de yıllık büyümeye, tıpkı ticari kredilerde olduğu gibi, beklenen katkıyı sağlamamıştır.

Gerek ticari gerek tüketici kredilerinin bu denli artırılmasına rağmen % 1’in altında kalan GSYH büyümesinin ancak sağlanabilmesi, büyüme ile kredi debisi arasındaki ilişkinin zayıfladığı sorgulamasına neden olmuştur.

Bankacılık sistemindeki kredilendirmenin sürdürülebilirliği ve sağlıklı dağılımı açısından önemli bir diğer göstergesi de kredi / mevduat oranıdır. Yani bankacılık sisteminin yarattığı kredinin ne kadarını topladığı mevduatla sağlamaktadır. Bu oranın önemi, bankacılık sisteminin varlık nedenini oluşturan iki temel faktörün birbiriyle uyumlu kompozisyonundan ileri gelmektedir.

Şekil-2.9. Bankacılık Sistemi Kredi / Mevduat Oranı Eğilimi (%)

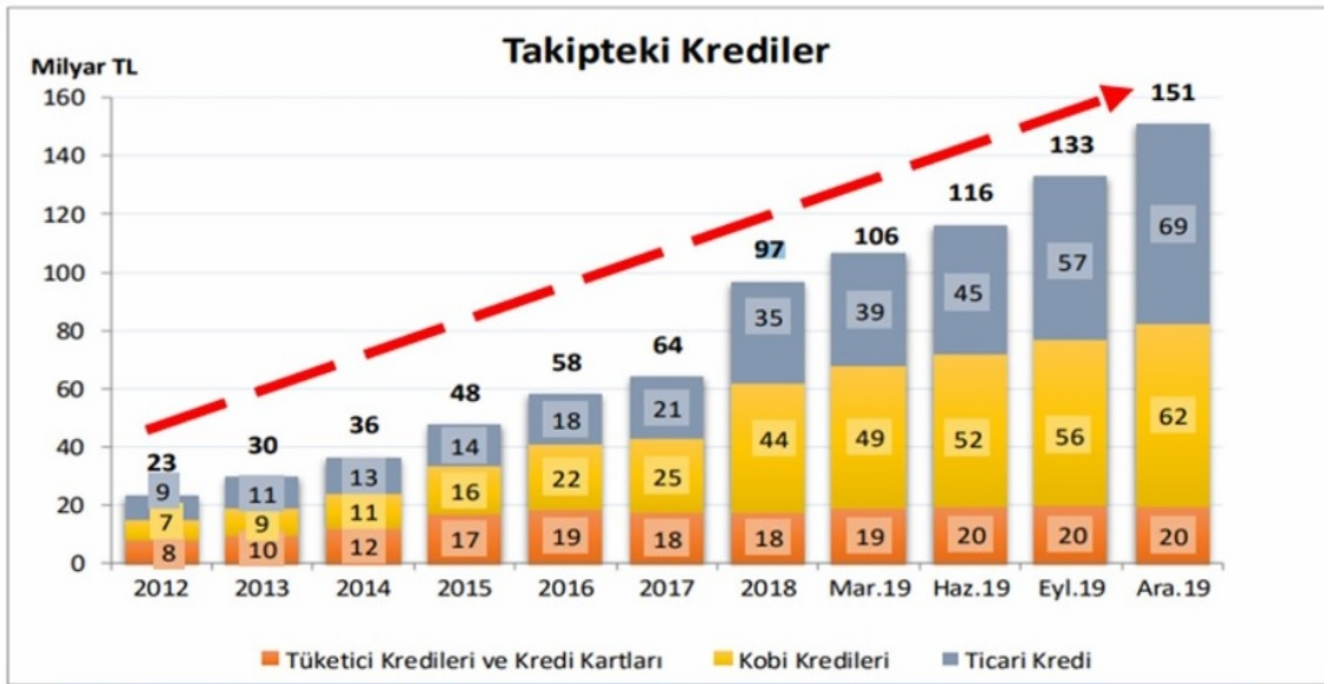
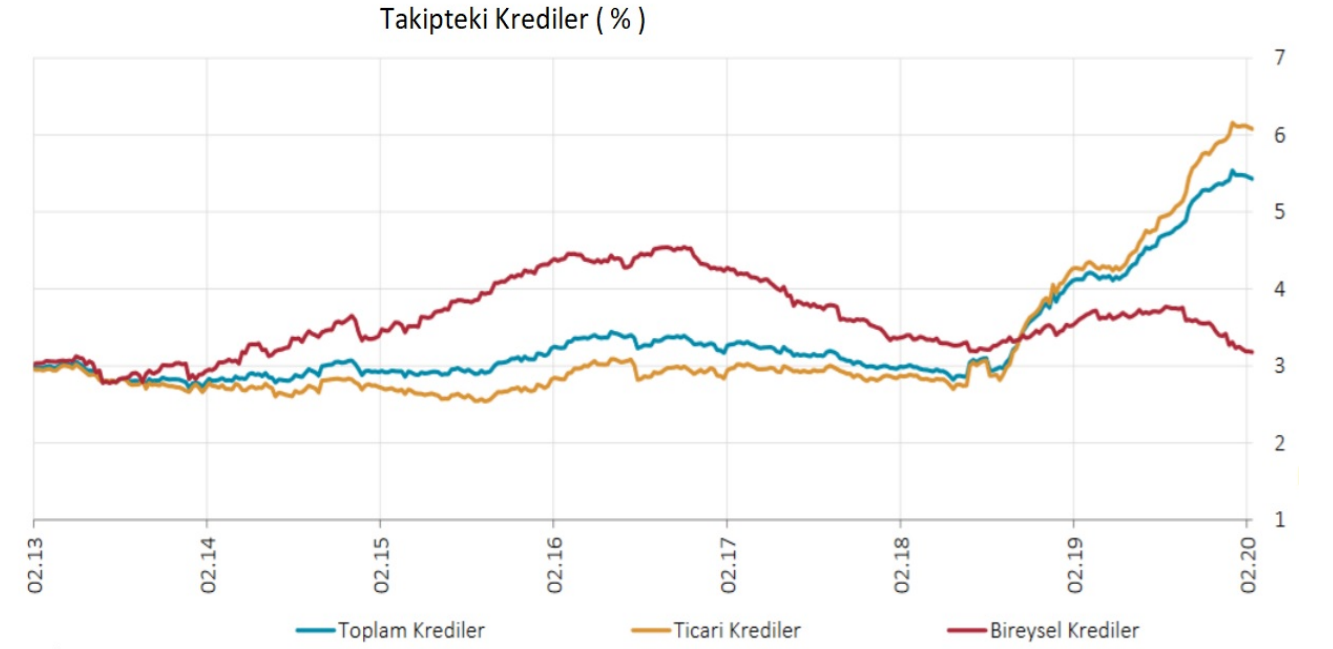
Kaynak: Turkish Data Monitor

13 haftalık yıllıklandırılmış hareketli ortalama büyümesini gösteren Şekil-2.9'da yabancı para (YP), yerli para (TL) ve toplam olarak kredi / mevduat oranları verilmektedir. TL cinsinden mevduat ve kredi oranı % 40'tan % 150'yi aşan orana kadar çıkmıştır. Yani toplanan her 100 TL'lik mevduata karşılık 150 TL'lik kredi verilmiştir.

Bankacılık sisteminde kredi / mevduat oranı yükseldikçe sistemin yeni kredi vermesinin kaynağı, alınan krediler olacaktır. Yani bankacılık sistemi, yerli ya da yabancı kaynaklardan borçlanarak müşterilerine yeni kredi açma yoğunluğunu artırmaktadır denir. Bu durum, pozisyon ve işlem risklerini artırma eğilimi taşıyabilir.

Bankacılık sistemi için ciddi risklerden biri de takipteki krediler oranı ve bu orana ilişkin eğilimlerdir. Son 7 yıllık geçmiş veriyle takipteki kredilerin ticari, bireysel ve toplam gruplamasıyla eğilimleri Şekil-2.10'un üst çiziminde verilmiştir.

Şekil-2.10. Takipteki Kredilerin Eğilimi.

Şekil-2.10'un üst çizimindeki takibe düşmüş kredilerin yıllık büyümelerine karşılık alttaki çizimde milyar TL olarak nominal tutarlar verilmiştir. Özellikle 2018 ve 2019 yıllarındaki takibe düşme artışları diğer yılların çok üzerinde seyretmiştir.

Takipteki kredi oranı için bilinen rekor düzeyler % 4.5 ile bireysel kredilerde 2016 yılında yaşanmıştı. 2018 yılı ortalarına kadar bireysel, ticari ve toplam olarak tüm kredilerdeki takip oranı ortalama % 3'lere kadar düşmüşken özellikle 2019 yılı ikinci yarısından itibaren şiddetli bir takibe düşme oranı yaşanmaya başlamıştır.

2019 yılı ikinci yarısında yaşanan bu artış, özellikle ticari kredilerde % 6'yı aşan yeni rekor takibe düşme oranıyla kendisini göstermiştir. Bireysel kredilerin % 3 civarına kadar düşmüş olması da dikkat çekici bir diğer konu olmuştur.

2018 yılı ortasından itibaren ticari kredilerin takibe düşme hızında yaşanmaya başlayan geometrik artış 2019 yılı boyunca ve 2020 yılı başına kadar aynı hızda devam etmiştir. Bu eğilim, ticari hayattaki iklimin bozuluyor olmasına dair ciddi uyarı olarak algılanmıştır.

2014 – 2018 dönemi boyunca ciddi ve ayırık bir artış gösteren bireysel kredilerdeki takibe düşme oranı büyümesi, 2018 yılından itibaren yerini ticari kredilere bırakmıştır.

Şekil-2.10'nun alt çiziminde yer alan milyar TL birimindeki nominal tutarlı takibe düşen kredi hacmi, 3 grupta verilmiştir. Bunların ilki tüketici kredileri ve kredi kartları yani bireysel nitelikli olanlardır. İkincisi KOBİ kredileridir. Üçüncüsü ise ticari kredilerdir. Bu gruptadaki ticari krediler, KOBİ dışı olanlardır.

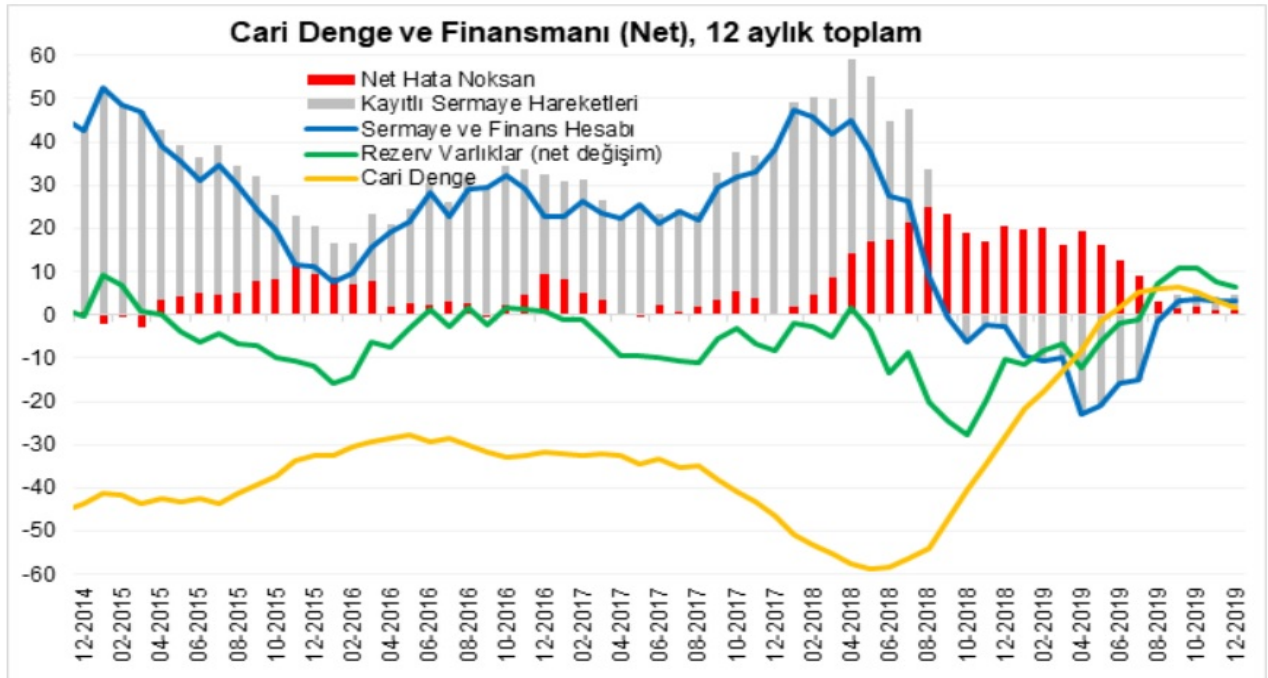
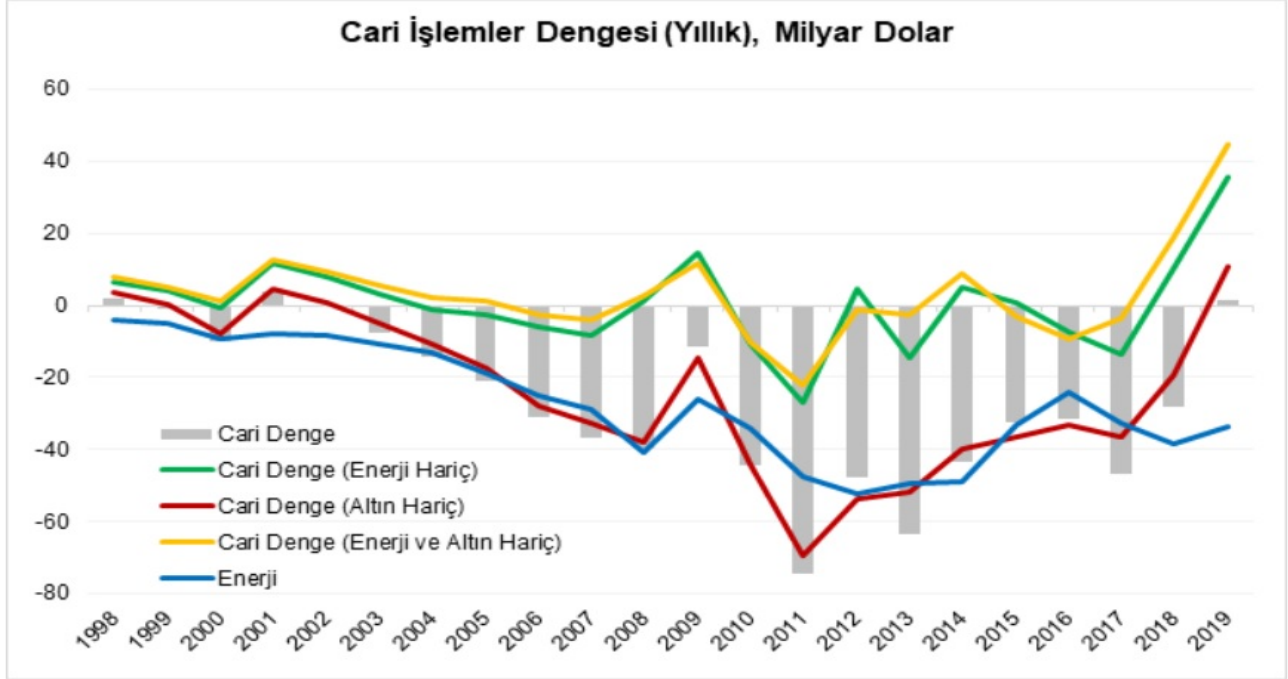
2012 – 2019 dönemini kapsayan takibe düşmüş kredi hacmi çiziminde ilk dikkat çeken konu KOBİ kredilerindeki geometrik takibe düşme hacmi olmuştur. Diğer bir konu da ticari kredilerin takibe düşme hacmindeki ciddi artıştır. Bu dönemde takibe düşme hacminde en mütevazı artış bireysel kredilerde yaşanmıştır.

Sonuç olarak 2012 yılındaki toplam 23 milyar TL'lik takibe düşmüş kredi tutarı; aradan geçen 6 yılda % 657'lik artışla 151 milyar TL'ye ulaşmıştır. Bu kadar kısa dönemde bu boyuttaki artış, özellikle ticari hayatta yolunda gitmeyen ve sorun olarak giderek büyüyen bir eğilimin söz konusu olduğunu göstermektedir.

Döviz açığı, yani döviz gelirlerinin giderlerinden az olduğu durum, bir cari işlemler açığı durumunu anlatır ve esasen bir dengesizlik halidir. Bu dengesizliği ancak alınacak destekle (borçlanmayla) belirli bir dönem için gidermek yani dengeyi o dönem için sağlamak mümkündür. Türk ekonomisi için cari işlemler dengesi, yapısal olarak var olan açığı giderecek ilave borçlanmayla sağlanmaktadır.

Kronikleşmiş bu cari işlemler açığı durumu, sanki büyümenin kaçınılmaz gereği gibi bizlere öğretilmeye çalışılmaktadır. Ancak bugün gelişmiş olan ekonomilerin neredeyse tamamı cari işlemler fazlası vererek bugünkü büyüklüklerini sağlamışlardır. Yapısal olarak ve sürekli biçimde cari işlemler açığı vererek gelişen ve kalkınan bir ekonomi örneği bulunmamaktadır.

Şekil-2.11. Cari İşlemler Açığı ve Finansmanı.

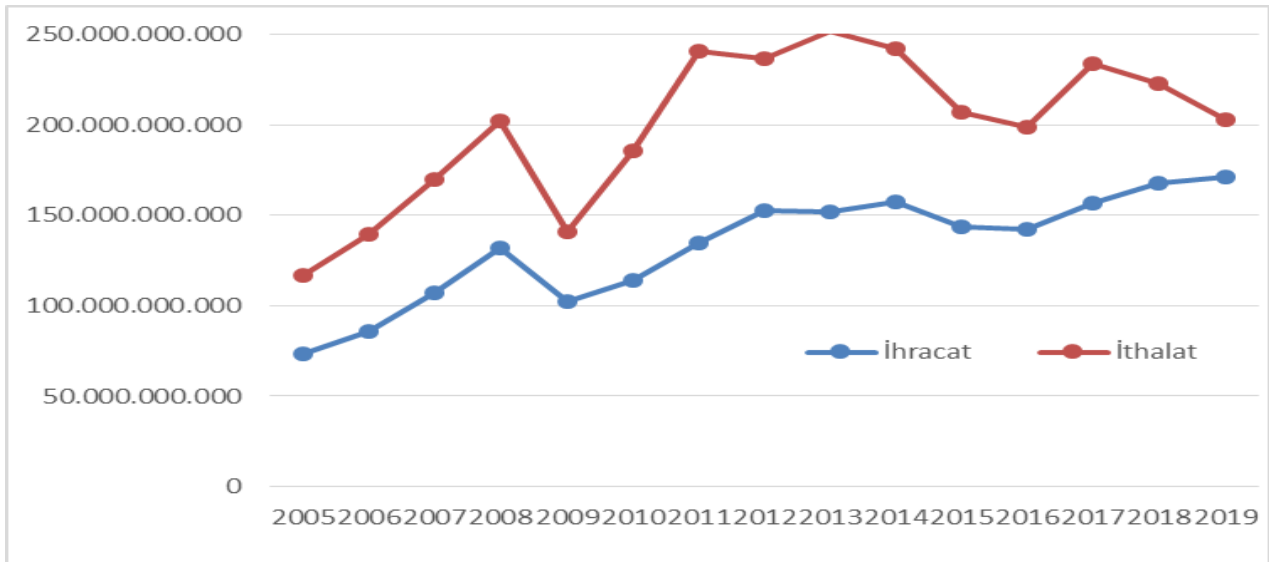
Şekil 2.11'nin ilk çiziminde miktar olarak toplam cari denge ve enerji ile altın hariç cari denge miktarları verilmiştir. Bu ayırım ile farklı açılardan cari denge eğilimleri verilmektedir. 2001 yılındaki cari fazladan sonra ilk kez 2019 yılında düşük miktarda da olsa yine bir cari fazla durumu söz konusu olmuştur.

Alt çizim ise 2014-2019 arasında aylar itibariyle cari açığın finansman kaynaklarını göstermektedir. Bu dönemde cari açığın dengelenmesi konusunda en dikkat çekici unsur net hata noksan kalemi olmuştur. Özellikle 2018 yılının ikinci yarısından itibaren bu kalemdeki artış rekor düzeyde olmuştur. Dış işlemlerdeki hesap planının dışında kalan yani kaynağı hesap planına uymayan döviz girişlerini anlatan bu kalemdeki artış, cari açığın kapatılmasında önemli rol oynamıştır. 2018 yılının ikinci yarısında yaşanan kur şoku ile döviz harcayıcı faaliyetler hızla daralmış ve döviz sağlayıcı faaliyetler ise belirli oranda artmış ve doğal olarak cari açık hesabı da hızlı bir şekilde düzelmiştir. Ancak bu düzelmeyen bedeli olan ekonomik durağanlık kaçınılmaz olmuştur. Eğer uzun vadede cari açık esaslı büyüme modelinden vaz geçilmek isteniyor ve yeni bir ekonomik büyüme modeline geçilmek isteniyorsa bu yeni durumdan asla vaz geçmemek gerekmektedir. Yani bizim için büyümenin esası, cari açık vermek üzerine kurulu olmamalıdır.

2019 yılı her ne kadar % 1'in altı gibi son derece düşük bir büyüme ile kapanmış olsa da cari fazla verilen nadir bir yıl olmuştur. Bu cari fazla verme durumunu koruyarak büyümemizi yükseltme politikalarını mutlaka üretebilmeliyiz.

Ekonomideki cari işlemler, büyüme, borçlanma ve gelir eğilimlerinin önemli göstergelerinden biri de yaratılan dış ticaret performansıdır. Dış ticaret; ihracat ve ithalattan oluşan iki kalemdir.

Şekil-2.12. Türkiye İhracat ve İthalat Tutarları Eğilimi (USD)

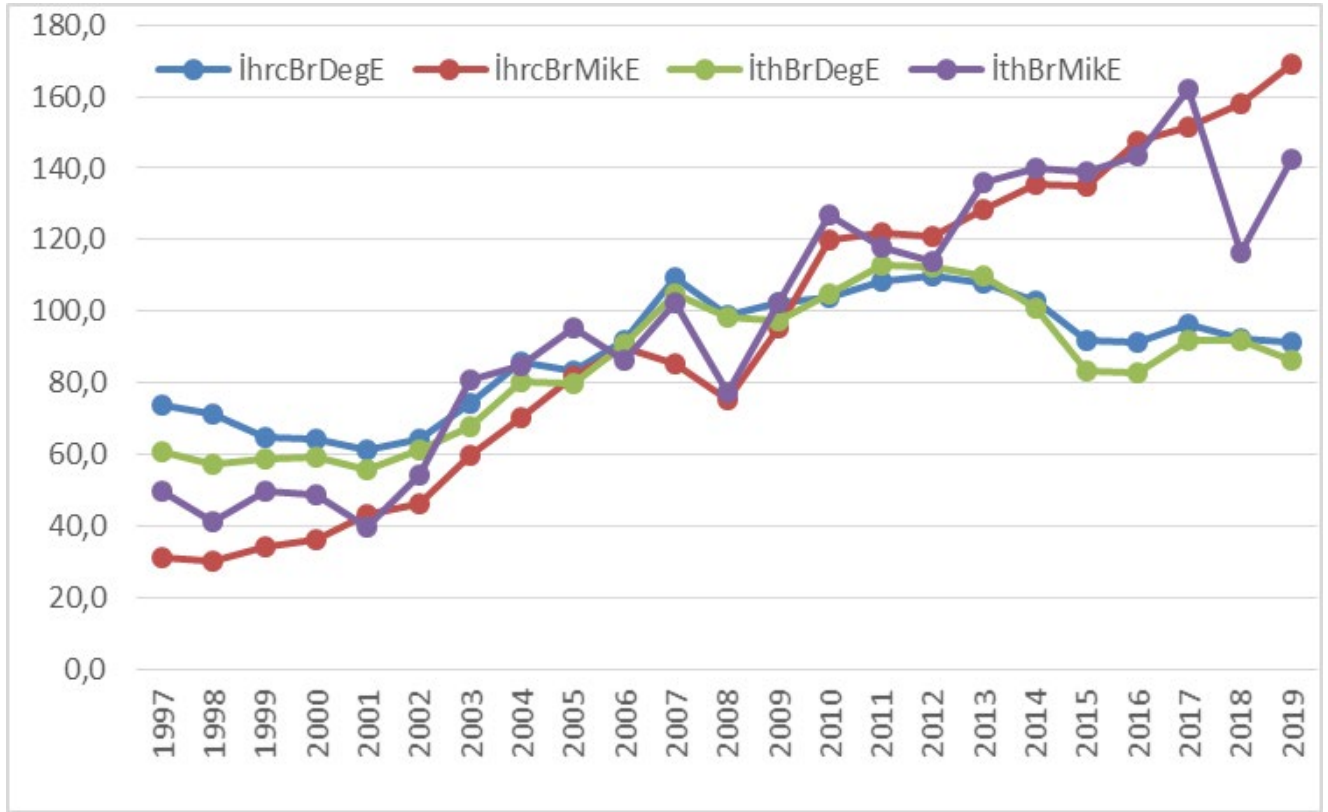

Şekil-2.12'de verilen dış ticaret eğilimimiz, rekor cari açıklar verdiğimiz 2011 ve 2013 yılları ile örtüşmektedir. Bu yıllarda ihracatın ithalatı karşılama oranları en düşük düzeylere düşmüştür. Dış ticarete 2019 yılının en önemli özelliği, son 15 yıldaki ihracatın ithalatı karşılama oranındaki

en yüksek değeri elde etmiş olmamızdır. Bu yükseklik tek yıllla sınırlı kalmamalı, önümüzdeki yıllara sari gerçekleştirilebilmelidir.

1997 -2019 dönemindeki dış ticaretimizin miktar ve değer endekslerindeki eğilimler, Şekil-2.13'te verilmiştir. Dış ticaretteki miktar ve değer endeksleri ve onlardaki değişimler, inceleme yapılan dönem içerisinde dış ticaretin birim miktar başına daha pahalıya mı yoksa daha ucuza mı yapıldığına ilişkin toplu işaretler vermekte yararlı göstergelerdir.

Şekil-2.13. Dış Ticaret Değer ve Miktar Endeksleri Eğilimi. (2010=100) (USD cinsinden)

Şekil 2.13'teki ihracat birim değer endeksi (İhrDegEnd) ve ithalat birim değer endeksi (İthDegEnd) yıllık % değişimleri birlikte değerlendirildiğinde görülmektedir ki, genellikle birlikte (paralel) hareket etmektedirler. 2010 ve 2011 yıllarında ithalat, ihracata göre daha fazla pahalılaştıysa da 2014 ve 2015 yıllarında ihracat daha pahalı kalmıştır.

Dış ticaretteki birim miktar endeksleri yani İhrMikEnd ve İthMikEnd, ise 1997-2019 döneminde, değer endeksindeki değişimlere göre daha yüksek bir oynaklık göstermiştir. Birbirlerini sıkça kesen yani paralellik göstermekten nispi olarak uzak bir eğilim içerisinde olmuşlardır.

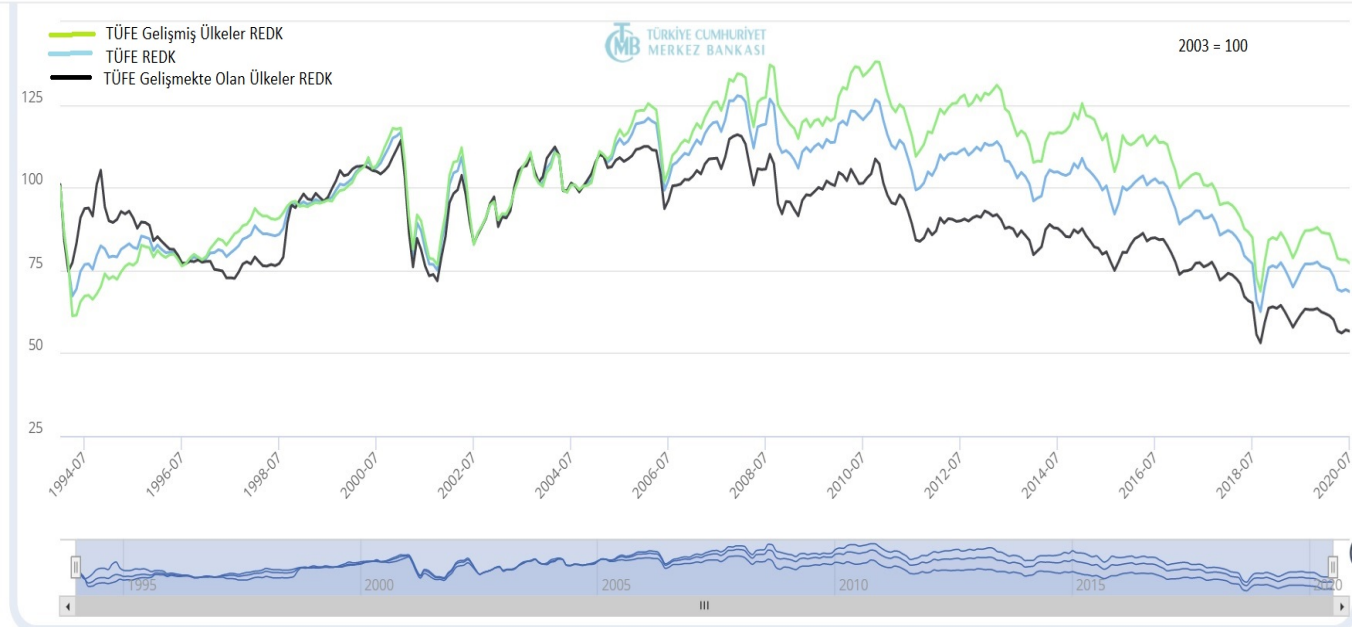
Miktar endekslerindeki % değişimler arttıkça daha fazla miktarda mal ihraç ya da ithal ettiğimize işaret eder. Miktar endeksleri artarken değer endeksleri düşüyorsa, daha fazla malı daha ucuza ihraç ya da ithal ediyoruz demektir.

Aslında dış ticarete en istenmeyen durum; daha fazla malı daha ucuza ihraç ederken daha fazla malı çok daha pahalı ithal etme durumunda kalmaktır. Yani giderek birim başına (mesela Kg başına) daha ucuz ihracat yapma durumunda kalınırken daha pahalı ithalat yapmak zorunda kalınmaktadır.

2018 yılı pahalı ithalatın ve 2019 yılı da ucuz ihracatın tipik örnek yılları olmuştur. Diğer taraftan 2010'lu yıllar giderek sürekli ucuzlayan ihracata konu olmuştur. İthalat bakımından 2014 yılı nispeten daha ucuzluğun yaşandığı bir yıl olurken genel olarak ithalattaki ucuzlamanın nispi olarak ihracattakinden daha düşük kaldığını söylemek gerekir. Bunun istisnası, 2015 ve 2016 yılları olmuştur. 2019 yılında ihracat miktar endeksimiz yaklaşık 15 puan artmışken ihracat değer endeksimiz 10 puan düşmüş durumdadır. Yani daha fazla ürünümüzü, çok daha ucuza satmışız.

Dünya ortalamasının üzerinde bir dolarizasyonla yaşamakta olduğumuz bir sır değildir. Böyle bir yapının milli ekonomi üzerindeki ilk ve en büyük etkisi hiç kuşkusuz ülkenin genel fiyatlar seviyesi üzerindedir. Yani ucuz döviz pahalı TL, enflasyonda ciddi ve hızlı düşüşe, aksi durumda ise yükselişe sebep olmaktadır. Bunun örneklerini geçmişte yaşayarak öğrenmiş bulunmaktayız.

Şekil-2.14. TÜFE Bazlı Reel Efektif Döviz Kuru Endeksi

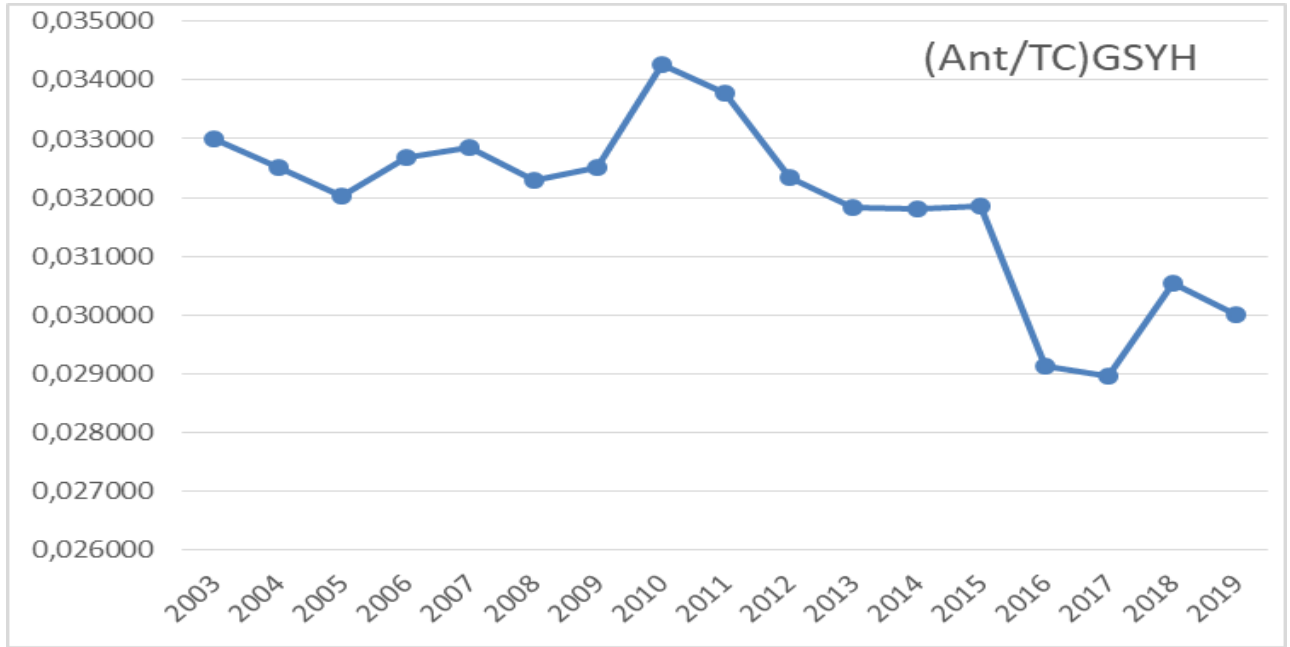

TL'nin döviz karşılı ucuz mu? pahalı mı? olduğunun göstergesi reel efektif döviz kuru endeksidir. 2019 yılı endeksi 61.7'ye gerilemiş ve bu düzey 2001 yılı en düşük düzeyi olan 70.1'in bile altına düşüşü yani ucuzlamayı yaşamıştır. Sattığımız ürünlerin neredeyse tamamının rekabete dayalı sıradan mallar olduğu hatırlanırsa ihracatımızın bu avantajla daha hızlı artması beklenebilirdi ama gerçekleşme böyle olmamıştır.

3. Antalya Ekonomisi, Tarımsal Üretimi ve Ticareti.

Antalya ekonomisi, gayrisafi yurtiçi hasıla ve katma değer büyüklüğü itibariyle Türkiye ekonomisinin %3'ü civarında bulunmaktadır. Bu oran 90'lı yıllardan bu yana geçerliliğini korumuş ve bazı yıllarda ise %3.5 düzeyine kadar yükselmiştir. Özellikle son yıllarda Antalya için genel ortalama olan %3'ün altına inildiği dönemler çoğunlukta olmuştur. Ekonomik göstergeler itibariyle Antalya'nın en iyi yılının 2010 yılı olma özelliği, 2019 yılında da devam etmiştir.

Şekil-3.1. GSYH Büyüklüğünde Antalya'nın Yeri Eğilimi (%)

Şekil 3.1'de Antalya ekonomisinin Türk ekonomisi içindeki yerinin eğilimi verilmektedir. 2003-2019 dönemini kapsayan eğilimde yön, genel olarak aşağıya doğru olmuştur. Yani Antalya'nın ekonomik pastadaki payı genel yapısı itibariyle giderek küçülmüştür. Özellikle 2016 ve 2017 yıllarındaki pay daralmaları rekor düzeye ulaşmıştır. 2019 yılında ise nispi olarak uzun dönem ortalama değerine ulaşarak % 3 civarını korumuştur.

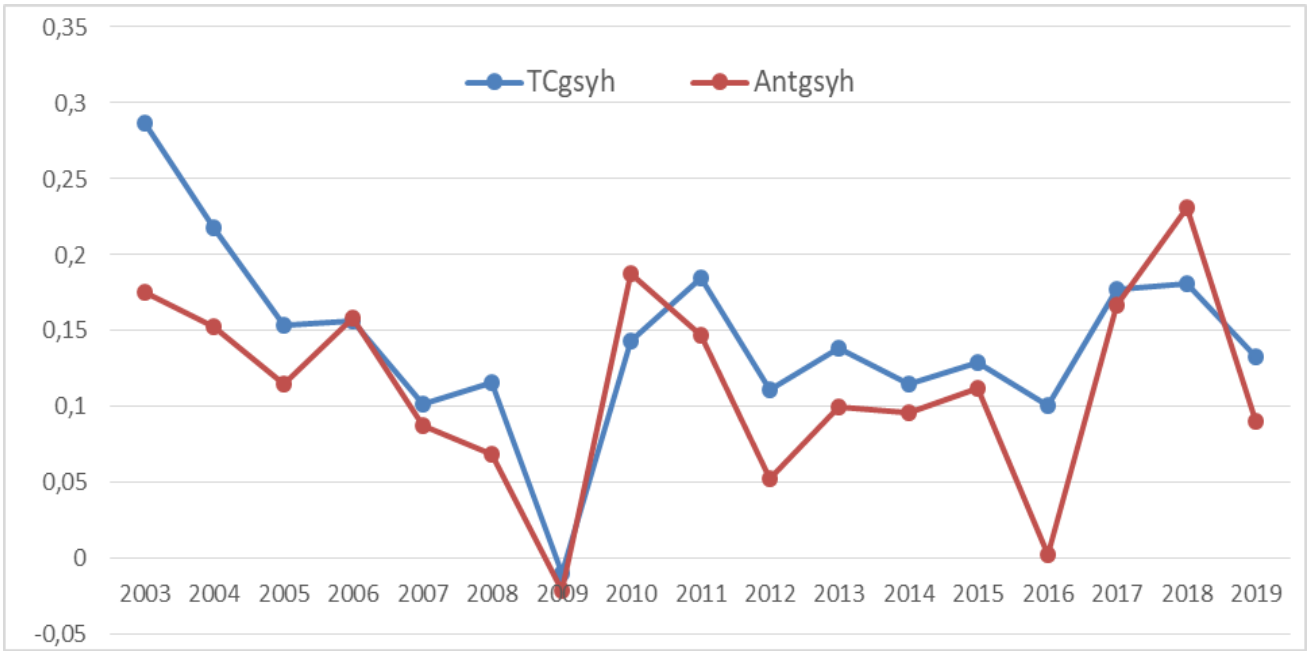
17 yıllık dönem Antalya ekonomisi için kayıp yıllar olarak ifade edilebilir. 80'li yıllardaki turizm ve 90'lı yıllardaki örtüaltı üretim başarı hikayelerine, 2000 yıllarda yeni bir başarı hikayesi yazamamanın ya da sahip olduğu baskın alanları yeterince geliştirememenin kaçınılmaz sonucu olarak Antalya ekonomisinin Türk ekonomisi içindeki payı, bu dönemde potansiyeline ulaşamamış ve giderek düşmüştür.

Bu dönemde özellikle 2010 yılındaki %3.4'ü aşan payı ile Antalya ekonomisi, Türk ekonomisinden aldığı payı dönemin zirvesine taşıyabilmiş fakat bunu ilerleyen dönemde koruyamamıştır.

Antalya ekonomisinin 2003 – 2019 dönemindeki daha dramatik değişim kişi başına gelir ve katma değer eğiliminde olmuştur. 2003 yılında illerin Türkiye sıralamasında 4. sırada yer alan Antalya, 2018 yılında ancak 13. sırada kendine yer bulabilmiştir.

Şekil-3.2. Kişibaşına GSYH Büyümesi Türkiye- Antalya Eğilimi

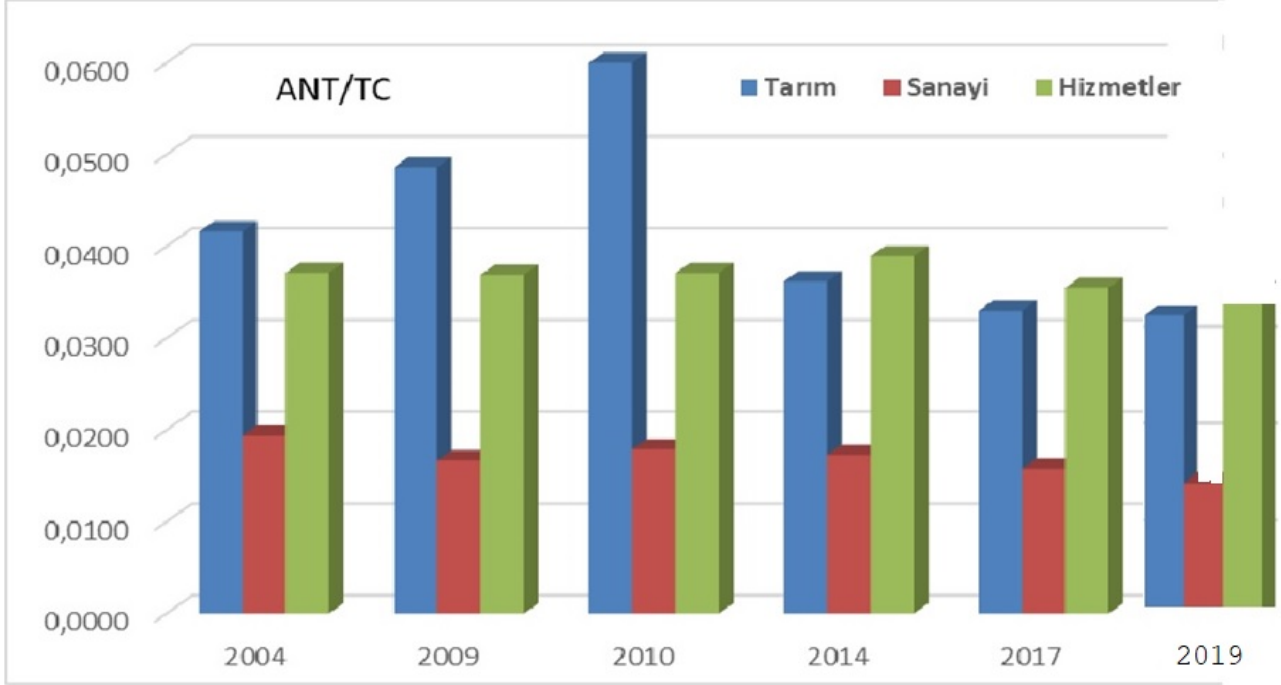

Şekil-3.2'de kişibaşına GSYH büyümesinin Türkiye ve Antalya için seyri verilmektedir. Burada en dikkat çekici özellik, 2003 – 2019 döneminde sadece 2010 ve 2018 yıllarında Antalya'nın büyümesi Türkiye ortalamasının üzerinde olmuştur. Diğer tüm yıllarda genellikle ortalamanın altında, ya da 2006 ve 2017 yıllarında olduğu gibi benzer seyretmiştir.

2019 yılı itibariyle 20 milyar USD civarında olduğu tahmin edilen Antalya ekonomisi gayrisafi yurtiçi hasılasının (GSYH) % 65'i hizmet, %8'i tarım ve %17'si ise sanayiden oluşmaktadır. Bu oranları 100'e tamamlayan ise vergi ve sübvansiyonlar genel tanımıdır. Türkiye ekonomisinin sektörel payları ile karşılaştırıldığında Antalya'nın; %53 hizmet, %6 tarım ve %29 sanayi kompozisyonundan oluşan ülke ortalamasından ciddi farklılıklar gösteren bir il olduğu anlaşılmaktadır.

Antalya ekonomisinin Türk ekonomisi içindeki payı ortalama olarak yukarıda verilmişken bunun 2004 – 2019 dönemine ait eğilimi Şekil 3.3'te verilmiştir.

Şekil-3.3. Antalya'nın Sektörel Düzeyde Türk Ekonomisinden Aldığı Paylar.

2004-2019 dönemini kapsayan bu çizimde dikkat çeken diğer bir konu da hizmetler sektöründeki azalan Türkiye payıdır. 2014 yılında en yüksek payını alan hizmetler sektörü takip eden dönemde bu payı koruyamamıştır. Yukarıdaki çizimde 2009 ve 2010 yıllarının arka arkaya alınmasının nedeni ise kriz ve sonrası yıllarda Antalya ekonomisinin yerini görme, krize ve kriz sonrasına nasıl bir tepki verdiğiine ilişkin bilgi sahibi olma merakıdır. Görüldüğü gibi kriz yılında daralmanın aksine Türk ekonomisi içindeki payını artırdığı ve kriz sonrası yılda da hızla payını artırmaya devam ettiği tek sektör tarım olmuştur. Antalya'nın lokomotif sektörü olarak adlandırılan turizmin içinde bulunduğu hizmetler sektörü ise duyarsız kalmıştır.

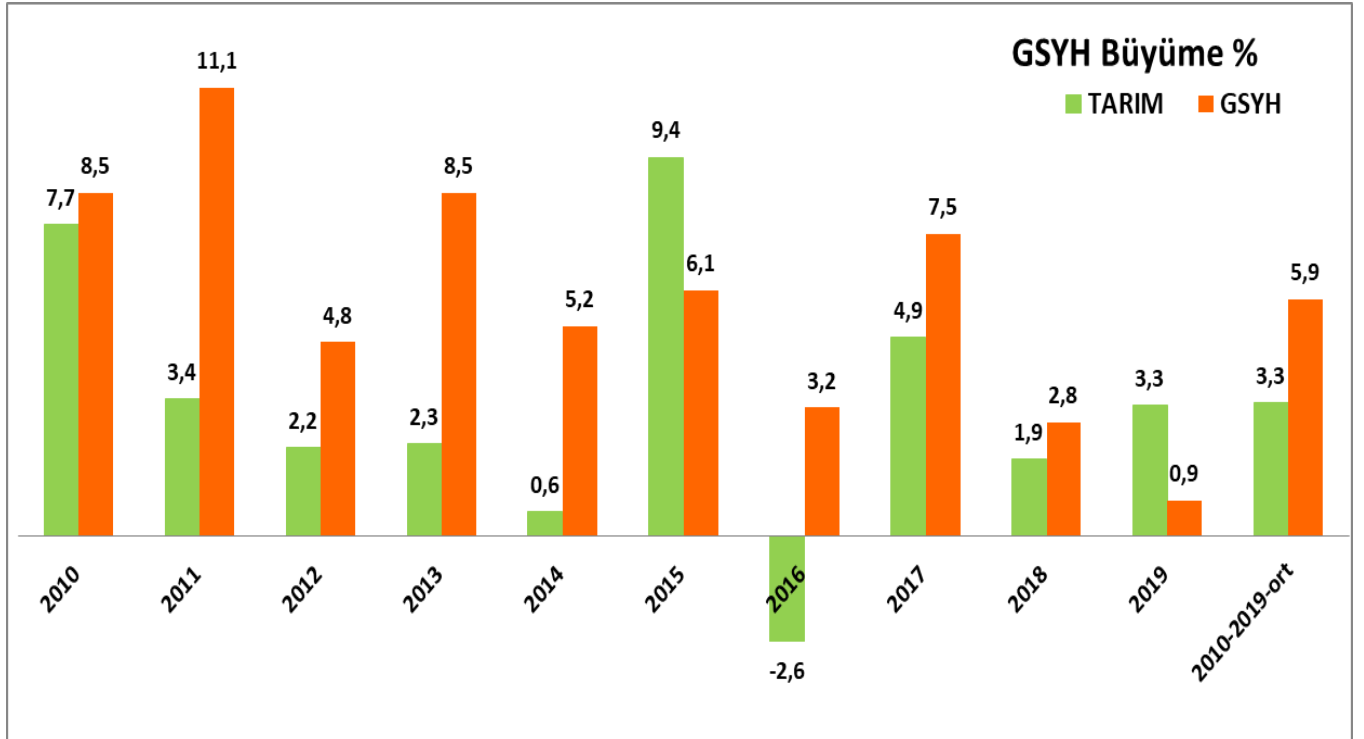
Sanayi sektörü bu dönemde oransal olarak hizmetler sektörü gibi oldukça durağan bir eğilime sahip olmuştur. 15 yıllık dönemde pay dağılımı dalgalanmasında en yüksek oynaklık tarım sektöründe yaşanmıştır. Tarım sektörünün ekonomi içindeki pay eğiliminin bu derece dalgalı olmasının doğal sonucu olarak sektörün zor dönemlerdeki direnç gücü giderek zayıflamıştır.

Antalya ekonomisi ticaret hacmini nominal olarak artırmış fakat artan ticaretin katma değer yaratma gücü nispi olarak azalmıştır. Yani genel olarak sattığından çok alan bir kent olma özelliğini ciddi boyutta artırmıştır. Ekonominin toplam düzeyindeki bu eğilime karşılık ekonomiyi oluşturan ana sektörlerdeki dağılım Şekil 3.3'te verilmişti. Buna göre Antalya ekonomisindeki ana sektörlerin Türkiye içindeki payları, 2004-2019 döneminde tarım hariç düşük eğimli bir azalış göstermiştir.

Tarım sektörü ise 2004-2010 arasındaki dönemde ülke içindeki payını ciddi bir biçimde artırmış, ancak takip eden dönemi ise yine ciddi bir hızda düşüş ile geçirmiştir. Yani Antalya tarımı son 9 yıl içinde ülke içindeki yerini % 6'lardan %3'lere kadar düşürmüştür. Bu düşüş, diğer illerin tarımsal kapasitelerini çok daha hızlı artırmalarından değil, çünkü böyle bir durum yok, Antalya tarımsal kapasitesinde yaşanan nispi hızlı düşüşünden kaynaklanmıştır.

Tarımsal kapasitedeki genele yayılmış olan düşüşün bir seyri Şekil-3.4'te verilmiştir. Son 10 yıllık dönemde yıllık ortalama % 5.9'luk GSYH büyümesine karşılık % 3.3'lük tarımsal büyüme söz konusu olmuştur. Yani 10 yıl boyunca tarım sektörü her yıl 2.6 puan geriye düşmüştür.

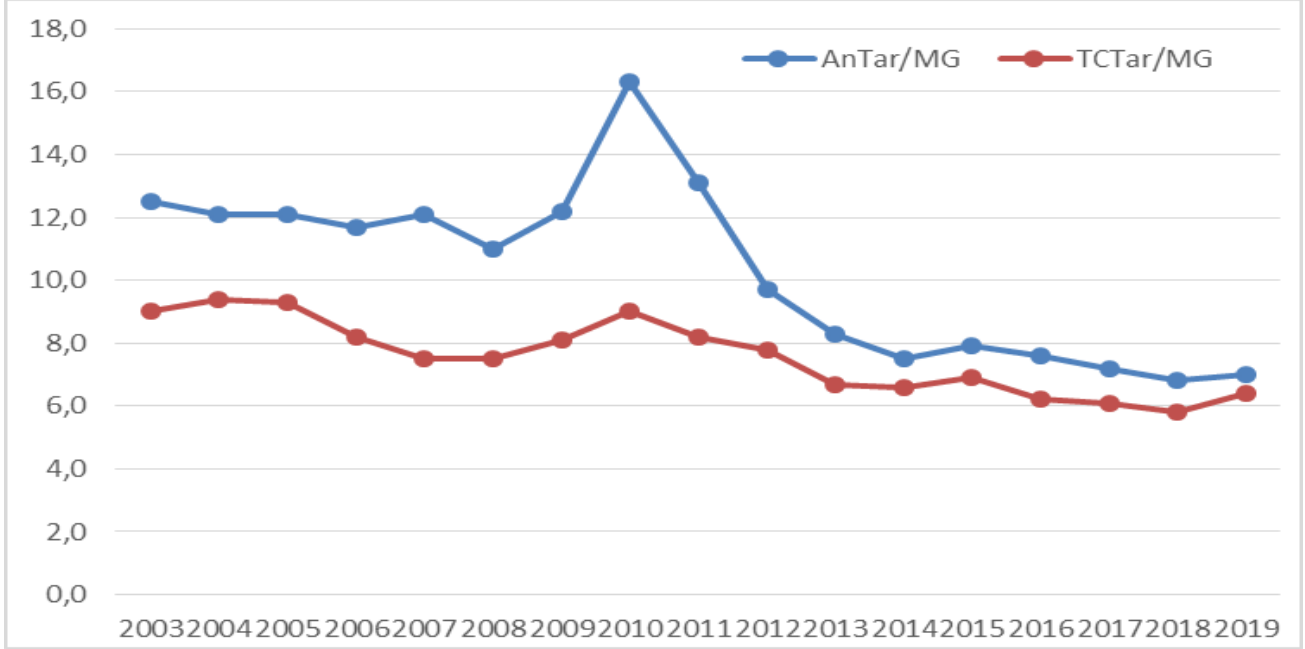
Şekil-3.4. Tarım ve GSYH Büyümesi eğilimleri.

GSYH ile tarım sektörünün yüksek büyümeyi birlikte gerçekleştirdiği tek yıl 2010 yılı olmuştur. Bu durumun tarım sektörüne olumlu etkisi, başta Antalya gibi kentlerde olmak üzere tüm ülkede kendisini göstermiştir. 2010 yılını daha sonraki yıllarda tekrar edememiş olmamız büyük bir yetersizlik örneği olmuştur.

2015 ve 2019 yılları ise Türkiye ekonomisinden daha yüksek büyüyen tarım sektörüne nadir örnekler oluşturmuştur. Bir diğer dikkat çeken konu da tarım sektörünün genellikle GSYH'nın daraldığı veya düşük seyrettiği yıllarda tarım sektörü genel büyümeyi olumlu yönde etkilemektedir. Yani tarım sektörü ekonomik açıdan zor zamanların iyileştirici sektörü olmuştur.

Şekil-3.5. Türkiye ve Antalya Tarımının GSYH Payları Eğilimi (%)

2003 – 2019 döneminde Tarımın milli gelir (GSYH) içindeki paylarının eğilimi, ciddi biçimde aşağıya doğru olmuştur. Tarımın Türkiye’de 2003 yılındaki % 9’luk payı 2019 yılında %6’ya, Antalya’da ise % 13’lük payı % 7’ye düşmüştür. Yani Antalya’daki düşüş oranı Türkiye genelinden çok daha yüksek olmuştur.

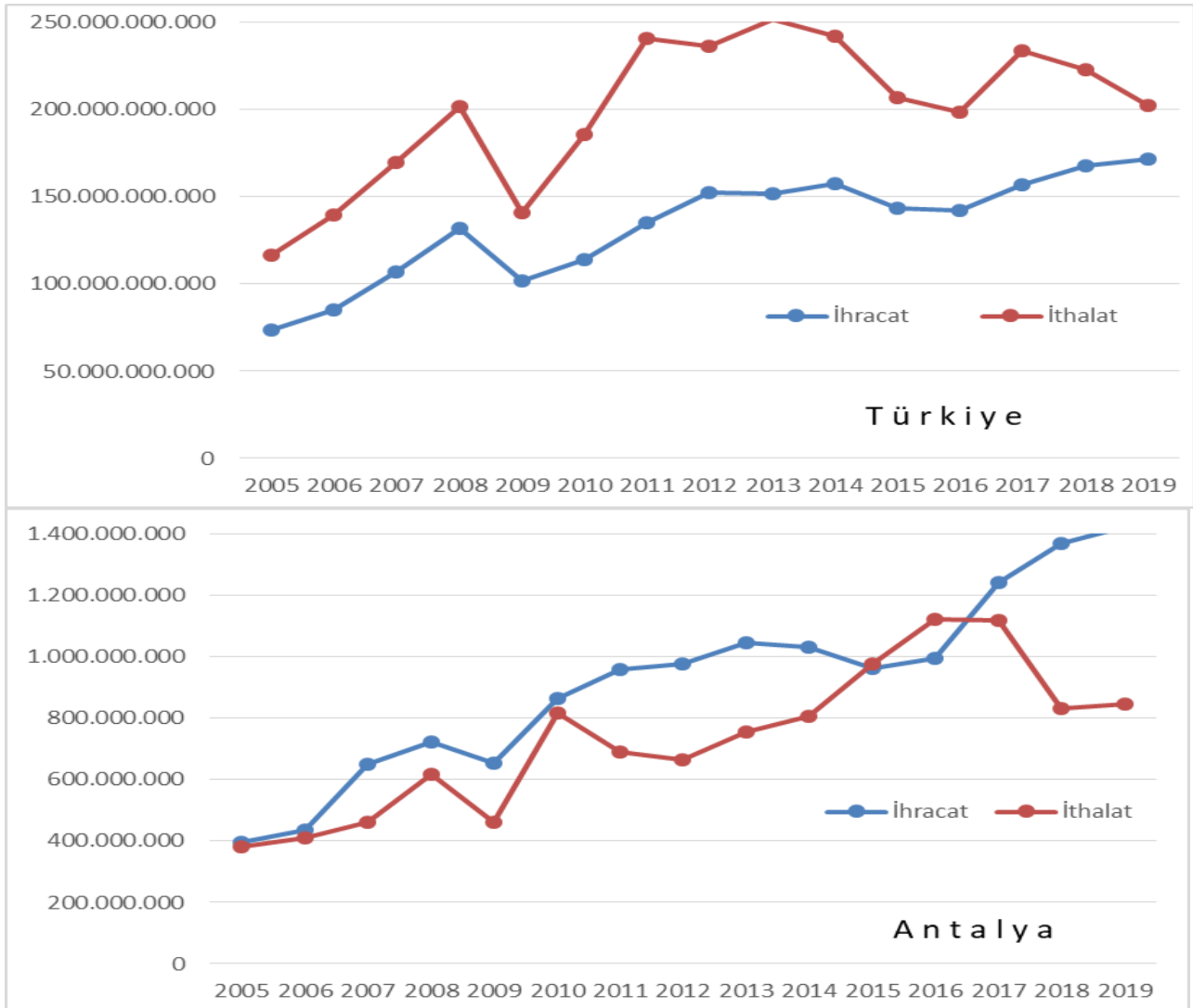
Antalya tarımının genel ekonomik büyüklük içindeki payının rekor arttığı tek yıl %16’yı aşan oranla 2010 yılı olmuştur.

Antalya’nın 2004-2019 dönemindeki ekonomik performansını, diğer illerin performanslarıyla karşılaştırdığımızda genel olarak sıralamada yer kaybettirici bir performans göstermiştir demek doğru olacaktır. Bu kaybedişin kaynaklarından ekonomik temelli olanı için Antalya’ya özgü koşulları (iç ve dış tatil kenti olması, tarım ağırlıklı olması, yaşlılığın nispeten yüksek olması, ...vb faktörler) dikkate aldığımızda, oldukça düşük bir iç ticaret hacminin söz konusu olduğunu belirtmek gerekir.

Antalya’nın stratejik planlamalarında mutlaka, bu dönemde yaratılmış olan zayıflıklarını dikkate alan ve onları giderici politikaları öncelikleyen unsurlara esastan yer verilmelidir.

Antalya, yapısal özelliği itibariyle uzun dönem geçmişinde ihracatı, ithalatından ciddi fazla olan bir konuma sahip olmuştur. Ancak son yıllarda bu dış ticaret fazlası giderek azalmaya başlamıştır. Nitekim 2016 ve 2017 yıllarında bu olumlu fark, negatife dönmüş ve Antalya, dış ticaret açığı verme durumuna düşmüştür.

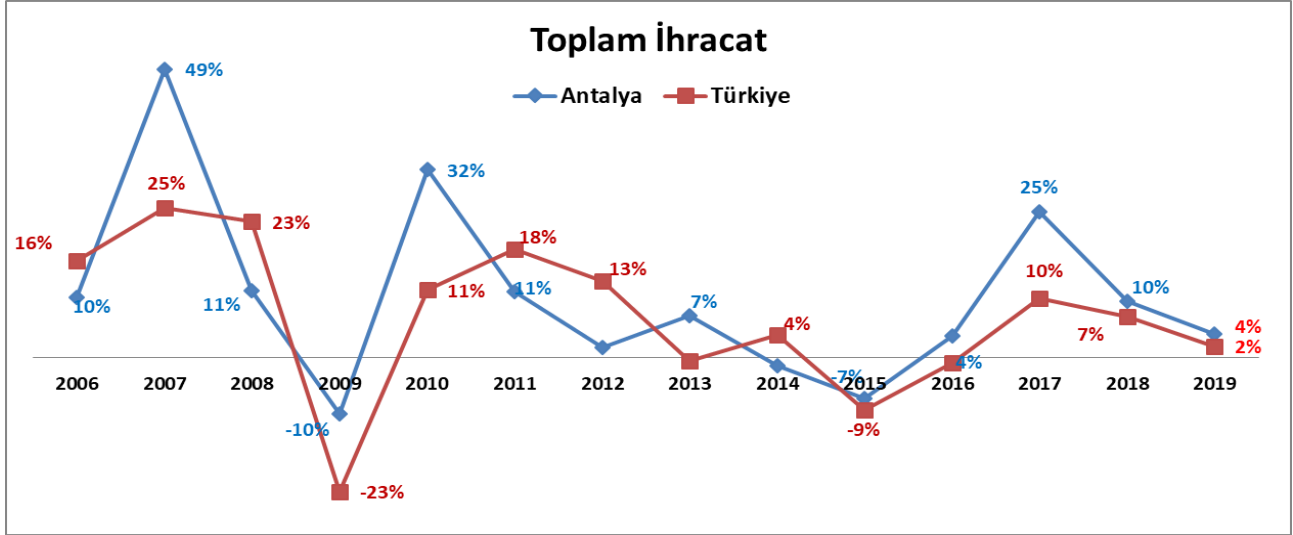
Şekil-3.6. Türkiye Antalya Dış Ticaret Eğilimleri (USD)

Döviz kurunun hareketlendiği 2018 yılı ikinci yarısı ve 2019 yılında ise rekabetçi kurun yarattığı avantajla yeniden dış ticaret fazlası veren yapısal özelliğine geri dönmüştür. 2005 -2019 dönemindeki Türkiye ve Antalya dış ticareti eğilimlerini gösteren Şekil-3.6'da karşılaştırmalar ve değerlendirmeler yapmak mümkündür. Türkiye dış ticaretinde de Antalya'nınkinde de benzer olumlu eğilimler 2018 ve 2019 yılları için gözükmemektedir. Geçmişte 2010 yılında da benzer dış ticaret yakınlaşması söz konusudur ve burada rekabetçi kur seviyesi belirleyici konumda olmuştur.

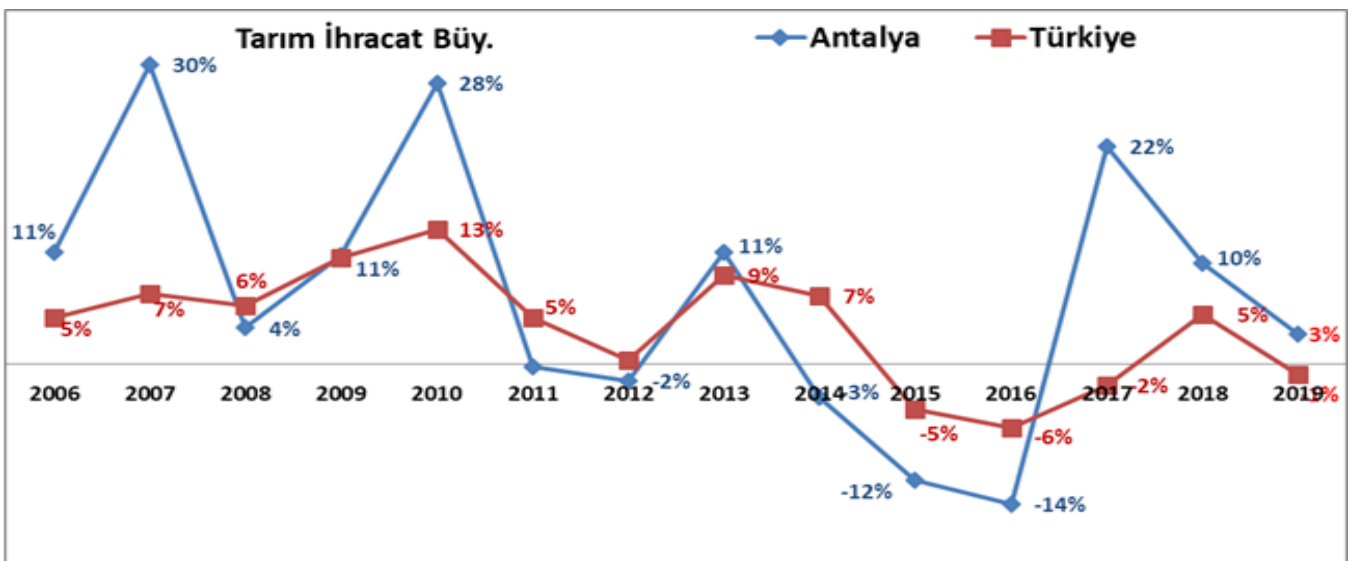
Toplam ihracatın yıllık büyüme hızı performansını Türkiye ve Antalya için karşılaştıran Şekil-3.7’de dikkat çeken konulardan biri, Antalya ihracat büyümesinin Türkiye’ye göre çok daha dalgalı ve kararsız olduğudur.

Şekil-3.7. Türkiye Antalya İhracat Büyümesi Eğilimleri.

2007, 2010 ve 2017 yıllarında yakalanan rekor büyüme hızları Antalya ihracatı için önemli dönüm noktaları olmuştur. Özellikle bu yıllardaki Türkiye ortalama büyüme hızının çok üzerinde büyümeler sağlanmış olması Antalya ekonomisi için fark yaratmıştır.

Şekil-3.8. Türkiye Antalya Tarımsal İhracat Büyümesi Eğilimleri.

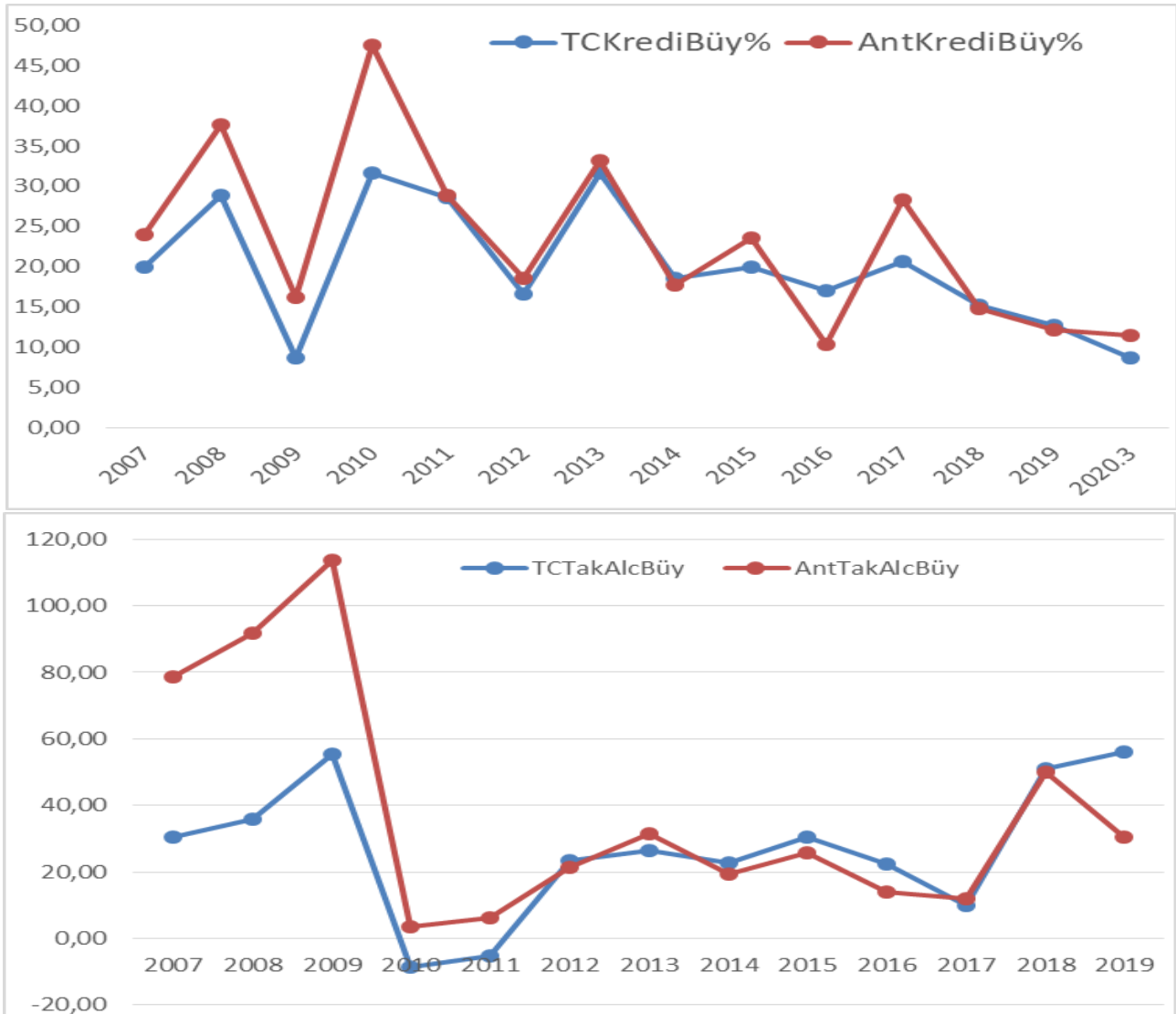
Tarımsal ihracat büyüme hızlarının Türkiye ve Antalya karşılaştırması da toplam ihracatta olduğu gibi dalgalı ve kararsız bir eğilimle seyretmiştir. Bu dalga boyu Türkiye ortalamasının ciddi üzerinde seyretmiştir. Tarımsal performans olarak aradığımız bu değildir.

Antalya'nın ekonomik alandaki en önemli ayırıcı özelliklerinden biri, turizm sektöründeki kapasitesidir. Gerek Türkiye yatak kapasitesi içerisindeki %40'lık payı, gerek sezon uzunluğu itibarıyla ortalamanın ciddi dışına düşen bir yapısı vardır.

Sektörel açıdan ortalamanın dışına düşen bir diğer alan da örtüaltı üretimidir. Türkiye'nin %40'na sahip sera kapasitesi ile hem yurtiçi talebi karşılamada hem de ihracat kapasitesinde öncü durumdadır.

Antalya, reel ekonomik büyüklüklerini gerçekleştirebilmek için bu dönemde, öncekilerden çok daha fazla borçlanma ya da kredi kullanma ihtiyacı duymuştur. Öyle ki, kendi yapısal karakteristiğinin bile tersine bir borçlanma ve tasarruf eğilimine sahip olmuştur. Ortalama ekonomik göstergelerle Türkiye 8. si olan Antalya iş dünyası, kullandığı nakdi kredilerde Türkiye 4. sü durumundadır. Kişi başına milli gelir hesaplamalarında ise Türkiye 13. sü durumundadır.

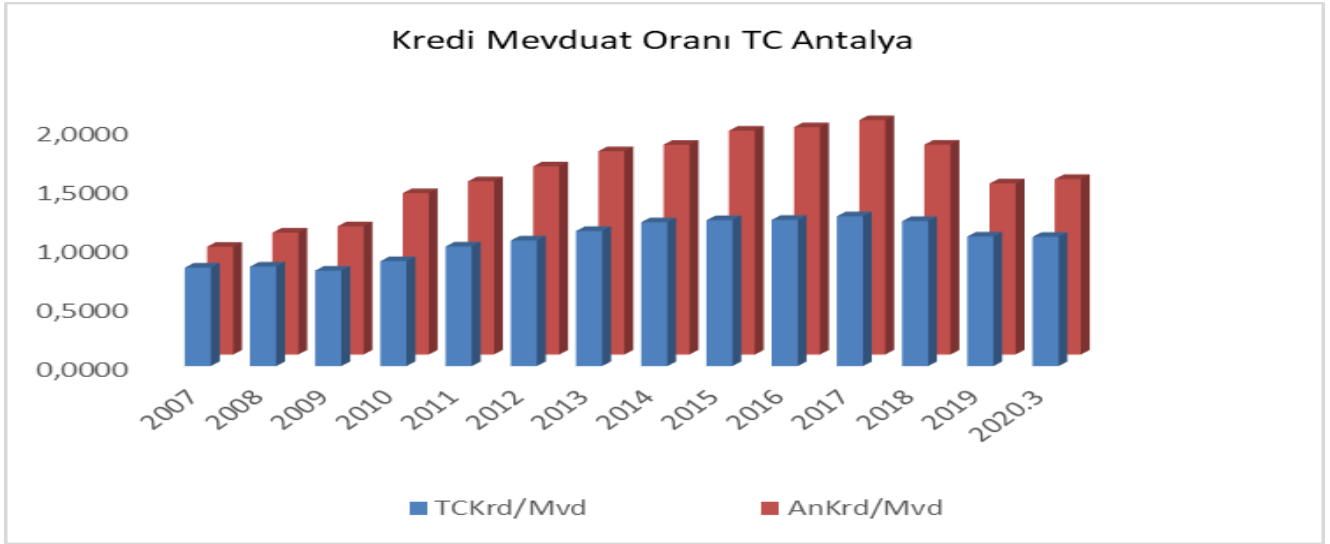
Şekil-3.9. Türkiye-Antalya Kredi ve Takipteki Kredi Büyümleri (%)

Şekil-3.9'un üst çiziminde Türkiye ve Antalya yıllık kredi büyümesi verilmektedir. Buna göre son 12 yılın 8'inde Antalya kredi büyümesi, Türkiye ortalamasının üzerinde seyretmiştir. Alt çizimde ise bu kez Türkiye ve Antalya'nın takibe düşmüş kredilerindeki yıllık büyüme seyirleri verilmiştir. Aynı dönemin 6'sında Antalya'daki takibe düşme hızı, Türkiye ortalamasının üzerinde seyretmiştir.

Bu kredi kullanımıyla Antalya, toplam nakdi krediler içerisinde %4 civarında bir payı almış gözükmektedir. Bu pay, Antalya'nın ekonomi içerisindeki % 3'ün altında olan oranından oldukça yüksektir. Yani sahip olduğu ekonomik kapasitenin üzerinde bir kredi kullanımına sahip bulunmaktadır.

Şekil-3.10. Türkiye Antalya Kredi /Mevduat Oranları eğilimi

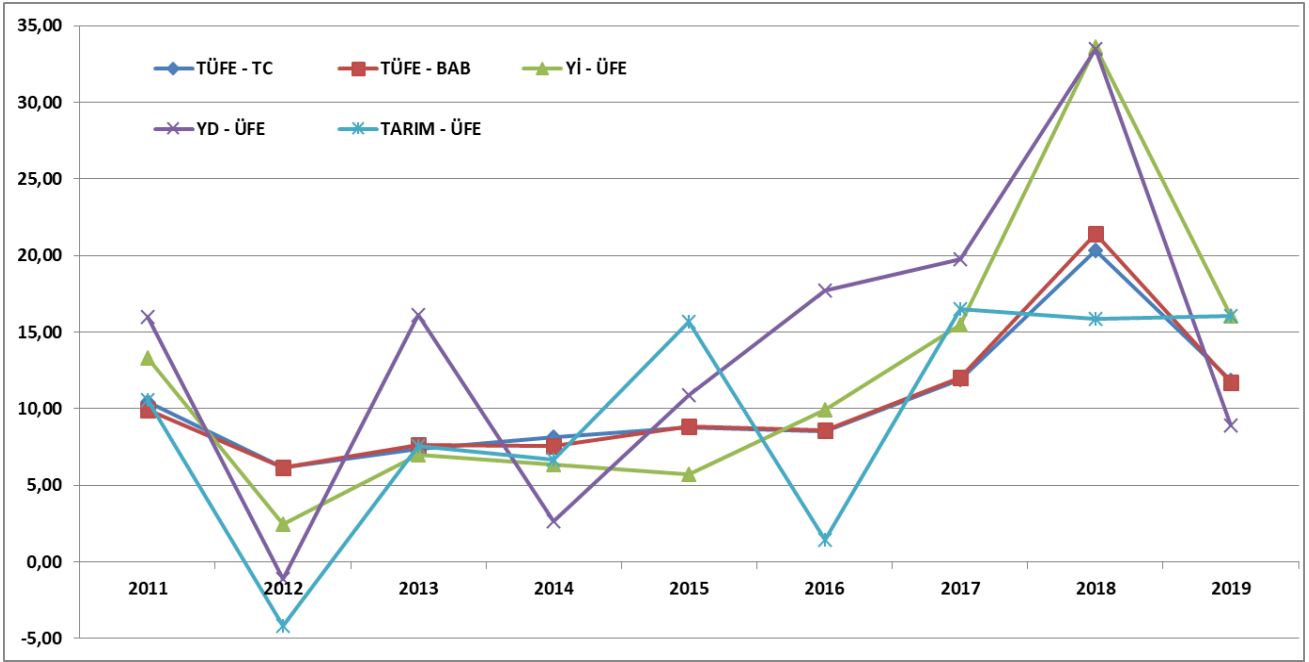
Şekil-3.10'da ise Antalya nispi tasarrufçu kimliğinin bu dönemde kaybolduğuna işaret etmektedir. Kredi Mevduat oranının 1'den büyük olması, kullanılan kredinin sahip olunan mevduattan yüksek olduğunu göstermektedir. Bu oran ne kadar büyürse o derece kredi kullanımının mevduattan yüksek olduğu anlamına gelir. 1'den küçük oranlar ise tasarrufçu kimliğin varlığını gösterir. Antalya bu kimliğini söz konusu dönemde tamamen yitirmiş ve hatta Türkiye ortalamasının da oldukça üzerinde kredi kullanmaya başlamıştır. Özellikle 2011 – 2018 döneminde Türkiye Antalya makası çok daha açılmış ve Antalya ortalamasının çok üzerinde kredi kullanır duruma gelmiştir.

Antalya'nın kredi kullanımının nispi olarak önceki uzun vade geçmiş döneme göre mevduatından bu derece yüksek olması, yatırımlarına yeterince yansımamış daha çok krediler cari harcamalarda kullanılmıştır.

Antalya ekonomisi; özellikle turizmin ve tarımın iyi performans gösterdiği zamanlarda bir taraftan büyümesini hızlandırırken diğer taraftan da enflasyonunu da ortalama civarında tutmayı başarmıştır. Şekil 3.11’de bu durum görülmektedir.

Şekil-3.11. Türkiye ve Batı Akdeniz Bölgesi TÜFE Eğilimleri (%)

Kırmızı çizimle gösterilen Batı-Akdeniz Bölgesi (BAB) tüketici enflasyonu (TÜFE-BAB), Türkiye tüketici enflasyonunu (TÜFE-TC)'sini merkez alarak seyretmiştir. TÜFE-BAB, TÜFE-TC ile böylesine bir uyumluluk ve yakınlık içerisinde iken enflasyonun diğer bileşenleri için benzer bir yakınlık göstermemektedir. Burada en dikkat çekici eğilim, üretici enflasyonlarındaki (Yİ-ÜFE ve YD-ÜFE)'deki aşırı oynaklıktır. Aslında normal koşullar altında en azından TÜFE'ye göre ÜFE daha az oynak olmalıdır.

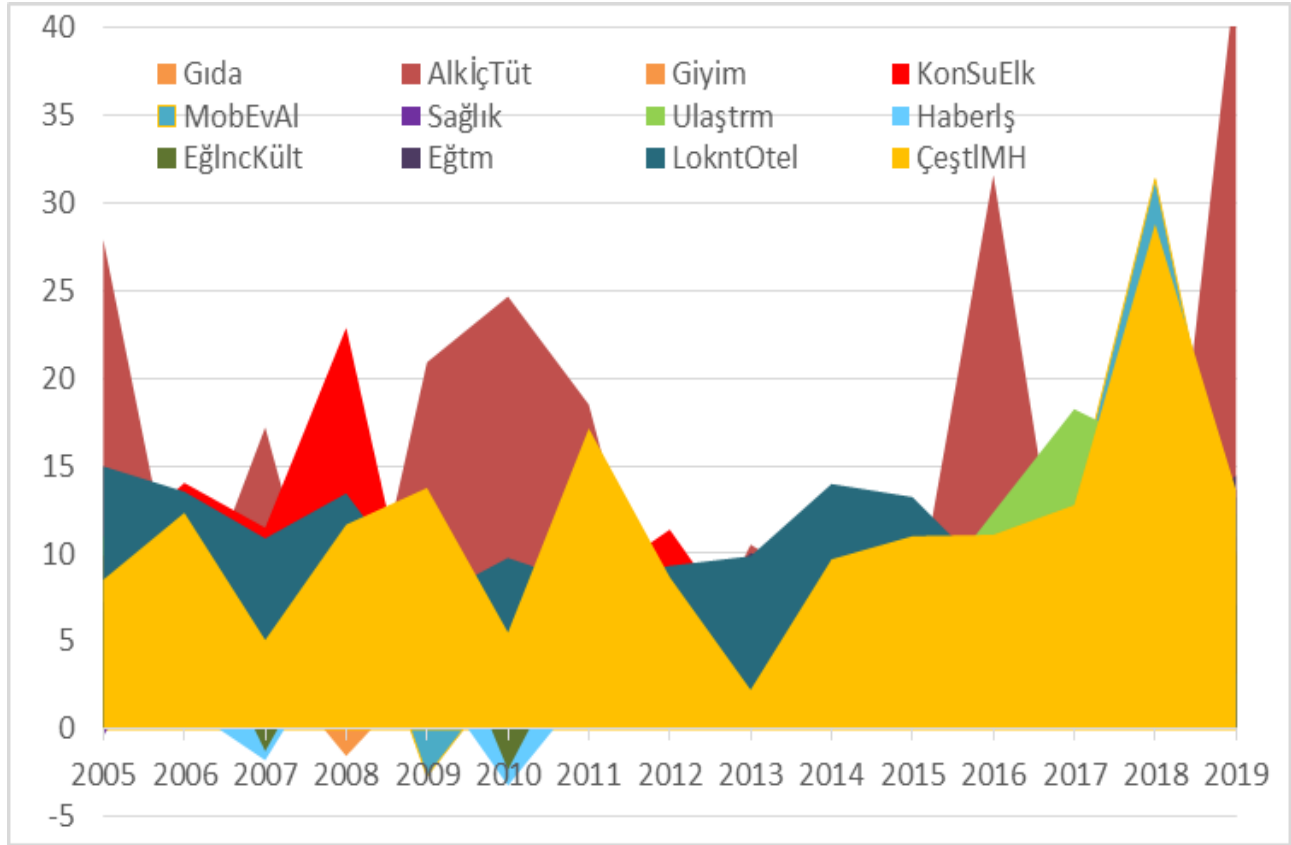
2011 – 2019 döneminde üretici ve tüketici enflasyonları bakımından dikkat çekici konulardan biri de üç üretici enflasyonun kendi arasında ve tüketici enflasyonlarının da kendi arasında bir paralellik bulunmasıdır. Yani üretici enflasyonlarının tüketici enflasyonlarını tetikleme etkisi oldukça zayıflamış gözükmektedir.

Başta Antalya olmak üzere Batı-Akdeniz bölgesinin (BAB) enflasyonuna harcama kalemleri itibariyle zaman serisi olarak baktığımızda Şekil 3.12'deki eğilimleri görmekteyiz.

2005-2019 dönemindeki 16 yılda Batı-Akdeniz bölgesinde çeşitli mal ve hizmet kalemindeki enflasyon, nispi olarak yüksek seyretmiştir. Alkollü İçecekler ve Tütün kalemi ise 2005, 2009, 2010, 2016 ve 2019 yıllarında yüksekliği itibariyle ön planda olmuştur. Özellikle 2019 yılındaki %40'lara varan yükselme son derece dikkat çekicidir.

Lokanta ve otel kalemi enflasyonu da dikkat çeken yüksekliği itibariyle 2005, 2007, 2013, 2014 ve 2015 yıllarında ön plana çıkmaktadır. Konut su elektrik ile mobilya ev aletlerine ilişkin enflasyonlarda sonraki sırada dikkat çekmektedirler.

Şekil-3.12. Batı-Akdeniz Bölgesi (BAB) Harcama Kalemleri Enflasyon Eğilimi (%).

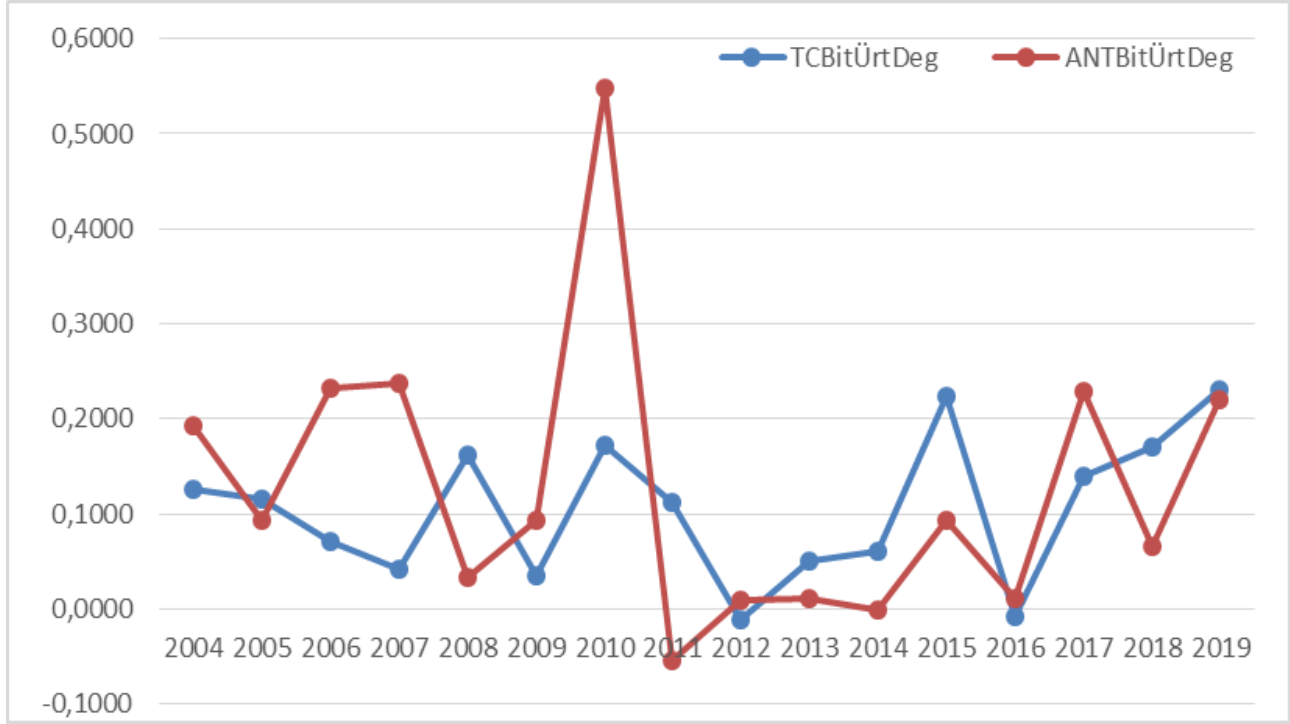
Batı-Akdeniz bölgesindeki tüketici enflasyonunun (TÜFE) 12 adet temel harcama kalemleri itibariyle son 15 yıllık eğilimleri %10'nun üzerinde seyretmiştir. Harcama kalemlerinin toplamı için enflasyon oynaklığının en yüksek olduğu yıllar ise 2016 ve 2019 yılları olmuştur.

Eğitim ve Haberleşme harcama kalemleri ise genel TÜFE'den çok daha az oynaklık göstermiştir.

TÜFE-BAB bakımından dikkat çekici özelliklerden biri de özellikle 2016 yılından itibaren toplam olarak bir yükselme eğiliminin gözükmesidir. Aynı zamanda oynaklık da bir o derece artmıştır.

Antalya bitkisel üretim değeri büyümesinde Türkiye geneliyle paralel bir yapı göstermiştir. Ancak özellikle 2010 yılında bu paralellik açık ara Antalya lehine gelişmiş ve Türkiye’de %2’nin altındaki büyümeye karşılık Antalya, %6’ya yakın büyümeyi başarmıştır.

Şekil-3.12. Antalya ve Türkiye Bitkisel Üretim Değeri Cari Büyüme Eğilimi.

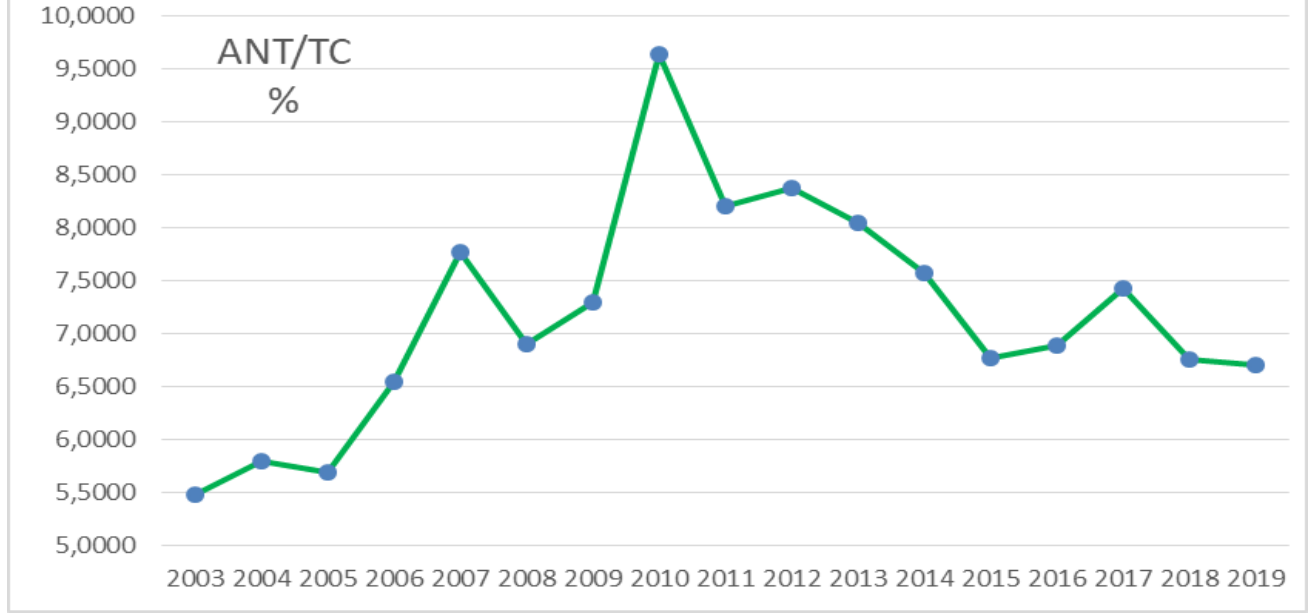

Şekil 3.12’de 16 yıllık süreyi kapsayan 2004 – 2019 döneminde bitkisel üretim değeri büyümesinin Türkiye-Antalya karşılaştırması değerlendirildiğinde 5 yıl Antalya’nın, 6 yıl da Türkiye genelinin daha yüksek bir büyüme seyri izlediği, diğer yıllarda da birbirine yakın büyümeleri olduğu görülmektedir. 2011 yılında ise Antalya bitkisel üretim değerinde negatif büyüme göstermiştir.

2018 yılında Antalya bitkisel üretim büyümesi, 2017 yılının aksine Türkiye büyümesine göre ciddi bir düşüş göstermiştir. Böylesi bir düşüşün özellikle 2019 sezonundan sonra da tekrar etme riski bulunmaktadır. 2019 yılındaki nispi yüksek büyümenin sürdürülememesi halinde ciddi üretim-fiyat bozulmaları yaşanabilir.

Şekil 3.12’deki eğilim yıllık büyümeleri gösterirken Şekil 3.13’teki çizim ise Antalya bitkisel üretim değerinin Türkiye içerisindeki payına yönelik eğilimi göstermektedir.

Şekil-3.13. Antalya Bitkisel Üretim Değerinin Türkiye'deki Yeri Eğilimi (%)

Bitkisel üretim değeri konusunda Antalya, 2010 yılından bu yana sürekli olarak Türkiye payını azaltmıştır. 2019 yılında Türkiye payı itibariyle 2006 yılına geri dönmüştür. Bu kaybediş, 2017 yılı hariç her yıl Türkiye ortalama büyümesinin altında kaldığı için gerçekleşmiştir.

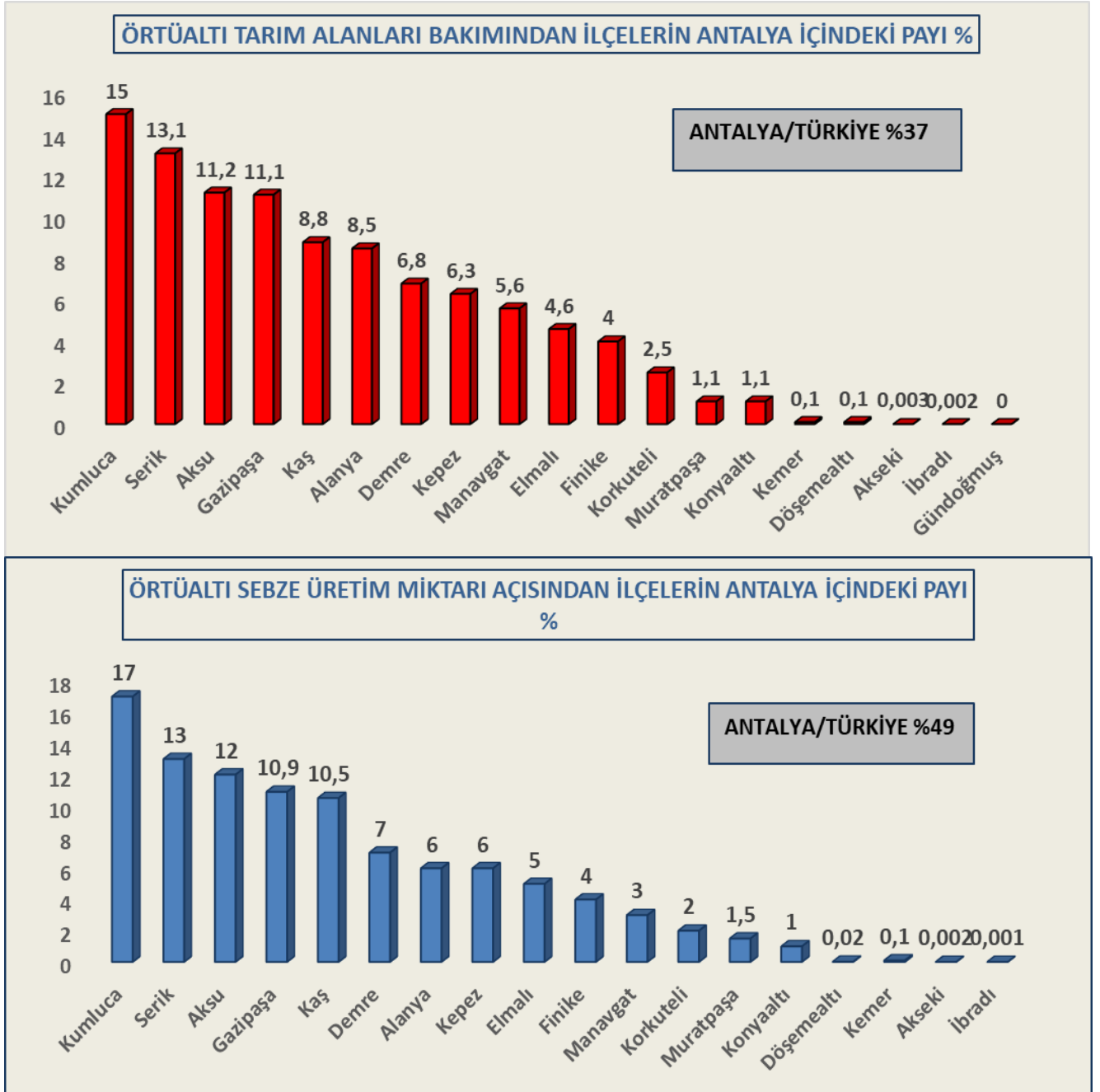
2010 yılından sonra yaşanan bu ciddi ivme kaybı ile 2019 yılında Antalya bitkisel üretim değeri, Türkiye payı itibariyle %7'nin altına düşmüştür. 2010 yılında %10'a yaklaşan bu payın sürekli düşmesi Antalya tarımı için çok boyutlu tehditlerin ve risklerin yaşanmakta olduğunu göstermektedir.

Antalya'da bitkisel üretim denince ilk akla gelen kuşkusuz örtüaltı tarımsal üretim faaliyetleridir. Bu üretim biçiminin en önemli özelliği, üretime konu olan ürünlerin zaman faydasını artırmaktır. Böylece hem ulusal hem de uluslararası piyasalarda daha yüksek katma değerli ürünler üretip ticaretini yapmak mümkün olmaktadır. Ancak son 10 yıldaki üretim deseni ve biçimi, rekabet avantajlı ve yüksek katma değerli olma özelliğini kaybetmeye başlamış demektir. Yani bu eğilim planlı bir değişimle güncellenmezse gelecekte, bugünkü üretimi yapma şansımız kalmayabilecektir.

Örtüaltı üretimdeki arazi varlığı ve üretim kapasitesi durumumuz ilçeler itibariyle Şekil-3.14'te verilmiştir. Buna göre Kumluca ilçesi, hem arazi varlığında hem de sebze üretim kapasitesinde tüm ilçeler içinde en büyük paya sahip bulunmaktadır.

Örtüaltı sebze üretiminde Serik, Aksu ve Gazipaşa ilçeleri hem arazi varlığında hem de üretim kapasitesinde Kumluca ilçesinin ardından sırasıyla yer almaktadır.

Şekil-3.14. Örtüaltı Arazi ve Üretim Dağılımı

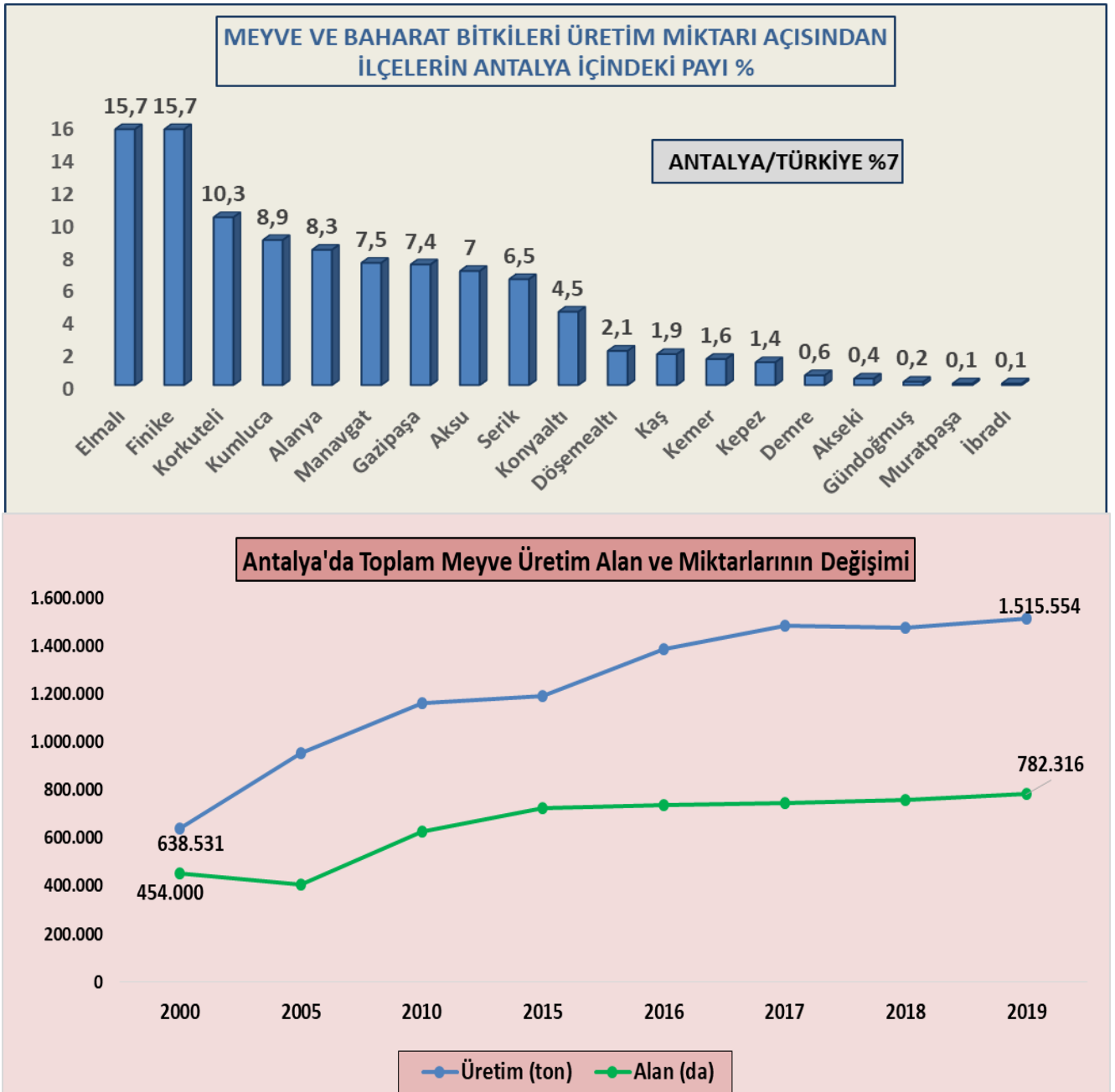
KAYNAK: ATB ve ATAK

2019 yılı itibariyle Antalya örtüaltı varlığı Türkiye örtüaltı varlığının %37'si civarındadır. Aslında bu oran %50'lilerden bu paya düşmüştür. Ancak buna rağmen örtüaltı üretim kapasitesi itibariyle Antalya, Türkiye'nin %49'unu oluşturmaktadır. Antalya ilçelerinin örtüaltı üretim kapasitesi doğal olarak kıyı şeridinde toplanmıştır. Ancak son yıllarda özellikle üretim dönemini ve piyasada bulunma süresini uzatmak gibi amaçlarla yayla ilçelerinde ve Burdur ve Isparta illerinde de örtüaltı üretim yatırımları yapılmaktadır.

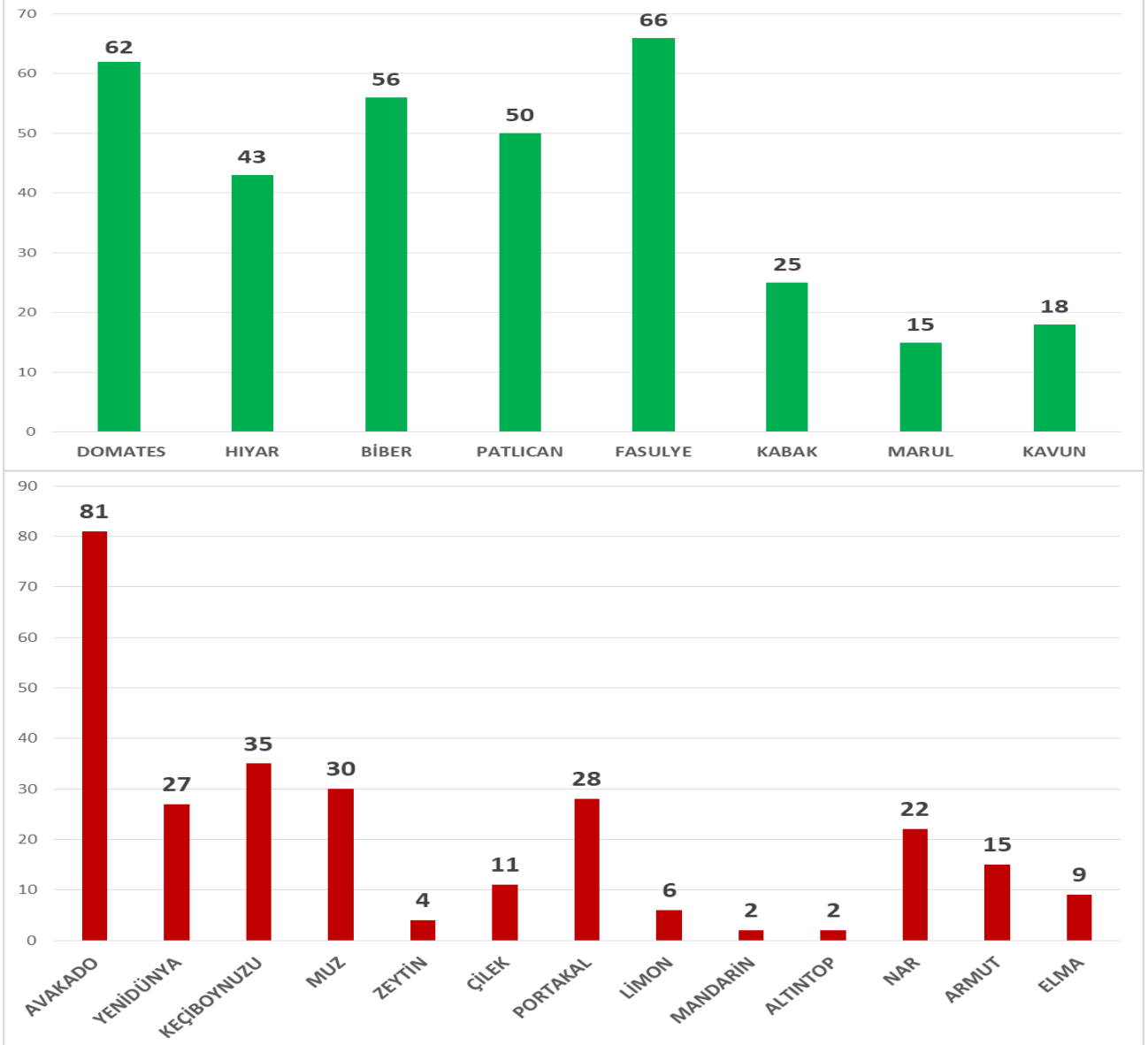
Antalya'nın bitkisel üretimde ikinci yoğunlaştığı alan meyvecilik üzerinedir. Özellikle klasikleşmiş narenciye ve muz üretiminin dışında son dönemlerde tropik ve sub-tropik ürünlerin üretimi de öne çıkmaktadır. Avokado üretimi bu yeni akımın başını çekmekte ve Türkiye üretiminde ilk sırada yer almaktadır.

Meyvecilik üretimi konusunda doğal olarak yayla ilçeleri başı çekmektedir. Özellikle Elmalı ve Korkuteli ilçeleri toplam meyve üretiminin yaklaşık üçte birini karşılamaktadır. Finike, Alanya ve Gazipaşa ilçeleri ise narenciye ve muz üretiminde ihtisaslaşmıştır.

Şekil-3.15. Meyve Üretim ve Arazi Dağılımı

Şekil-3.15. Örtüaltı Üretim ve Meyvecilikte Antalya'nın En'leri

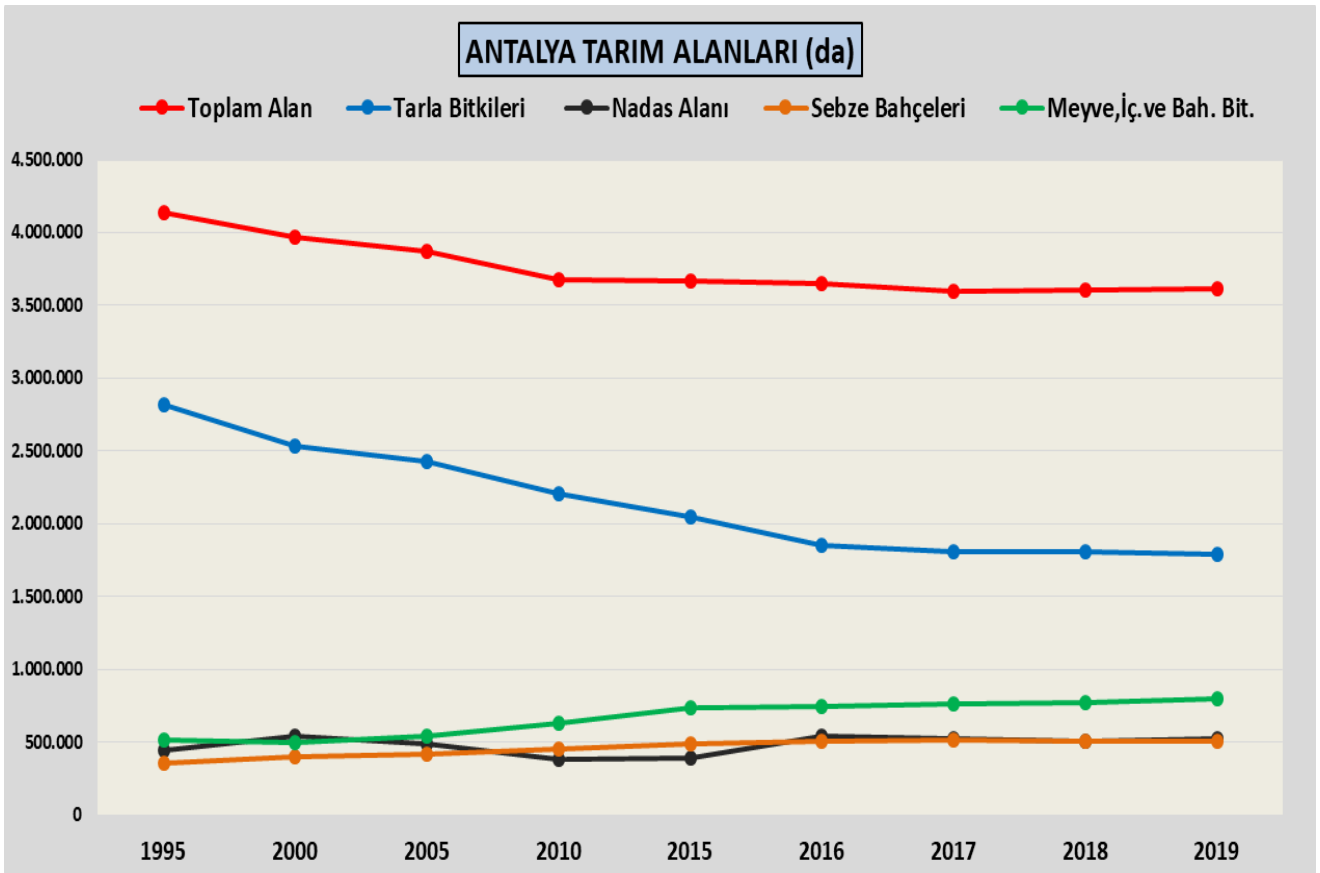
KAYNAK: ATB ve ATAŞ

Şekil 3.15'in üst çiziminde örtüaltı üretimde Türkiye'deki yeri itibariyle ürünlerin payı verilmektedir. Örtüaltı üretimdeki payları itibariyle domates ve fasulye başı çekmektedir. Daha sonraki payları ise biber ve patlıcan oluşturmaktadır. Marul ise en düşük paya sahip olmuştur.

Şeklin alt çiziminde ise meyvecilikte Antalya'nın yeri verilmektedir. Burada özellikle avokado % 81'lik payı ile başı çekmektedir. Çizimdeki diğer ürünlerde ise keçiboynuzu, muz, portakal ve yenidoğya meyveleri ortalama olarak % 30'un üzerinde bir paya sahip gözükümlerler.

Türk tarımının dünyaya açılan penceresi konumundaki Antalya, sahip olduğu üretim kapasitesinin yanı sıra üretim çeşitliliği ve rekabet avantajları dolayısıyla da ülkemizin ayrıcalıklı illerinden biridir. Bu özelliğini derinleştirme politikalarına öncelik verme zorunluluğu bulunmaktadır. Aksi halde Antalya tarımının geleceğinde sadece iklim değişikliği krizi değil diğer insani yetersizliklerden kaynaklanan krizlerle mücadele etmek de gündeminde olacaktır. Bu tür bir riskten bahsetmenin kaynaklarından biri Şekil-3.16’da verilmektedir.

Şekil-3.16. Antalya Tarım Alanları Varlığı Eğilimi.

KAYNAK: ATB ve ATAK

Antalya, tarım alanları varlığını son 25 yılda ciddi boyutta kaybetmiştir. 4.3 milyon da olan tarım alanı varlığı, 2019 yılında 3.5 milyon da düzeyine düşmüştür. Bu düşüşte tarla bitkileri üretimiyle ilgili alanlardaki düşüşün ciddi payı bulunmaktadır.

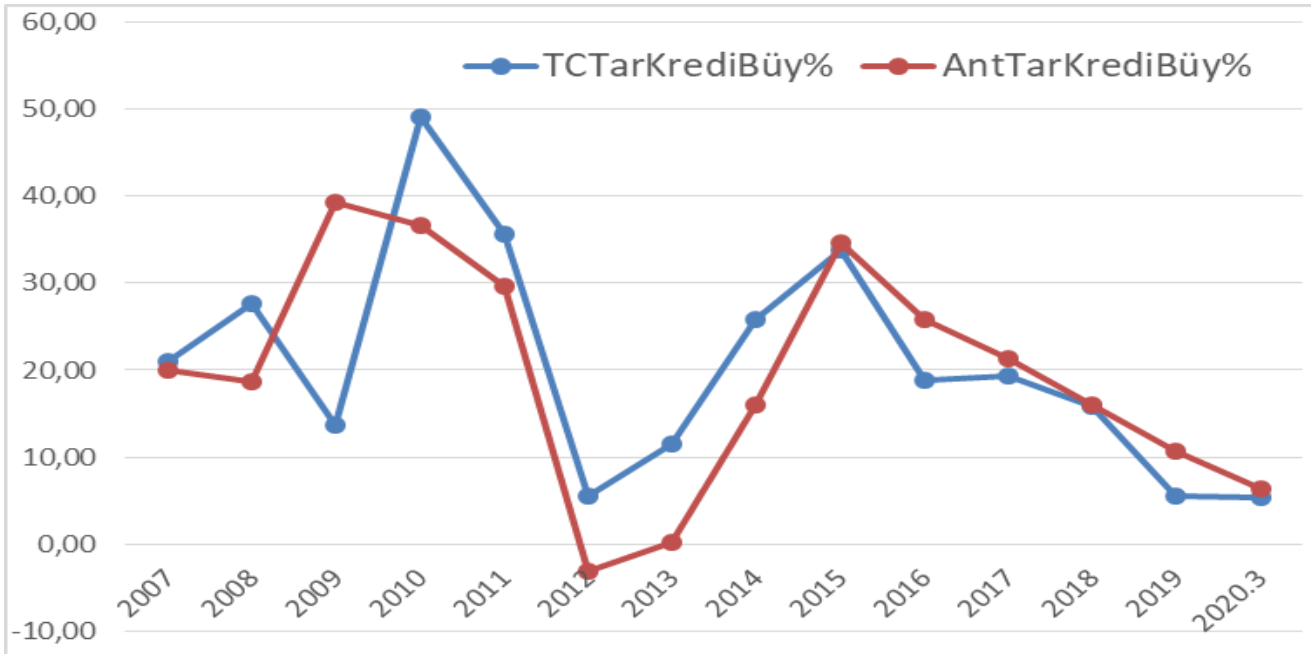
Şekil-3.16’da yeşil çizimle gösterilen meyvecilik ve süs bitkileriyle ilgili tarım alanı varlığı, 2005 yılından itibaren tedrici bir artış yaşamıştır. Bunun en büyük kaynağı süs bitkileri ve tıbbi-aromatik bitkiler alanlarındaki yatırımlar olmuştur. Fakat özellikle 2016 yılından sonra bu yatırımlar da ciddi bir durgunluğa girmiştir. Halbuki dış ticarete en açık tarım ürünlerinin başında bu ürünler gelmektedir.

Antalya; aradan geçen uzun süre boyunca tarımsal performansını artırmaktan çok, geriye düşürmüştür. Bu düşüşün doğal sonuçlarından biri de varlığını sürdürebilmek için tarım kesimi ciddi bir kredi yükü altına girmek zorunda kalmıştır. Verilen tarımsal desteklere ve yapılan ödemelere erişimin olamaması veya yetersiz ödemeler de söz konusu kredi yükünün artmasında ciddi rol oynamıştır.

Şekil-3.17’de Türkiye ve Antalya tarımsal kredilerdeki büyüme oranları eğilimi verilmiştir. Özellikle 2015 yılından itibaren sürekli Türkiye büyümesinin üzerinde bir kredi büyümesi yaşayan Antalya tarımı, 2007 yılında da ciddi boyutta bir kredi büyümesi yaşamıştır.

Şekil-3.17. Tarımsal Kredi Büyüme Eğilimi.

Tarımsal kredi büyümesinin 2010 – 2012 döneminde hem Türkiye genelinde hem de Antalya ölçeğinde, %50 büyüme düzeyinden sıfıra hatta Antalya ölçeğinde % -5 düzeyinde küçülmeye uğramasının sonucunda bu dönem ve sonrasında genel performans düşüklüğü yaşanmıştır. Yani bir ölçüde tarım da banka kredisi ile hayatını sürdürebilir hale getirilmiştir. Özellikle tarımsal destekleme ödemelerindeki zamanlama ve miktar yetersizlikleri bu kesimi kredisiz yaşayamaz duruma getirmiştir.

2012 – 2015 dönemindeki nispi olarak sürekli yükselen kredi büyümesine karşılık 2016 yılından itibaren sürekli küçülen kredi büyümesi, tarımsal performansı düşürmüş ve dayanıklılığını zayıflatmıştır.

4. Antalya Ticaret Borsası

4.1. Kuruluş ve Tarihçe

Borsamız 30.Nisan.1302 tarihli Borsalar Nizamnamesine göre; geçici encümen azaları olan Ak Hüseyin Bey, Ahmet Muhtar Bey, Hacı Kadir Bey, Tacettin Bey, Hacı İstavri Bey ve Komiser Salih Zeki Bey idaresinde 23.06.1920 tarihinde kurulmuş, ilk toplantısını 02.07.1920 tarihinde yaparak çalışmalarına **ANTALYA TİCARET VE ZAHİRE BORSASI** olarak başlamıştır.

Hükümet caddesinde küçük bir binada çalışmalarına başlayan Borsaya ürününü getiren müstahsiller daha çok borsa çevresinde bulunan Ekşili Bahçe, Bir Kapılı Han ve Kışlahan'da ürününü bekletirler ve borsada müzayedeye çıkarırlardı. Müzayedeye çıkarılan ürünler simsarlar tarafından müstahsil ve tacirin hazır olduğu salonda açık ihale ile satılırdı.

Kuruluş tarihi itibarıyla ülkemizin en eski üçüncü borsası olan Antalya Ticaret Borsası; 1924 yılında 655 sayılı Kanuna, 25.Nisan.1944 tarihinde 4355 sayılı Kanuna, 08.Mart.1950 tarihinde 5590 sayılı Kanuna intibak olmuş ve **ANTALYA TİCARET BORSASI** unvanını almıştır. 24.Aralık.1981 tarihinde ise 2567 sayılı Kanuna intibak olmuştur.

Antalya Ticaret Borsası'nın kuruluş yılı olan **1920** yılında **6.260 TL** umumi gelire karşılık, **2.960 TL** umumi masraf tespit edilmiştir.

4.2. Mali Yapı ve Üye Sayısı

Tablo-4.1. ATB Son 10 Yıllık Bütçe Eğilimi

ANTALYA TİCARET BORSASI SON 10 YIL MALİ YAPISI			
YIL	BÜTÇE (TL)	YIL	BÜTÇE (TL)
2010	2.150.000-TL	2015	2.722.500-TL
2011	2.250.000-TL	2016	2.800.000-TL
2012	2.250.000-TL	2017	2.800.000-TL
2013	2.475.000-TL	2018	2.940.000-TL
2014	2.475.000-TL	2019	4.000.000-TL

Borsa muhasebe kayıtları 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Kanunu ile Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği'ne uygun olarak tutulmaktadır. Borsa'nın her türlü alacak ve haklarını izlemek ve bunların tahsil işlerini yürütmek, finansal birikimlerini en verimli şekilde değerlendirmek üzere çalışmalar titizlikle sürdürülmektedir.

Gelir ve gider bütçesi borsanın yapısal kompozisyonunu ve gelir gider dengesi gözeterek denk bütçe esasına göre hazırlanmaktadır. Antalya Ticaret Borsası, **2019** yılı bütçesi **4 milyon TL** olarak gerçekleşmiş ve böylece bütçesini bir önceki yıla oranla yaklaşık % 36 artırmıştır. Bunun temeli 2019 yılında yaşanan yüksek enflasyondur. Borsanın reel büyümesi % 8 civarında olmuştur.

2019 Yılı Gelir Bütçesinin;

Tescil Geliri Faslı; % 60,8'ini, Kira Gelirleri Faslı; % 13'ünü, Faiz Gelirleri Faslı; % 11'ini, Yıllık Aidat Faslı; % 8'ini, Kayıt Ücretleri Faslı; % 2'sini, Belge Bedelleri, Yayın Gelirleri, Şube ve Temsilcilik Gelirleri, Tarife Tasdik Ücretleri, Bağış ve Yardımlar, Para Cezaları, Menkul Kıymet Satış Gelirleri, Kambiyo Gelirleri ve Sair Gelirler Fasılları; % 5'ini, Yapılan Hizmetler Karşılığı Alınan Ücretler Faslı; % 0,2'sini teşkil etmektedir.

2019 Yılı Gider Bütçesinin;

Personel Giderleri Faslı; %36'sını, Dışarıdan Sağlanan Fayda ve Hizmetler Faslı; %26'sını, Birlik Aidatı, Kanuni Aidat ve Fonlar Faslı; %11'ini, Sabit Kıymet Giderleri Faslı; %6'sını, Seyahat ve Yol Giderleri Faslı; % 6'sını, Basın Yayın Giderleri Faslı, Menkul Kıymet Satış Giderleri, Kambiyo Giderleri, Sair Giderler, Kira Giderleri, Huzur Hakkı Giderleri, Şube ve Temsilcilik Giderleri, Vergi, Resim Harçlar Fasılları % 6'sını, Eğitim ve Fuar Giderleri Faslı; %3'ünü, Bağış ve Yardımlar Faslı; %3'ünü, Genel Yönetim Giderleri Faslı; % 3'ünü teşkil etmektedir.

Kuruluşunda 45 üyesi bulunan borsanın üye sayısı 2019 yılı itibariyle 1078 aktif üyeye ulaşmıştır.

Tablo-4.2. ATB Son 10 Yıl Aktif Üye Sayısı Eğilimi

ANTALYA TİCARET BORSASI' SON 10 YIL AKTİF ÜYE SAYISI			
YIL	AKTİF ÜYE SAYISI	YIL	AKTİF ÜYE SAYISI
2010	774	2015	1024
2011	914	2016	1040
2012	900	2017	1085
2013	999	2018	1075
2014	1051	2019	1078

4.3. Temsil, İmza Yetkisi ve Ehliyet

Borsaları protokolde Meclis Başkanı veya başkanın görevlendireceği bir meclis üyesi temsil eder. Borsanın hukuki temsilcisi Yönetim Kurulu Başkan'dır.

Borsa adına düzenlenen taahhütname, sözleşme ve vekaletname gibi borsayı hukuken bağlayan belgeleri Yönetim Kurulu Başkanı veya başkan vekiliyle diğer birkaç üyenin birlikte imzalaması gerekir. Borsaların taşınmaz mal alması, satması, rehin, ifraz ve tevhid ettirmesi ve yapı yapması, ödünç para alması ve bağışta bulunabilmesi için meclislerinin kararı gereklidir.

4.4. Yayın Faaliyetleri

Borsada işlem gören maddeler günlük, haftalık, aylık, yıllık bültenler vasıtasıyla diğer borsalar ve ilgili kuruluşlara gönderilmekte ve internet sayfasında yayımlanmaktadır. Ayrıca diğer

	ANTALYA TİCARET BORSASI 2019 YILI EKONOMİK RAPORU	17/04/2020	
		Ver:1.0	60 / 67

kişi ve kuruluşlarca yayımlanan Kanun-Tüzük, Yönetmelikler üyelerimize bildirilmekte ve üyelerimizin istekleri doğrultusunda kendilerine müşavirlik hizmetleri verilmektedir. İki aylık sürelerle yayınladığımız Borsanomi Dergisi çevrimiçi olarak internet sayfamızdan kamuoyuna dağıtılmaktadır. Borsamız faaliyetleri, yazılı-görsel-işitsel medya ile internet medyası ve sosyal medyada aracılığıyla üyeler, kamuoyu ve ilgilileriyle paylaşılmaktadır.

4.5. Borsa Tescilleri

T.C. Ticaret Bakanlığı'nın onayı ile borsalarda işlem gören maddeler "Ticaret Borsalarına kote edilen maddeler" olarak 241 ürün borsalarda işlem görmektedir. Borsalara dahil maddelerin en az miktarları üzerinde yapılan alım-satım işlemlerinin borsalarda tescili zorunludur.

Antalya Ticaret Borsası yasadan kaynaklanan bu görevlerini yerine getirirken tarım ve hayvancılık sektörlerinde üretici, tacir ve tüketicilerin hak ve menfaatlerini korumakta, haksız rekabetin önlenmesini sağlamakta ve vergi ziyanın önüne geçilmesine yardımcı olmaktadır.

Bir maddenin borsaya dahil edilebilmesi için aranan özellikleri genel olarak şöyle sıralanabilir:

- O yörede ürünün önemli miktarda üretilmesi veya ithalat-ihracatının yapılması,
- Standartlarının veya tiplerinin tespit edilmiş olması veya numune ile temsil edilebilmesi,
- Stoklamaya elverişli olması ve çabuk bozulan mallardan olmaması,
- Alınıp satılabilecek asgari miktarının günün şartlarına göre belirlenmiş olması,
- Borsa meclisinin; o maddeyle ilgili tescil kararı olması, Ticaret Bakanlığınca onaylanması,

4.6. Borsa Kotasyonuna Dahil Maddeler

Antalya Ticaret Borsası'nın kotasyonuna dahil maddeler ana gruplar itibariyle; hububat, hububat mamulleri, bakliyat, yağlı tohumlar, küspeler, bitkisel yağlar, bitkisel gıda maddeleri, hayvansal gıda maddeleri, kuru ve yaş meyveler, su ürünleri, orman mahsulleri, tekstil hammaddeleri, kasaplık canlı hayvanlar de ham derilerden oluşmaktadır.

Antalya Ticaret Borsası, kendi kapsama alanında anlamlı yoğunlaşmaya sahip ana grupları, gerekli prosedürleri yerine getirerek, kotasyonuna dahil etmiştir. Diğer taraftan bu türden kotasyon listeleri statik yapıya değildir. Bölgenin ve sektörün zaman içerisindeki gelişimine paralel olarak bu listelerde değişimler veya güncelleştirmeler yapılabilmektedir. Sanayi Ve Ticaret Bakanlığı'nın

02/12/1988 tarih ve 1988/789 sayılı onayıyla 01/03/1989 tarihinden itibaren yürürlüğe konulan borsa kotasyonuna dahil maddeler güncelleştirilmiş haliyle aşağıdaki tabloda verilmektedir:

Tablo-4.3. ATB Kapsamındaki Maddeleri Gösterir Kotasyon Cetveli

Antalya Ticaret Borsası Kapsamındaki Maddeleri Gösterir Kotasyon Cetveli			
Maddenin Adı	En Az Miktar	Maddenin Adı	En Az Miktar
I)HUBUBAT		VII) ÇEŞİTLİ GIDA MADDELERİ	
Arpa	100 Kg	A)Bitkisel Gıda Maddeleri	
Buğday	100 Kg	Tahin	100 Kg
Çavdar	100 Kg	Kanola	500 Kg
Çeltik	100 Kg	Pekmez (üzüm-harnup)	150 Kg
Mısır	100 Kg	Patates	200 Kg
Pirinç	100 Kg	Sarımsak	200 Kg
Yulaf	100 Kg	Kabak	200 Kg
II) HUBUBAT MAMULLERİ		Mantar	500 Kg
Buğday Kepeği	100 Kg	B) Hayvansal Gıda Maddeleri	
Buğday Unu	144 Kg	Büyük Baş Hayvan Etleri	25 Kg
Bulgur	100 Kg	Küçük Baş Hayvan Etleri	16 Kg
III) BAKLIYAT		Peynir	16 Kg
Burçak	100 Kg	Bal	100 Kg
Kuru Börülce	100 Kg	Yumurta	500 Adet
Kuru Fasulye	100 Kg	Sade yağ	85 Kg
Mercimek	100 Kg	Tere yağ	85 Kg
Nohut	100 Kg	Canlı Tavuk ve Piliç	250 Adet
IV) YAĞLI TOHUMLAR		Tavuk ve Piliç Eti	50 kg
Anason	100 Kg	Peynir (Beyaz-Tulum-Kaşar)	100 Kg
Ay Çiçeği	100 Kg	Yoğurt	100 Kg
Pamuk Çekirdeği (Çiğit)	500 Kg	Hindi Eti	100 Kg
Soya Fasulyesi	200 Kg	VIII) KURU VE YAŞ MEYVELER	
Susam	100 Kg	A) Kuru Meyveler	
Yer Fıstığı	100 Kg	Keçi Boynuzu (Harnup)	100 Kg
V) KÜSPELER		B) Yaş Meyveler	
Soya Küspesi	500 Kg	Altıntop	500 Kg
Pamuk Çekirdeği Küspesi	500 Kg	Limon	500 Kg
Ay Çiçeği Küspesi	500 Kg	Mandarin	500 Kg
VI) NEBATİ YEMEKLİK YAĞLAR		Portakal	500 Kg
Ay Çiçeği Yağı	50 Kg	Nar	500 Kg
Pamuk Yağı	50 Kg	XII) SU ÜRÜNLERİ	
Soya Yağı	50 Kg	Balık (Deniz ve Çiftlik)	50 Kg
Zeytin Yağı	50 Kg	Kerevit	50 Kg
Nebati Margarinerler	50 Kg	Ceviz	100 Kg
IX) TEKSTİL HAMMADDELERİ		XIII) ORMAN MAHSULLERİ	
İpek Kozası	5 Kg	Defne Yapağı	500 Kg
Pamuk (Mahlıç)	50 Kg	Kekik (Kekik Otu)	300 Kg
Çekirdekli Pamuk (Kütlü)	100 Kg	Adaçayı	300 Kg
Pamuk İpliği	500 Kg	Ihlamur	50 Kg
Yapağı	25 Kg	Kavak	1000 Kg
X) KASAPLIK CANLI HAYVANLAR		XI) HAM DERİLER	
A) Büyük Baş Canlı Hayvanlar	50 Kg	Büyük Baş Hayvan Derileri	50 Adet
B) Küçükbaş Canlı Hayvanlar	15 Kg	Küçük Baş Hayvan Derileri	3 Adet

4.7. Borsanın İşlem Hacmi

Borsanın 2018-2019 yılları arasındaki işlem hacimleri ve yıllık gelişmeleri aşağıda verilmiştir:

Tablo-4.4. ATB Tescil ve İşlem Hacmi Cetveli

MADDELER	2018		2019	
	MİKTAR (kg)	TUTAR (TL)	MİKTAR (kg)	TUTAR (TL)
HUBUBAT	315.821.450,93	217.717.896,63	243.897.916,89	194.880.223,01
HUBUBAT MAMÜLLERİ	3.666.923,81	3.097.335,95	1.394.008,00	2.045.555,41
BAKLİYAT	2.867.034,42	11.105.060,70	4.354.052,33	10.167.107,47
YAĞLI TOHURLAR	2.008.448,25	20.845.098,60	2.433.158,69	30.290.808,01
BİTKİSEL YAĞLAR	1.833.971,47	5.990.797,34	3.335.081,70	12.576.860,13
KÜSPELER	4.314.830,00	4.220.562,87	5.045.470,00	6.491.024,35
HAYVANSAL YAĞLAR	1.184.099,99	35.413.276,86	1.330.053,51	47.623.338,53
YAŞ SEBZELER	380.439.103,88	489.584.120,26	323.887.478,38	554.434.491,62
HAYVANSAL GIDA MADDELERİ	188.934.726,22	405.070.823,60	204.212.319,53	619.264.429,09
KURU MEYVELER	9.089.333,70	38.867.708,65	9.274.803,40	46.524.600,87
YAŞ MEYVELER	362.332.360,93	623.179.855,51	325.297.800,15	736.946.899,64
MEYVE ÇEKİRDEKLERİ	635.078,00	8.409.599,81	325.463,00	6.646.314,45
ORMAN MAHSULLERİ	33.893.995,47	55.119.484,30	25.272.072,16	49.604.335,52
TEKSTİL HAMMADDELERİ	37.105.825,00	138.614.402,00	40.935.545,00	109.688.827,79
KASAPLIK CANLI HAYVANLAR	25.808,00	85.481.795,76	30.657,00	85.597.960,35
BÜYÜKBAŞ HAYVAN ETLERİ	6.557.110,49	191.811.088,92	6.460.250,36	210.858.581,53
KÜÇÜKBAŞ HAYVAN ETLERİ	517.095,28	19.052.718,42	568.500,77	22.895.107,55
KANATLI HAYVAN ETLERİ	2.158.397,14	14.499.102,86	3.398.287,16	25.636.255,49
SU ÜRÜNLERİ	1.170.483,28	23.619.836,89	2.142.189,25	44.730.915,50
ÇEŞİTLİ MADDELER	184.162.438,31	82.541.045,04	204.245.065,47	103.420.411,51
KASAPLIK HAMDERİLER	99.916,00	500.661,98	327.041,66	1.658.717,38
ET MAMÜLLERİ			10.539,13	223.566,98
TOPLAM	1.538.818.430,57	2.474.742.272,95	1.408.177.753,54	2.922.206.332,18

2019 yılında ATB işlem hacmi, miktarda % -9 azalış ve tutarda ise % 18 artış göstermiştir. Hacim derinliği ve Türkiye gündemi bakımından yaş meyve ve yaş sebze işlemleri de dikkat

çekicidir. 2019 yılında yaş meyvede işlem hacmi miktarda %19 ve tutarda ise %49 artış gösterirken yaş sebze de ise miktarda %32 ve tutarda ise %53'lük artışlar yaşanmıştır.

4.8. 2019 Yılı Ana Faaliyetleri

Antalya Ticaret Borsası Yönetimi ve Meclisi olarak geçtiğimiz yıl yaptığımız çalışmalara bakacak olursak bunları eğitim, panel ve toplantılar, katılım sağlanan fuarlar, proje ve Ar-Ge faaliyetleri, kent buluşmaları, sektörel analiz ve çalışma toplantıları, girişimler, toplantılar, projelerimiz ve etkinliklerimiz olarak gruplandırabiliriz.

Borsamızca Düzenlenen Eğitim, Panel ve Diğer Toplantılar:

1. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Türkiye Bankalar Birliği işbirliğinde düzenlenen Reel Sektör ile Finans Sektörü Diyalog Güçlendirme Toplantısı, Borsamız ve ATSO ev sahipliğinde yaptık.
2. Ticaret Bakanı Ruhsar PEKCAN'ı ilimizde düzenlenen Bölgesel İstişare Toplantısı'nda üyelerimiz ve Antalyalı iş insanlarıyla bir araya getirdik.
3. "Burası Türkiye Burada İş Var" sloganıyla başlatılan "İstihdam Seferberliği 2019" kampanyası bilgilendirme toplantısını, Borsamız ile Antalya Ticaret ve Sanayi Odası işbirliğinde düzenledik.
4. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin desteğiyle bu yıl 10'uncusu düzenlenecek Yöresel Ürünler Fuarı YÖREX'in Danışma Kurulu yaptık.
5. Başkanlığını yürüttüğümüz Antalya Tarım Konseyi ile Antalya Büyükşehir Belediyesi ortaklığında "Yerel Yönetimler ve Tarım Toplantısı" düzenledik.
6. 10. Yöresel Ürünler Fuarı'nın tanıtım toplantısını Borsamız Toplantı Salonu'nda yaptık.
7. 22. Türkçe Konuşan Girişimciler Programı kapsamında konuk ettiğimiz girişimciler Borsamız üyeleriyle bir araya getirdik.
8. 10. Yöresel Ürünler Fuarı kapsamında
  - Borsamızca aşağıdaki panelleri düzenledik;
    - *Perakende sektöründe coğrafi işaretler*
    - *Tarım Ve İnovasyon "Yeni Nesil Kırsal Kalkınma"*
    - *Gastronomide Yaratıcı Şehir: Gaziantep "Gastronomi ve Antep Örneği"*
    - *Coğrafi İşaret Sisteminde Yönetişim, Denetim ve Aile Çiftçiliği Temelinde Örgütlenme*
    - *Coğrafi İşaret, Kooperatifleşme Ve Gastronomi*
    - *Bölgesel Kalkınma İçin Yöresel Ürünler*

- Kırsal Kalkınmada Kooperatifçilik
- Özel olarak projelendirilen alanlarda aşağıdaki faaliyetleri gerçekleştirdik;
  - Peynir tadım etkinlikleri gerçekleştirdik.
  - Peynir atölyeleri gerçekleştirdik.
  - Ulusal ve uluslararası zincir market yöneticisiyle yüz yüze görüşme etkinlikleri gerçekleştirdik.
  - “Peynirin İzinde Zor Yollarda” isimli söyleşi gerçekleştirdik.

Borsa Olarak Stanlı Katılım Sağlanan ve Üyelerle Ziyaret Edilen Fuar-Etkinlikler

9. 9.YÖREX Fuarı (Stanlı katılım)

10. Ankara Ticaret Odası Uluslararası Coğrafi İşaretli Ürünler Zirvesi (Stanlı katılım)

11. TOBB 75’inci Genel Kurulu(Stanlı katılım)

12. 2. Gurme Lezzet Fuarı (Üyelerle ziyaret edildi)

13. 9.Olivtech Zeytin ve Zeytinyağı Fuarı (Üyelerle ziyaret edildi)

Projeler ve Ar-Ge Faaliyetleri

14. Eğitim yardımlarımızın yanında Antalya Ticaret Borsası Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’ne endüstri 4.0 robotik kodlama sınıfını kazandırdık. – Tamamlandı.

15. Borsamız tarafından coğrafi işaret ile tescil ettirilen Antalya Tavşan Yüreği Zeytini ile Korkuteli Karyagdı Armudu’na yönelik Ar-Ge faaliyetlerinde bulunduk. – devam ediyor

16. Borsamız öncülüğünde Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği’nin desteğiyle Türkiye’nin yöresel ürünlerinin tanıttığı Yöresel Ürünler Fuarı YÖREX, 10’uncu kez düzenlendik. – devam ediyor

17. Kentimize ait zeytin çeşidi ve tiplerinden elde edilen yağların kalitesinin tespit edilmesine yönelik 2 yıl sürecek bir Ar-Ge projesine başladık. Projemizin ilk yılını başarıyla tamamladık. – devam ediyor

18. Antalya İli Geleneksel ve Yöresel Tarım Ürünleri Tıbbi Aromatik Bitkiler, Uçucu Yağlar, Reçel, Pekmez, Baharat ve Zeytin-Zeytinyağı İhracatının Geliştirilmesi Projesi– devam ediyor

19. Zeytinpark Projesi – devam ediyor

20. Canlı Hayvan Borsası Projesi ilk etap çalışmaları tamamlandı. – devam ediyor

Kent Buluşmaları Toplantıları

21. “Kent Buluşmaları”nda Antalya Valisi Münir KARALOĞLU’nu konuk ettik.

Sektörel Analiz/Çalışma Toplantıları

22. Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Sektörel Analiz Toplantısı düzenledik.

23. Hububat Hasadı Öncesi Sektörel Analiz Toplantısı düzenledik.

24. Zeytinyağı Sektörel Analiz Toplantısı düzenledik.
25. Süt Kooperatifleri Çalışma Toplantısı düzenledik.
26. Antalya Tavşan Yüreği Zeytin'in üretimi, ticareti, ambalajlanması, logo çalışmaları ve denetiminin görüldüğü çalışma toplantısı düzenledik.

Başarı ve Sosyal Sorumluluk Faaliyetleri

27. 123 projenin yarıştığı TOBB - Oda ve Borsa Proje Yarışması'nda YÖREX Projemiz ile jüri özel ödülüne layık görüldük.
28. Üyelerine kaliteli hizmet sunma anlayışı ile çalışan Borsamız, ülkemizde az sayıda oda ve borsanın sahip olduğu TSE ISO-10002 Müşteri Memnuniyeti Yönetim Sistemi belgesini Akdeniz Bölgesi'nde almaya hak kazanan ilk borsa olduk.
29. Türkiye Ürün İhtisas Borsası A.Ş.'ye ortak ortaklığımızla birlikte TÜRİB acentesi olduk.
30. Antalya Ticaret Borsası personeli kemik iliği bekleyen çocuklara umut olabilmek için kan bağışında bulunduk.
31. Geleneksel olarak yaptığımız Ramazan Ayı yardımlarımızı devam ettirdik.
32. Geleneksel olarak yaptığımız eğitim yardımlarımızı devam ettirdik.
33. 3,500 m² alanda kurulu 25.05.2000 tarihinde Sağlık Bakanı Sayın Osman **DURMUŞ** tarafından açılan Antalya Ticaret Borsası Semt Polikliniği, Borsamız tarafından armağan edilen bir adet ambulans ile hizmetlerine devam etmektedir. Semt polikliniğinde; Aile hekimliği, dahiliye, ortopedi, kadın doğum, göz, beyin cerrahisi, göğüs, psikiyatri, göz, üroloji, çocuk, cildiye, kulak-burun-boğaz, fizik tedavi ve rehabilitasyon, acil poliklinik hizmetleri verilmektedir.
34. 8.300 m² alanda kurulu 40 derslikli lise, 13.10.1997 tarihinde Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman **DEMİREL**'in huzurlarıyla açılan ve 1997-98 yılında eğitime başlayan Antalya Ticaret Borsası Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde; 32 derslik ve 10 bilgisayar laboratuvarı ile 1 robotik kodlama atölyesinde öğrencilere bilgisayar destekli eğitim verilmektedir. Her iki lisede türünde 76 öğretmen görev yapmakta olup 2019/2020 döneminde toplam 1200 öğrenci eğitim-öğretim görmüştür.

5. 2020 Yılı Hedefleri ve Planları

Antalya Ticaret Borsası, 2019 yılında Türkiye ve sektör ortalamalarının üzerinde bir performans göstermiştir. Bunun sonucunda işlem gören miktarda her ne kadar % -9'luk bir düşüş yaşansa da tutarda % 19'luk bir artış yaşanmıştır.

Bu performansa rağmen sektörümüzü oldukça zorlayan bir yıl olan 2019 yılının zorluklarını 2020 yılında tekrar yaşamama hedefine sahip bulunmaktayız. Yaşadığımız zorlukların sebepleri salt dış kaynaklı olmamış, onun etkilerini artıran kendi darboğazlarımız da bu olumsuzluklarda ciddi etkili olmuştur. Keza dış ticaretimiz de ciddi bir artış ivmelenmesi başarılamamıştır. Kur artışının yarattığı avantajı sektörümüz oldukça iyi bir şekilde değerlendirmiştir. Ancak toplam bir ivmelenme görülmemiştir. Bu ivmelenmenin yaşanmamasının bir nedeni de, ihracatta yaşanan kg başına düşüştür. Özellikle tarımsal ürün ihracatında, döviz artışları ilk başta bir hareketlenmeye neden olsa da hemen arkasından dış alıcılar artan döviz fiyatları kadar indirim talep etmektedirler. Genellikle ihraç ürünlerimiz fiyat rekabetine dayalı harcı alem ürünler olduğundan bu talep red edilememektedir. Bu dönemde sektörü zorlayan ilave bir olumsuzluk da yükselen enflasyon olmuştur. Çünkü, dolarize olmuş ekonomimizdeki değerini hızla kaybeden TL, enflasyonist baskıyı artıran ya da tetikleyen bir güç haline gelmiştir. Üstelik sektörümüzdeki enflasyonun, tüketici enflasyonunun altında bırakılmasıyla ilave bir maliyet yüküyle de karşı karşıya kalınmıştır.

Reel faizlerimizin OECD ülkelerinin en yüksek olduğu olması, sıcak para girişleri itibariyle hala ciddi bir cazibe kaynağı oluşturmaktadır. Ancak iç ve dış pek çok etkiyle oluşan bu yüksek reel faize dayalı değerli TL düzeyinin ilelebet sürdürülme olanağı bulunmamaktadır.

Borsa yönetimi olarak bir yıllık faaliyetimizin temel dayanağı olan katılımcı ve paylaşımcı anlayış ve birlikte hareket ederek sinerji üretme gayretimizin bir uygulamasını, çalışma grupları organizasyonu ile gerçekleştirmeye çalıştık. Bu uygulamanın ilk ürünlerini de aynı yıl içerisinde almayı başardık.

2020 yılında da giderek artan bir yoğunlukta bu çalışma grupları organizasyonunu geliştirmeye devam edeceğiz. Böylece ekip çalışması alışkanlığını Borsa faaliyetleri geneline yaymaya çalışmaya devam edeceğiz.

Tarım ve tarımsal ticaretin en yoğun sektörlerini oluşturan yaş meyve ve sebze, hububat, örtü altı üretim, süs bitkileri üretimi ve mantar üretimi sektörleriyle ilgili sorunları tespit etme ve çözüm önerileri hazırlama planları öncelikli konular olacaktır.

	ANTALYA TİCARET BORSASI 2019 YILI EKONOMİK RAPORU	17/04/2020	
		Ver:1.0	67 / 67

Tarım ve tarımsal ticarete standardizasyon, organizasyon ve planlama çalışmalarının projelendirilmesi önemini koruyacaktır.

Borsamız önümüzdeki dönemde yerel yönetimlerle sektörümüzü biraraya getirme ve bir yönetim sağlama konusunda etkinlikler yapacaktır.

Borsamızın ilgi alanlarına yönelik sektörel araştırmalar için ortak çalışmalar yapılması ile ilgili planlarımız güncelliğini korumaya devam edecektir.

Borsamızın kurumsal düzeyde sahip olduğu ISO:9000 Kalite Yönetim Sistemi belgesi ile AB Akreditasyon belgesi gereklerini yerine getirmeye devam edecektir.

Borsamız açısından çok önemli bir kilometre taşıyı 2020 yılında hep birlikte yaşayacağız. 2020 yılı; borsamızın 100. kuruluş yılıdır. Yüz yıllık yani bir asırlık çınarımıza yaraşır faaliyetlerimizi 2020 yılı içerisinde gerçekleştireceğiz ve kutlamalarımızı yapacağız.

6.Sonuç ve Değerlendirme

Bu Raporda, 2019 yılı ekonomik gelişmelerinin bir zaman serisi algılayışı ile değerlendirilmesi yapılmaya çalışılmıştır.

Yapılan tespit ve değerlendirmelerin borsamız faaliyetlerine yansımaları sayısal olarak farklı boyutlarda ve detayda gösterilmeye çalışılmıştır.

2019 yılı genel olarak borsamız faaliyetleri bakımından, zorlu uluslararası ilişkiler ve daralan uluslararası ticaret koşulları altında geçmiştir. Bu dönemde yoğunlaştığımız ana konu, gittikçe zorlu koşullara karşı direncimizi artırmak üzerine kurgulanmıştır.